

ISLAAMKA

ODHAAH KOOBAN OO UGA HADLAYSA ISLAAMKA, SIDA QUR'AANKA KARIIMKA IYO SUNADDA NABIGU-SALLALLAAHU CALAYHI WASALAM- UGA WARAMEEN.

Waa kitaab muhiim ah si kooban u qeexaya: islaamka, wanaagiisa, iyo asalka uu ku dhisan yahay, ama u ah gundhiga, oo ah Quraanka kariimka iyo Sunadda Nabiga- sallallaahu calayhi wasallam-, kitaabkan wuxuu la hadlayaa dhamaan Muslimiinta iyo inta aan muslimka ahaynba, wuxuna kula hadlaya afkoodda(luqadoodda), meelkasta iyo millay kastaba, iyo xaalad walba oo ay ku jiraanba.

(waa nuqul aan ku ururiyay wixii daliil u ah qodobadaas hore ee kusoo arooray Quraanka kariimka iyo Sunadda Nabiga- sallallaahu calayhi wasalam-.

1- ISLAAMKU WAA RISAALADA(FARIIN) ILAAHAY, EE KU SOCOTAY AADAMAHA DHAMAANTOOD, WAA FARIIN ILAAHI AH EE WAARAYSA, LAGUNA SOO GABOBABEEYAY RISAALADII KA HOREEYAY:

ISLAAMKU WAA FARIINTA U SOCOTA AADAMAHA DHAMAANTII, ilaahay-koreeye- wuxuu yidhi: (Kuuma aanu soo dirin waxaan aheyn dadka oo dhan bishaareeye iyo dige ahaan, dadku se badankoodu ma ogsoona). suurada sab'a, aayadda: 20 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Dheh: Dadow! Hubaal anigu waxaan ahay Rasuul Ilaahay ee loo soo diray idinka oo dhan). Suuradda Al-acraaf, aayada 158 Allaha koreeye waxa uu yiri: (Adamow! Hubaal Rasuulku Wuxuu idiinla yimid xaq ka yimid Rabbigiin, ee rumeeya waa wax idiin roon idinka'e. Haddiise aad rumeyn diiddaan, haddaba hubaal Allaah baa iska leh waxa jira samooyinka iyo arlada. Oo Allaah waa wax kasta Ogsoone, Xakiim ah). Suuradda An-nisaa, aayada:170 2- ISLAAMKU WAA RISAALADDA(FARIIN) ILAAHAY EE WAARAYSAY, LAGUNA SOO GABBO GABEEYAY RISAALADIHII KA HOREEYAY, ILAAHAY WUXUU YIDHI: (Muxammad ma aha aabbaha qof ka mid ah raggiina, laakiinse waa Rasuul Ilaahay iyo kan u dambeeyey Nabiyada31, oo Allaah wax walba wuu Ogsoon yahay). Suuradda Al-axsaab, aayada 40.

Islaamka ma ahan diin u gaar ah koox ama cid kaliya, hase yeeshee waa diintii Ilaahay, Adamaha dhamaantiina loogu baaqayo.

Quraanka amarkii ugu horeeray ee ku yimaadaana wuxuu ahaa:

(Adamow! Caabuda Rabbigiin, idin abuuray idinka iyo kuwii idinka horeeyayba, waxaadna muddan tihiin inaad dhowrsataan.

Suuradda Albaqarah, aayada 21

Waxa kale oo Allaha koreeya yiri:

Dadow sida aad udhan tihiin ka Dhawrsada Rabbigiina Idinka Abuuray Naf kaliya (Adam) kana Abuuray naftaa xaggeeda xaaskiisa (Xaawo) kana tafiiray Xagooda Rag iyo Haween fara baddan,

Suuradda An-nisaa, aayada 1

ibnu cumar -Allaha ka raali noqdee- waxa laga wariyay In Rasuulka ilaahay, -sallallaahu calayhi wasalam- u khud badeeyay dadka maalintii lafurtay makah, wuxuuna yiri:

Hooy adamow ilaahay baa idinka kaxeeyay kibirtii jaahilliyadda iyo waynayntii aabayaashiin aad kufaani jireen, ee Dadku waa laba mid uun; mid baari ah oo ilaah ka cabsi badan oo deeqsi ah iyo mid faajir ah oo ilaah caasi badan, ilaah aktiisana wax qiimo ah ku lahayn. Dadku waxay ka wada tafiirmeen Nabi Adam, Adamna waxaa laga abuuray carro, ilaahay -koreeye- wuxuu yiri: (Dadow waxaan idinka abuuray lab iyo dhaddig, waxaana idinka yeellay shucuub iyo qabiilooyin si aad isu aqoonsataan, Ruuxase ugu sharaf badan Eebe agtiisa waa ka idiinku dhawrsasho badan, Eebana wax walba waa ogyahay).

waxaa wariyay Tirmidi (3270).

kana helimaysid Quraanka wayn iyo Sunadda Rasuulka -sallallaahu calayhi waslam- shareecad u gaar ah dad kaligood, ama cid gaar ah, ama kooxda, iyadoo loo eegaya isirka ay ka soo jeedaan iyo qowmiyadda ay yihiin.

3- ISLAAMKU WAA RISAALADDII(FARIINTII) ILAAHAY EE DHAMAYSTIRKA U AHAYD RISAALOOYINKII AMA FARIINTII, RUSUSHII IYO NABIYADII HORE -CALAYHI SALAATU WASALAAM.

islaamku waa risaaladii ama fariintii lagu dhamaystirtay risaalooyinkii iyo fariimihii Rushusha iyo Nabiyadii hore, ee loo diray umaddii hore. Ilaahay-koreeye- wuxuu iri:

Annagaa kuu waxyoonnay sidaan ugu waxyoonaay (Nabi) Nuux iyo Nabiyadii ka dambeeyey waxaana u waxyoonaay Nabi Ibrahim, Ismaaeiil, Isxaaq, Yacquub, Al-Asbaad (waa Nabiyadii ahaa tafiirta Yacquub), Ciise, Ayuub, Yuunus, Haaruun, Sulaymaan, waxaana siinay Daawuudna Zabuur.

Suuradda Al-nisaa, aayada: 163

Diintan loo waxyooday Nabi Muxammed -sallallaahu calayhi wasalam- waa diintii loo waxyooday Nabiyadii ka horeeyay, Ilaahay-koreeye- wuxuu yiri:

(Wuxuuna idiin jideeyey xagga Diinta wuxuu u dardaarmay (Nabi) Nuux iyo kaan kuu Waxyoonaay adiga iyo waxaan u dardaaranay (Nabi) Ibrahiim (Nabi) Muuse iyo (Nabi) Ciise inay oogaan Diinta aydaan kuna kala tagin dhexdiisa, waxaa ku waynaaday Gaalada waxaad ugu yeedhi, Eebaa u doorta xaggiisa Cidduu doono una hanuuniya xaggiisa cidduu hanuunin)

Suuradda Ash-shuura aayada:13

Diintan loo waxyooday nabi Muxammed -calayhi salaatu wasalaam- waxay markhaati u tahay kutubtii ka horaysay sidii kitaabkii Towraat iyo Injiil, ka hor intaan labadalin/isdabamarin, Ilaahay na wuxuu yiri isaga oo arintaa caddaynaya:

(Oo kaan kuu waxyoonnay oo ka mid ah Kitaabka (Qur'aanka) waa Xaq dhab ah, xaqiijinaya wixii ka horreeyey (oo Kutub Ilaahay ah). Hubaal Allaah addoomahiisa wuu ka War Qabaa, Arkaa).

Suuradda faadir aayada 31

4-NABIYADA -CALAYHIMU SALAAM- DIINTOODU WAA HAL MID, SHAREECADOODUSE WAA KALA GADISAN TAHAY.

Nabiyada diintooda waa mid kaliya, shariicadooduna way kala duwan yihiin, ilaahay wuxuu yiri: (Oo Waxaan kugu soo dejinnay Kitaabka (Qur'aanka) oo Xaq ah isagoo xaqiijinaya wixii ka horreeyey oo Kitaab ah oo isla markaa markhaati iyo ilaaliye u ah. Ee ugu kala garsoor dhexdooda waxa uu Allaah soo dejiyey, oo ha raacin waxa (liita) ay nafahoodu rabaan adigoo ka leexanaya waxa kuu yimid oo Xaq ah. Mid walbaa oo idin ka mid ah, waxaan u yeellay sharci iyo waddo (cad ee diinta). Oo hadduu Allaah doono, wuxuu idin ka dhigi lahaa (dhammaantiin) ummad keliya, laakiinse waa si uu idiinku imtixaano waxa uu idin siiyey; ee u tartama samaha. Waa Xagga Allaah meel noqodkiinna dhammaantiin; markaasuu idiin sheegi waxaad isku khilaafteen). Suuradda Al-maa'ida, aayada 48 Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: (Aniga ayaa idiinka xigga, Nabi ciise ibnu maryan aduun iyo aakhiiraba, Nabiyaddu waa walaalo aabo, oo kal baho ah,(hooyooyin kala gaddisan) diintooduna waa mid kaliya). waxa wariyay Bukhaari 3443

5-U BAAQA DIINTA ISLAAMKA: WAA BAAQA AY NABIYADA DHAMAANTOOD SIDA: NUUX, IBRAAHIM, MUUSE, SULEYMAAN, DAA'UUD,

CIISE, UGU BAAQAYEEN: IN LA RUMEEYO IN RABBI YAHAY ALLAAH ,ABUURE, QUUDIYE, NOOLEEYE, OOFASDDE, LEH MULKIGA/MAAMULKA, MAAREEYA UMMUURAHA, WAA ALLE TURE AH, OO NAXARIIS LEH:

Islamku wuxuu ugu baaqaa, sidii ay ku baaqeen Nabiyada dhamaantood, sida Nuux, Ibraahim, Muuse, Sulaymaan, Daa'uud, Ciise, -nabad galyo korkooda ha ahaatee- oo ah in la rummeeyo inuu Rabbi yahay Allaah, ee Abuuraha ah, Arsaaqe(quudiye) ah, Nooleeye, Oofsade, hantiya mulkiga iyo maamulka dhamaantii, waana Allaha maareeya umuuraha dhamaantood, isla markaana ah u tudhe naxariis badan. Ilaahay wuxuu yidhi: (Dadow! Xusuusta Nicamadda Ilaahay dushiinna; Ma waxaa jira abuure kale aan ahayn Allaah oo idinka arsaqa cirka iyo dhulka? Ma jiro Ilaah (Xaq ah) aan Isaga ahayn. Ee xaggee baa la idiinka iilay?). Suuradda faadir, aayadda 3 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Dheh: Waa kuma kan idinka siiya risiq samada iyo arlada? ama waa kuma kan haya maqalka iyo aragyada? Oo waa kuma kan noole ka soo saara mayd, oo ka soo saara mayd noolaha? Oo waa kuma kan qorsheeya oo iskudubarida arrimaha (uunka oo idil)? Markaas waxay odhan doonaan: Allaah. Dheh: Miyeydaan haddaba ka joogeyn (xumaha)? Suuradda yuunis, aayada 31 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Kan billaaba asal ahaan abuurka, markaas soo celin, oo ah Kan idinka irsaqa samada iyo arlada? Ma waxaa jira ilaah la jirka Allaah? Dheh: Keena Xujadiinna, haddaad run sheegaysaan). Suuradda la-naml, aayada 64. (Kan billaaba asal ahaan abuurka, markaas soo celin, oo ah Kan idinka irsaqa samada iyo arlada? Ma waxaa jira ilaah la jirka Allaah? Dheh: Keena Xujadiinna, haddaad run sheegaysaan). (Waxaan ka soo saarnay Umad kasta Rasuul inay caabudaan alle kana dheeraadaan Daaguutka waana (in lacaabudo wax kasta kasoo haray allaah), Dadkaa waxa kamida Cid alle Hanuuniyay, waxa kale oo ka Mida ciday ku sugnaatay Baadinimo, Ee socda dhulka oo Eega siday Noqotay Ciribtii Beeniyayaasha). Suuradda Al-naxli, aayada 36 Allaha koreeye waxa uu yiri (Oo ma aanu soo dirin hortaa Rasuulna oo aan u waxyoon (Annagoo leh), "ma jiro Ilaah (Xaq ah oo) aan Aniga (Allaah) ahayn, ee i caabuda (Anigoo keliya). Suuradda Al-anbiyaa, aayada 25 Ilaahay ayaa kaga waramay kitaabkiisa Nabi Nuux -nabad galyo korkiisa ha ahaatee- inuu ku yiri tolkii: (Xaqiiq Waxaan u soo dirnay Nuux dadkiisii markaasuu wuxuu yidhi: Dadkaygiyow! Caabuda Allaah Keliya! Ma lihidin ilaah (xaq ah) aan Isaga ahayn. Hubaal waxaan anigu idiinka cabsi qabaa Cadaab Maalin aad u murugo weyn). Suuradda Al-acraaf, aayada 59 Wuxuu Nabi ibraahim na yiri -sida Alle kaga waramay kitiibkiisa: (waxaan soo dirnay) Ibraahim markuu ku lahaa tolkii: Caabuda, Allaah (Keliya) oo ka dhawrsada, saasaa idiin khayr badan, haddaad og tihiin). Suuradda Al-cankabuut, aayadda 16 Nabi Saalax na wuxuu yiri -sida uu Allaah ka waramay-: (Oo xagga Thamuud (waxaan u dirnay) walaalkood Saalix. Wuxuu yidhi: Dadkaygiyow! Caabuda Allaah Keliya, ma lihdin ilaah kale Isaga maahee. Xujo cad baa xaqiiq idiinka timid xagga Rabbigiin. tani waa Hal Ilaahay aad leedihiin, oo ah Calaamo; ee iska daaya ha daaqdo'e arlada Ilaahay, oo ha u geysannina wax waxyeello ah, haddii kale cadaab xanuun badan baa idin qaadi doonta). Suuradda Al-acraaf, aayada 73 Nabi Shucayb na wuxuu yirir -sida Alle ka waramay-: (Oo xagga Madyan (waxaan u dirnay) walaalkood Shucayb. Wuxuu yidhi: Dadkaygiyow! Caabuda Allaah, ma lihidin ilaah kale Isaga maahee. Xujo cad xaqiiq waxay idiinka timid xagga Rabbigiin; ee dhammeystira beegga iyo miisaanka oo ha ka dhimina dadka waxyaalhooda, oo ha ku falina fasahaad arlada, inta la hagaajiyey kaddib, sidaas baa idiin khayr badan, haddaad tihiin mu'miniin). suurada al-acraaf 85 Wixii ugu horeeyay ee ilaahay kula hadlay nabi Muuse: (Oo Aniga baa ku doortay ee dhegayso waxaa lagu waxyoodo). 13 (Anigu waxaan ahay Allaah. Ma jiro ilaah (xaq ah) aan aheyn Aniga, ee Anigoo Keliya i caabud, oo u oog salaadda Xuskayga). Suuradda Daahaa, aayaddaha 13, 14. Waxa uu yiri nabi Muuse Calayhi salaatu wasalaam -sida Alle ka waray, isagoo magan galaya-: (Wuxuuna Muuse yidhi: Waxaan ka magan galay Rabbigay iyo Rabbigiinba mid kastoo islaweyn oo aan rumaysnayn Maalinta Xisaabta). Suuradda Qaafir, aayadda 27, Ilaahay ayaa yiri-isaga oo ka warama Masiixi- calayhi salaatu wasalaam-: (Hubaal Allaah waa Rabbigay iyo Rabbigiinba, ee caabuda Isagoo Keliya, waa kane Jidka Toosan). Suuradda Aali-cimraan aayada 51 ilaahay wuxuu yiri-isagoo ka warama Masiix- calayhi salaatu wasalaam-mar kale: (Xaqiiq waa gaalo kuwa yidhaahda: Allaah, waa Masiixa ina Maryam; Masiixuna wuxuu yidhi: Ilmahii Israa'iilow! Caabuda Allaah Keliya, Rabbigay iyo Rabbigiin.

Hubaal, qofkii wax la wadaajiya (cibaadada) Allaah, markaa wuxuu Allaah ka xaaraantinimeeyey Jannada, oo hoygiisu waa Naarta. Oo halkaa ma lahaan doonaan gar diidka wax u soo gargaara. Suurada Almaa'ida aayada 72 sidaas uun maahee, kitaabka towraad iyo injiilba waxaa ku yimid (kuqoran) ku adkaynta: in alle kaligii loo cibaaddaysto, waxa kale oo kusoo arooray(sifri tatniya) oraahdii nabi Muuse yiri: maqal reer israa'iilow Rabbi waa ilaaheena waana Rabbi keliya Sidaas oo kale waxa Tawxiidka adkayntiis ayio caddayntiisu ku timid kitaabkii Injiil ee Nabi Ciise wuxuu ku yiri: (Dardaaranka ugu horeeya waxaa weeye: maqal israa'iilow rabbi waa ilaaheena waana rabbi keliya0 ilaahay wuxuu cadeeyay in nabiyada dhamaantiid loo soo diray muhimadaan wayn waana: in dadka tawxiidka loogu yeero. Allaah-koreeye- wuxuu uu yiri: (Oo Waxaan ka soo bixinnay ummad walba Rasuul (leh): Caabuda Allaah Keliya, oo ka dheeraada Shaydaan. Markaa baa waxaa ka mid noqday qaar Allaah uu hanuuniyey, oo waxaa ka mid noqday qaar habowga ku waajibay. Ee mara dhulka markaa fiiriya sida ay aheyd cidhibta beeniyayaasha). Suuradda Al-naxal aayadda 36 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Dheh: Bal fiirsha waxa aad caabuddaan Allaah sokadi? I tusa maxay abuureen oo ka mid ah arlada, mise ma waxay ku leeyihiin qayb samooyinka? Ii keena Kitaab (Qur'aan) kan horti ah ama wax raad cilmi (hore) ah haddii aad run sheegeysaan). Suuradda Al axqaaf, aayada 4 wuxuu yiri Shiikh alsicdi; waxaa la ogaaday in murankii gaaladu ku dhisnayn xujo iyo daliil midnaba, ee uu ahaa kaliya malo-awaal been ah, iyo ra'yi qaloooca oo ka soo burqanaya caqli aan toosnayn. Taasina waxaa tusaale u cad u ah sida uu ahaa xaalkooda, iyo noloshii ay ku dhamaysteen cibaado xumo iyo shirki leh, midaas oon waxba uga tarin illaahay xaggiisa if iyo aakhiraba. kitaabka taysiirul kariim al-mannaan. 779

Ilaahay keliya ayaa ah abuurre, mutaystana in la caabuddo, oon cid kele lala caabuddin.

ilahay keliya ayaa mutaysta in la caabuddo, oon cid kele lala caabuddin sida Allaah -koreeye- uu yiri: (Dadow! Caabuda Rabbigiin, ee idin abuuray idinka iyo kuwii idinka horreeyayba, bal inaad dhowrtaan (amarrada Ilaahay oo iska jirtaan xumaha). (21) (Dadow! Caabuda Rabbigiin, ee idin abuuray idinka iyo kuwii idinka horreeyayba, bal inaad dhowrtaan (amarrada Ilaahay oo iska jirtaan xumaha). (22) Suuradda Al baqarah, aayadaha 21-22 ilaaha na, abuuray anaga iyo kuwii naga horeeyay dhulkana ka yeelay Gogol, Samadana kasoo dajiyey biyo, kuna soo bixiyey Midho si aan u helno arsaaqad, midkaasu uunbaa ah midka cibaadadda mutaystay kaligii. Allaah wuxuu yiri: (Dadow! Caabuda Rabbigiin, ee idin abuuray idinka iyo kuwii idinka horreeyayba, bal inaad dhowrtaan (amarrada Ilaahay oo iska jirtaan xumaha). suuradda faadir, aayadda: 3 Allaha wax abuura oo arsaaqa ayuun baa xaq u leh cibaadadda kaligii, wuxuuna yiri ilaahay: (Kaas waa Allaah, Rabbigiin, Ma jiro Ilaah (xaq lagu caabudo) aan Isaga ahayn. Abuuraha wax kasta, ee caabuda Keligii, oo Isaga baa wax kasta xilkood haya). suuradda al-ancaam, aayada102 wixii ilaahay kasoo haray oo lacaabudo ma mutaysto cibaado, waayo wax mulki ah kuma leh samadda iyo dhulkka, ilaahayna wax lama laha kaalmana uma aha, ee sideebaa loola wadaajin cibaadadiisa cid kale, ilaahay wuxuu yiri: (Kaas waa Allaah, Rabbigiin, Ma jiro Ilaah (xaq lagu caabudo) aan Isaga ahayn. Abuuraha wax kasta, ee caabuda Keligii, oo Isaga baa wax kasta xilkood haya). suuradda saba'a aayada 22 ilaahay-nasahnaaye- isagaa unkay abuurka(makhluuqaadka) kana unkay wax aan hore ujirin, Taasi waxay tusinaysaa jiritaankiisa, Rabbinimo, iyo ilaahnimo ba, wuxuu yiri -Ilaahay-: (Oo waxaa ka mid ah Calaamooyinka (Ilaahay ee muujinaya Awooddiisa) inuu idinka abuuray carro, mise waxaadba tihiin dad ku faafa arlada). (Oo waxaa ka mid ah Calaamooyinkiisa inuu idiinka abuuray nafahiinna lammaan idinla nooc ah si aad ugu xasishaan, oo Wuxuu dhexdiinna dhigay kalgacalo iyo naxariis, hubaal arrinkani waxaa ugu sugan calaamooyin qolo fekereysa). (Oo waxaa ka mid ah Calaamooyinkiisa abuurista samooyinka iyo arlada iyo kala duwanaanta carrabyadiinna iyo midabya- diinna. Hubaal waxaa arrinkani ugu sugan Calaamooyin kuwa aqoonta leh). (Oo waxaa ka mid ah Calaamooyinkiisa hurdadiinna habeenka iyo maalinta iyo doonashadiinna Deeqdiisa. Hubaal waxaa arrinkani ugu sugan Calaamooyin qolo wax maqasha). (Oo waxaa ka mid ah Calaamooyinkiisa inuu idin tusiyo hillaaca oo baqdin iyo rajoba leh, oo Wuxuu ka soo dejiyaa biyo (roob) daruuraha oo ku nooleeyaa arlada dhimashadeeda kaddib. Hubaal waxaa arrinkani ugu sugan calaamooyin qolo garasho leh). (Oo waxaa ka mid ah Calaamooyinkiisa inay samada iyo arlada ku sakhiran yihiin Amarkiisa, haddana marka uu idiinka yeedho yeermo keliya dhulka, aad kolkiiba soo baxeysaan). (Oo Isaga baa iska leh waxa ku sugan samooyinka iyo arlada, kulligoodba Isaga (Allaah) bay u hoggaansan yihiin). (Oo waa isaga (Alle) Kan billaaba uunka, haddana soo nooleyn dhimasho kaddib, oo aad bay ugu sahlan tahay. Oo Isaga baa iska leh sifooyinka sare samooyinka iyo arlada gudahooda, oo Waa Isaga Adkaadaha Sare, Xakiimka ah). Suurada Ar- ruum, aayaddaha 20 - 27. Namruud ayaa inkiray in Rabbi jiro markaasuu Nabi Ibraahiim-calayhi salaam- ku yiri: (Ma waadan u fiirsan kaa (Namruud) ee kala doodday Ibraahiim arrinka

Rabbigi, inuu Allaah siiyey boqortooyo darteed? markuu Ibraahiim yidhi: Rabbigay waa Kan bixiya nolol ee sabab dhimasho. wuxuu yidhi: Aniguba waxaan bixiyaa nolol oo sababaa dhimasho⁶⁸. Ibraahiim wuxuu yidhi: Haddaba hubaal Allaah wuxuu qorraxda ka soo saaraa xagga bariga ee adigu ka soo saar xagga galbeedka. Markaasuu kaa isagu gaaloobay amakaag aamusay. Oo Allaah ma hanuuniyo dadka gar maqaatayaasha ah). suurada Al-baqara, aayada 258 Wuxuuna Nabi Ibraahiim daliil uga dhiggay tolkii: inuu ilaahay yahay kan hanuuniyay oo quudiyay, ee haya xanuunka iyo caafimaadkaba, nolosha iyo geeriddaba. (Ee i abuuray, ee ah Kan i hanuunsha). ('Oo Waa Isaga Kan I quudiya oo i waraabsha). (Markaan Bukoodana Isagaa I Caafiya). (Waana kan I dili Ina Noolayn). Suuradda As-shucaraa aayadaha 78- 81 Ilaahay-koreeye- wuxuu yiri -isaga oo ka warama nabi muuse-calayhi salaam, doodii dhex martay fircoon, inuu yiri Muuse Rabbigay: (waa kan Siiyay wax walba Abuurkiisa oo hadana habuuniya). Suuradda Daahaa, aayadda 50. Ilaahay wuxuu u sakhiray aadamaha wax walba oo kusugan samada iyo dhulka, nimco badana wuu siiyay si ay isaga uun u caabudaan, oo ayna ku gaaloobin, {Miyeydaan arkayn inuu Ilaahay idiin sakhiray waxa ku sugan samooyinka iyo arlada, oo idinku galladay korkiina Nicmooyinkiisa kuwo muuqda iyo kuwo qarsoonba? . Dadka waxaa ka mid ah kuwo ka dooda arrinka Ilaahay isagoon u lahayn cilmi iyo hanuun iyo kitaab wax iftiimiya midna}. Suurada luqmaan aayada 20 Sidaad uu Ilaahay dadka ugu sakhiray waxa ku sugan samada iyo dhulka, ayuu u sameeyay aadamaha maqal iyo arag si ay u bartaan wax kasta oo ay u baahan yihiin, iyo aqoon walba oo anfacaysa, taasi waxay ku tusinnaysaa gargaarkiisa wuxuu yiri ilaahay: (Ilaahay wuxuu idinka soo bixiyay Caloosha Hooyoyinkiin Waxba idinkoon ogayn wuxuuna idiin yeelay maqal iyo arag iyo quluub, si aad ugu mahadnaqdaan}. Suuradda An-naxl, aayadda: 78.

Ilaahay-koreeye- isagaa abuuray dhamaan Uunka, iyo Aadamaha ba, oo siiyay waxkasta oo ay u baahan yihiin, iyo awood uu ku guto Aadamahaasi Cibaadada ilaahay dhulkana u cammiro, markaasaa loo fududeeyay wax walba oo ku jira Samada iyo Arlada dhexdeeda.

Waxayna daliil iyo caddayn u yihiin Abuurista uu abuuray Uumankaas waawayn, Ilaahnimadiisa keensanaysa in la Caabudo, isagoo taasi caddaynaya wuxuu yiri: ({waxaad dhahdaa yaa idinka Arsaacaq Samada iyo dhulka, yaana hanta maqalka, Aragyada, yaana ka soo bixiya wax nool wax dhintay, kana soo bixiya was dhintay wax nool, yaana qorsheeya umuurta, waxay ku odhan Eebe, waxaad dhahdaa miyeydaan Dhawrsanayn} Suuradda Yuunis, aayadda:31. ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad Dhahdaa nabiyoow bal ka warrama waxaad caabudaysaan ee Eebe ka soo hadhay ina tusiya waxay ku abuureen dhulka, ama shirkad ah oy ku leeyihiin Samaawaadka, ii keena (oo i tusiya) Kitaab Quraanka, ka horreyay, ama wax raad cilmi ah, haddaad run sheegeeysaan). suuradda al axqaaf, aayadda 4 Allaha sareeyay waxa uu yiri: (isaga abuuray Samooyinka Tiir aad aragtaan la'aantiis, dhulkana wuxuu ku tuuray Buuro (suga) inayan dhaqdhaqaaqin, wuxuuna ku fidiyey dhexdiisa daabad kasta, Samadana waxaan ka soo dejinay Biyo, waxaana ku soo bixiney nooc kasta oo quruxsan(kaasi waa abuurkii Eebe, ee i tusiya waxay abuureen kuwa ka soo hadhay Eebe, saas ma aha, ee dulmi falayaashu waxay ku suganyihiin baadi Cad). suuradda al-naml, aayaddaha 10- 11. ilaahay -koreeye- wuxuu yiri: (Mise waxaa la abuuray abuure la'aan, mise iyagaa abuuray (naftooda). (Mise iyagaa Samaawaadka iyo Dhulka abuuray, saas ma aha ee wax ma ayan yaqiininin). {Mise agtooddaa waxaa yaala rabbigaa kayd yaalkiisa, Mise iyagaa xisaabin dadka}. suuradda Ad-duur aayaddaha 35- 37 wuxuu yiri shiikh Sicdi: "Tani waa daliil dushooda ah daliilkaas oo ku qasbaya inay xaqa raacaan ama ay noqdaan kuwo ka hor imanaya wixii ay caqli iyo diin tusayaan. tafsiirka shiikh Sicdi: 816.

7- ilaahay waa kan abuuray waxa uunka ku sugan een inoo muuqda iyo kan aanan muuqanba, wixii isaga kasoo harayna waa wax la abuuray, oo ilaahay lix maalin ayuu ku abuuray samooyinka iyo dhulka.

7- ilaahay waa kan abuuray waxa uunka kusugan oon aragno iyo kan aan aragba, wixii isaga kasoo harayna waa wax la abuuray oo makh luuqiisa ka mid ah, ilaahay na wuxuu yiri: (waxaad dhahdaa yaa ah Eebaha Samooyinka iyo Dhulka, waxaadna dhahdaa waa Eebe, waxaadna dhahdaa ma yeelanaysaan Eebe ka sokow Awliyo (gargaarayaal) oon u hananayn naftooda Nacfi iyo dhib midna, dheh ma egyihiin Indhoole iyo wax Arke, mase ehyihiin Mugdiyo iyo Nuur mise waxay u yeeleen Eebe Shuruko wax u Abuuray sida Abuurka Eebe oo waxaa isaga ekaaday Abuurkii, waxaad dhahdaa Eebaa wax kasta

Abuuray waana kali awood badan). suurada al-racad 16 ilaahay wuxuu yiri: (Fardaha iyo Baqlaha iyo Dameeraha wuxuu (idiin ku abuuray Eebe) Inaad kortaan iyo Qurux, Wuxuuna abuuri Waxaydaan Ogayn). suurada al-naxli 8 Alle waa kan ku abuuray Samooyinka iyo Dhulka lix maalmood, isagoo taas ka hadlaya ilaahayna wuxuu yiri: (Eebe waa kan ku abuuray Samaawaadka iyo Dhulka Lix Maalmood , markaasna Carshiga ka kor ahaaday(si isaga u qunta), wuxuuna ogyahay waxa Dhulka gali iyo waxa ka soo bixi, waxa Samada ka soo daga iyo waxa kori, Eebana waa idinla jiraa meelkastood ku sugantihiinba, waxaad camal falaysaanna Eebe waa arkaa). Suuradda Alxadiid, aayadda:4. Allaha koreeya waxa uu yiri: (Dhabahaan annagaa Samaawaadka iyo Dhulka iyo waxa u dhaxeeya ku abuura lix maalmood, wax daal ahna nama taabanin). Suuradda Qaaf, aayadda: 38.

6- ALLAAH AYAA -XUMAAN OO DHAN KA NASAHAN- MANA JIRTO CID LA WADAAGTA MAAMULKIISA, ABUURISTIISA, IYO HAGIDDA UMUURAHA:

6- Ilaahay waa boqorka boqorada, mana jirto cid lawadaagto mulkiyiisa iyo abuuritaankiisa iyo maamulida kownka, isagoo tusaale bixinaya wuxuu yiri: (Dhabahaan annagaa Samaawaadka iyo Dhulka iyo waxa u dhaxeeya ku abuura lix maalmood, wax daal ahna nama taabanin). suurada al axqaaf 4 wuxuu yiri shiikh alsicdi: Waxaad ku dhahdaa mushrikiinta caabbudaya sanamyo iyo wixii ay Alle la simayaan, kuwaa aad caabudaysaan waxba idiinka tari maayaan, dhib iyo dheef, ama nolol iyo geeri, ama isa soo saarka(qiyaame), oo ku dheh adoo u caddeynaya tabaryaridoodda waxaa ay caabudayaan (I tusa maxay abuureen oo ka mid ah arlada, mise samooyinka ayay qayb ku leeyihiin) oo wax ka abuureen,? buuraha se ma unkeen, geed ma abuureen oo ma soo bixiyeen? wabiyaal ma socdsiiyeen?!, intaasi iyo kuwo kaleba waa daliilo caqli ku dhisan,(caqligal ah) in wixii kasoo harray ilaahay cibaadadiisu ay tahay baadi iyo hallow. Daliiladaa macquulka ah ee caqliga ku dhisan markii loo hogo-tusaaleeyay kadib, ayaa loogu darray daliilo xaga xujadda ah(naqli), wuxuuna yidhi: (Ii keena Kitaab (Qur'aan) kan hortii) oo Shirki ku baaqaya, (ama wax raad cilmi (hore) ah) oo laga dhaxlay Rusushii , oo sidaas idin faraya. Shaki kuma jiro inay arintaasi keeni kari waayeen, waxa kale oo aan shaki ku jirin in Rushusha dhamaantood ku baaqayeen Tawxiidka Ilaahay, dadkoodana ka reebayeen wixii shirki ah. Tafsiirka shiikh sicdi: 779 ilaahay isagaa ah mulkiilaha maamula kawanka, cid la wadaagtana ma jirto, isagoo arintaa caddayna ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad dhahdaa Eebow adaa hanta Xukunka waxaad siisaa Xukunka Ciddaad doonto waxaad ka siibtaa «Wareejisaa» Xukunka Ciddaad doonto, waxaadna cisaysaa Ciddaad doonto waxaadna Dulaysaa Ciddaad doonto, Gacantaaduu ku jiraa Khayrka(dhamaantii) adaana wax kasta kara). Suurada Aal-cimraan aayada 26 Ilaahay wuxuu caddeeyay in mulkiga dhamaystiran maalinta qiyaamaha isagu leeyahay: (Maalinta ay usoo muuqan (usoo bixi) Eebe waxba kama qarsoona korkiisa, wuxuuna dhihi Eebe yaa xukunka iska leh maanta, markaasuu dhihi Eebaha kalida ah ee awooda badan). suuradda Qaafir, aayadda : 16 ilaahay cid lawaagto mulkiyiisa iyo abuuritaankiisa iyo maamulida koonka iyo cibaadada majirto ilaahay wuxuu yiri: {waxaadna dhahdaa mahad Eebaa iska leh een Yeelanin Ilmo, una signayn shariig xukunkiisu (lawadaage) una sugnayn gargaare dulli dartiis (uga gargaare) ee waynee waynayn}. suuradda israa, aayadda: 111 Allah koreeyae waxa uu yiri: {Eebaha uu u Sugnaaday Xukunka Samooyinka iyo Dhulka, Yeelaninna Ilmo una Sugnaanin Shariig (Ia Wadaage) Xukunka, Abuurayna wax kasta, oo u ahaysiiyey si Qiyaasan} suuradda al-furqaan, aayadda: ilaahay waa kan leh waxkasta wixii kasooharayna waa lahante waana abuuraha waxa kalena waa la abuurayaal waana kan maamula waxkasta hadaba ruuxa arinkiisu sidaa yahay waxaa waajib ah in isaga lacaabudo wixii kale oo lacaabudo waa caqli yaraan iyo shirki kaa fasahaadinaya aduun iyo aakhiro ilaahay wuxuu yiri: (waxay ku dhaheen Gaaladii Muslimiinta ama Yuhuud noqda ama Nasaara aad hanuunteene, waxad dhahdaa mayee milladda (Diinta Nabi) Ibraahim yaan raacaynaa ee Xaqa u iishay, kamana mid ahayn Gaalada). suurada albaqrah, aayadda: 135 Allah koreeyae waxa uu yiri: (yaa ka diin fiican ruux u jeediyey wajigiisa Eebe isagoo sama fali oo raaca diinta (Nabi) Ibraahim, wuxuuna ka yeeshay Eebe Ibraahiim khaliil (mid u gaar ah). suurada al-nisaa 125 ilaahay wuxuu cadeeyey in qofkii raaca diin aan ahayn midii nabi ibraahiim uu yahay mid caqli gaaban alle wuxuu yiri:. (Yaa naca diinta Nabi Ibraahim ruux xumeeyey naftiisa mooyee, waana doorannay Nabi Ibraahim adduunyada(inuu nabi iyo rasuul noqdo), aakhirana wuxuu ka mid noqon kuwa saaliyiinta. (130). suurada Al-baqrah, aayadda:

ilaahay wax ma dhalin, isna lama dhalin.Wax u dhigma ama la mid ahna ma jiro.

ilaahay ma dhalin(ilmu ma laha), lamana dhalin(ma laha waalid), mana laha cid u dhigma ama la mid ah, ilaahayna wuxuu yiri (Waxaad dhahdaa (Nabiyow) Eebe waa Kali (wehelna ma leh). (Waana Sayid (deeqtoon). (Waana Sayid (deeqtoon). (Wax la mid ahna ma jiro). suurada al-ikhlaas, aayaddaha: 1-4 Allah koreeyae waxa uu yiri: (waa Eebaha samooyinka iyo dhulka iyo waxa u dhaxeeya ee caabud kuna samir cibaadadiisa, ma u ogtahay Eebe wax la mid ah, (oo la magaca). suurada Maryam, aayadda: ilaaha xaqa ah wuxuu yiri: ({Isagaa abuuray Samooyinka iyo dhulka idiinkana yeelay naftiinna noocyo (Lab iyo Dhaddig) xoolahana idiinka yeelay Noocyo, wuuna idiin abuuraa, wax la mid ahna ma jiro, waana maqle arka}. Suurada Ash-shuuraa aayadda 11

ilaahay -nasahnaaye- meelna ma dhex dago jasad(jir) kale oo inta uu abuuray ka mid ah, cidna iskuma eekaysiiyo.

ilaahay -nasahnaaye- meelna ma dhex dago, jasad(jir) kale oo inta uu abuuray ka mid ahna iskuma eekaysiiyo, wax uu la midoobaana ma jirto, maxaa yeelay ilaahay isaga uunbaa khaaliq(uume) ah wixii ka soo harayna waa la'uume(makhluuq), wax kasta isagaa mulkiya oo leh, ee sidee ku suurto gali inuu cid kale u baahdo, isagaa ka wayn wax walba. isagoo ilaahay haddaladaas ku daadafaynaya(fogaynaya) kuwii sheegtay inuu ilaahay ku dhex jiro nabi Ciise: (dhab ahaan way gaaloobay kuwa yidhi Eebe waa uun Masiixi Ibnu maryama, yaa uga Hanan Eebe wax haddii uu doono inuu Hallaago Masiixi Ibnu Maryama iyo Hooyadiis iyo waxa Dhulka ku sugaan Dhammaan, Eeba iska leh Xukunka Samooyinka iyo Dhulka, iyo waxa u Dhaxeeya, wuxuuna abuuraa wuxu Doono, Eebana wax kasta wuu karaa). Suurada Almaa'idah, aayadda: 17 Allaha -koreeye- waxa uu yiri: (Qorax ka soo baxa iyo qorax u dhacba Eebaa iska leh, meel kastood u jeedsataanna waxa ah wajiga ilaahay, (markaad Qiblada ka habowdaan) ilaahayna waa deeq-balaarne, ogaal badan}. (115). (waxay dhaheen Gaaladii wuxuu yeeshay ilaahay ilmu, nasahnaaye, saas maaha, oo waxaa u sugnaaday wixii samooyinka ku jira iyo arlada(dhulka) dhamaanna ilaahay bay u hogaansamaan} (116). {Waa unkaha Samooyinka iyo Dhulka, markuu xukumo arrinna, wuxuu dhahaa uun ahaw wuuna ahaadaa}arinkii. (117) Suurada albaqara, aayaddaha:115- 116 Allah koreeyae waxa uu yiri: (waxay dheheen (gaaladu) wuxuu yeeshay Eebaha Raxmaana ilmu). (waxay dheheen (gaaladu) wuxuu yeeshay Eebaha Raxmaana ilmu). (oy u dhawdahay samooyinku inay la dillaacaan lana jeexmo dhulku oy la hoobato buuruhu burbur). (inay u sheegeen Eebaha Raxmaana ilmu). (kuma habboona Eebaha Raxmaana inuu yeesho ilmu). (wax kastoo Samada iyo Dhulka ku sugan uxuu u imaan Eebe isagoo Addoona). (wuu koobay Eebe wuuna Tiriye Tiro). (wuu koobay Eebe wuuna Tiriye Tiro). suurada Maryam, aayaddaha: 88-95. Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Eebe Ilaahaan isaga ahayn ma jiro, waana Eebaha Nool, Khalqigana maamula. Ma qabato Lulmo iyo hurdo (midna) wuxuuna iska leeyahay waxa Samooyinka ka sugan iyo Dhulka, waa kuma kan ka shafeeci agtiisa (Eebe) idankiisa mooyee, wuxuu ogyahay (Eebe) waxa Dadka hortooda ah iyo waxa ka dambeeya mana koobaan wax Cilmigiisa ah, wuxuu Eebe doono mooyee, wuuna u waasacay kursigiisu Samaawaadka iyo Dhulka, mana Cusleeyo ilaalintoodu, Eebana waa sareeye wayn. (255) suurada Albaqrah, aayadda 255. allaha sidaa uu u kala duwan yahay xaaladiisa iyo xaalada uunkiisa uu abuuray yahay arinkiisu, siduu udhex dagaa odoomadiisa mid kamid ah ama uu uyeeshaa ilmu, ama ilaah kale u samaystaa?!

ilaahay waa mid uturid badan unaxariista adoomadiisa wuxuuna usoodiray adoomadiisa Rusul kutubna waa usoo dejiyay

ilaahay waa u ture u naxariiste adoomadiisa, Naxariistiisana waxaa kamid ah: inuu usoo diray adoomadiisa Rusul, una soo dajiyay kutub, si uu uga saaro mugddiyada gaalnimada iyo shirkiga oo gaadhsiiyo Nuurka towxiidka iyo hanuunka, isagoo midaas ka hadlaya wuxuu yidhi ilaahay: (Eebe waa ka soo dajiyay Aayaad cadcad si uu idiinka bixiyo mugdiga, Nuurna idiinku bixiyo, Eebana waa idiin naxariis badanyahay). suuradda Alxadiid, aayaddaha: Allaha koreeya waxa uu yiri: (Eebe waa ka soo dajiyay Aayaad cadcad si uu idiinka bixiyo mugdiga, Nuurna idiinku bixiyo, Eebana waa idiin naxariis

badanyahay). Suuradda Al-anbiyaa aayadda 107. ilaahay wuxuu usheegay nabigiisa muxamed inuu ilaahay yahay dambidhaafe naxariiste ilaahay wuxuu yiri: (U warran addomadayda inaan anugu Dambi dhaafe Naxariista ahay). suuradda alxijri aayadda : naxariistiisa waxaa kamida inuu feedo dhibka khayrkana soo dejiyo ilaahay wuxuu yiri: {Hadduu Alle ku taabsiiyo dhibaato, ma jirto cid kaa feydi kartaa aan Isaga ahayn; hadduu kula doono khayrna ma jirto cid celin karta Fadlgiisa uu siiyo midkuu doono oo ka mid ah addoomahiisa, waana Denbi Dhaaf Badanaha, Naxariista Badan}. suurada Yoonis, aayadda: 107.

**Ilaahay isaga ayaa ah Rabbiga Naxariista leh,
kellidii ayaa ah xisaabiyaha uunkiisa(inta uu
abuuray) maalinta qiyaame, aminta laga soo
saaro qabuurahooda, ruux walba waxaa laga
abaalmarin wuxuu fallay khayr ama shar, ruuxa
camal wanaagsan fallay isagoo Mu'min ah,
wuxuu leeyahay nimcooyin joogta ah, ruuxiise
gaalooba, oo camel xun sameeya, wuxuu
leeyahay cadaab daran aakhiro.**

ilaahay isaga ayaa ah xisaabiyaha adoomadiisa qiyaame qof walba waxaa laga abaalmarin wuxuu sameeyay khayr ama shar, muminka wuxuu gali jano gaalkana xumaanta sameeyay cadaab wayn qiyaamaha ilaahay xikmadiisa waxaa kamida inuu aduunka kadhigay meel lugu camel falo aakhirana meel lasku abaalmaryo, dadka qaarkood waxay latahay wax fog laakin adila badan ayaa sheegtay inuu yahay soocelinta dadka xaq aan shaki lahayn ilaahay wuxuu yiri: (Aayaadka Eebe waxaa ka mid ah inaad aragtiddhulkoo dulleysan (abaar ah) markaan ku soo dajinno Biyaha uu gilgisho soona kor noqdo, midka nooleeyey wuxuu nooleyn wixii dhintay wax walbana wuu karaa). suurada fusilat aayada 39 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Dadow haddaad Tihiin kuwo Shakisan oo Bixinta Annagaa idinka Abuuray Carro, Hadaana Dhibic Haddana Calaqo, Hadaana Goosin la Abuuray iyo Midaan la Abuurin si aan idiinku Caddayno (Qudrada Eebe) waxaana ku sugnaa Makaanka waxaan Doono Tan iyo Muddo Magacaaban, markaasaan idin soo Bixinaynaa Idinkoo Yar, markaas inaad Gaadhaan Xooggiinna: waxaa idinka mid ah Cid la oofsan (Dhiman) waxaana idinka mid ah kuwo loo celin Cimri Liita (Gabow) si ayna u Garanin intay wax Yaqiineen ka dib waxba, waxaad Arkaysaa Dhuloo Abaar (Dhimaad) ah markaan ku soo Dejinno Korkeeda Biyana way Gilgilataa wayna Kortaa, waxayna soo Bixisaa Nooc kastoo Quruxsan). suuradda alxaj, aayadda ilaahay wuxuu kusheegay aayadaa sadex Dallil/caddaymood oo caqli ahaan tusinaysana soo celinta qiyaamo waxayna kala yihiin:

1- Aadamaha oo aan jirrin ayuu ilaahay wuxuu ka abuuray markii ugu horeesay dhoobo, wuuna awoodaa inuu nolol kusoo celiyo markuu ciidda dib u galo.

2- dheecaan acndhuuf ah buu ka abuuray bashar wuuna awoodaa inuu sooceliyo geeridiisa kadib.

3- allaha ku nooleeyay dhulka roobka dhimashadeeda kadib wuu awoodaa dadka inuu nooleeyo dhimashada ka dib, aayadana waxaa kusugan daliil wayn oo tusinaya icjaaska qur, aanka waxaa yaab ah siday u koobtay aayadaani ayadoon dheerayn sadexdaa arin oo ah adila caqli ah oo cad?.

Allah koreeyae waxa uu yiri: (waana Maalintaan u Duubayno Samada Sida loo Duubo Warqadaha Kitaabka, Sidaan ku Billownay Abuuriddii hore Yaana ku soo Celinaynaa, waa Yabooh korkanaga ah, annagaana Falna saas). suurada al-anbiyaa 104 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Wuxuuna noo yeelay tusaale wuuna halmaamay abuurkiisa wuxuuna yidhi yaa noolayn lafo baaliyoobay). (Waxaad dhahdaa waxaa noolayn Eebihii ahaysiiyay markii horaba, abuur walbana waa ogyahay). suurada yaasiin 78 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Waxaad dhahdaa waxaa noolayn Eebihii ahaysiiyay markii horaba, abuur walbana waa ogyahay). (Korna yeelay jurmigeeda ekeeyayna). (Habeenkeedana madoobeeyay Maalinteedana soo bixiyay (Ifiyay). (Habeenkeedana madoobeeyay Maalinteedana soo bixiyay (Ifiyay). (Biyahiisa iyo Daaqiisana soo bixiyay). (Buurahana sugay). suurada al-naazicaat 27-32 ilaahay wuxuu

cadeeyay inuu abuurida insaanku uusan ka adkeyn abuurida samada iyo dhuka iyo waxa udhaxeeya allaha awooda inuu abuuro samada iyo dhulka kuma adka soocelinta dadka markale.

13- ilaahay wuxuu aadam ka abuuray ciid caruurtiisana wuxuu kayeelay inay bataan kadaashii dadku dhamaan asal ahaan waysimanyihiin cidna cid kama fadlibadna ilaah kacabsi mooyaane.

ilaahay wuxuu aadam ka abuuray ciid caruurtiisana wuxuu kayeelay inay bataan kadaashii dadku dhamaan asal ahaan waysimanyihiin cidna cid kamafadlibadnaqolana qola kale kama fadli badna ilaah kacabsi mooyaane. ilaahay wuxuu yiri: (Dadow waxaan idinka abuuray lab iyo dhaddig, waxaana idinka yeellay shucuub iyo qabiilooyin si aad isu aqoonsataan, Ruuxase ugu sharaf badan Eebe agtiisa waa ka idiinku dhawrsasho badan, Eebana wax walba waa ogyahay). suurada alxujuraat 13 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Eebe waa kan idinka abuuray Carro, hadana dhibic, markaas Lab iyo dhadig, haweenayna wax uurka kuma qaado mana dajiso ogaansho Eebe mooyee, ruuxii cimri dhe iyo ruuxii cimri gaabanba waxay ku sugan yihiin kitaabka Eebe, waana u fudud yahay). suurada faadir 11 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Eebaha nool, Eebe aan isaga ahaynna ma jiro ee barya (caabudana) idinkoo u kaliyeeli Diinta, mahadna waxaa iska leh Eebaha Caalamka). suurada gaafir 67 ilaahay isagoo cadaynaya inuu Nabi Ciise ku abuuray amarkiisa kowniga ah, sida uu uga abuurayba Nabi Aadam ba ciida, wuxuu yiri: (Tusaalaha Ciise Eebe agtiisa waa sida (Nabi) aadam, Eebaa ka Abuuray Carro markaasuu u yidhi ahow wuuna ahaan. (59) Suurada aali-cimraan aayada 59 waxaa hormaray faqradii 2aad inuu nabiga scw uu cadeeyay inay dadka simanyihiin cid cidkafadlibadan aynan jirin cabsida alle mooyee

Ruux walba wuxuu kudhashaa fitradda wanaagsan.

qof walba wuxuu kudhashaa diinta ilaahay wuxuu yiri: (ee Wajigaaga u jeedi Diinta adoo toosan (Diintu) waa abuuridda Eebe ee Dadka uu ku abuuray, wax badali kara abuurka Eebana ma jiro, saasina waa Diinta toosan laakiin dadka babidiis ma oga). suurada al-ruum 30 diinta xanafiyada ah waa diintii nabi ibraahim ilaahay wuxuu yiri: (markaas waxaan kuu wax yoonay Nabiyouw raac Diinta (Nabi) Ibraahim ee Toosan, kamana mid ahayn (ibraahim- Mushriikiinta). Suuradda An-naxal, aayada:123 Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxuu yiri: qof walba wuxuu ku dhashaa fitrada toosan (diinta islaamka) labadiisa waalid uun baa kadhiga yuhuudi ama nasraani ama majuusi, sida ay xawaankuba u dhalaan mid kale oo dhamaaystiran, Abuu hurayra -Allaha ka raali noqdo- markuu xadiiska akhriyay kadib ayuu yidhi: (ee Wajigaaga u jeedi Diinta adoo toosan (Diintu) waa abuuridda Eebe ee Dadka uu ku abuuray, wax badali kara abuurka Eebana ma jiro, saasina waa Diinta toosan laakiin dadka babidiis ma oga). suurada Ar-ruum, aayada:30 Saxiixu Bukhaari. Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: (Rabbigay wuxuu ifaray inaan idin baro waxaad jaahil ka tihiin. Wuxuu i baray maalintaydan tan ah: Xoolo/maal kasta oo aan siiyay adoon waa u xalaal, Dhab ahaan waxaan abuuray adoomahayga iyagoo ah kuwa toosan dhamaantood, waxaase u timid shayaadiin kana duufsaday diintoodii, oo xaaraantimaysay wixii aan u xalaaleeyay, waxayna fareen inay la yimaadaan shirki oo cibaaddada ila wadaajiyaan waxaan ku soodejin xujo). Waxaa wariyay Muslim 2865

Mana jiro ruux aadamiga kamid ah oo gef lagu dhalo (isagoo danbiila ah) ama kadhaxlay danbiga cid kalle.

Ruux Aadame ahi ma dhasho isagoo danbiile ah ama kadhaxlay danbiga cidkalle, Ilaahay wuxuu inooga waramay in Nabi Aadam markii uu amarki Ilaahay khilaafay, ee isaga iyo ooriidiiisii xaawaa ay cuneen geedkii loo diiday cunistiisa, inuu ka shaleeyay kana toobad keenay, Ilaahayna ku toosiyay erayo wanaagsan, oo ay ku dhawaaqeen. Allahana-koreeye- labbadooddiba wuu ka towbbad aqbalay wuxuuna yiri -isagoo ka waramaya qisadaas-: {waxaana niri Adamow deg adiga iyo Haweenaydaaduba janada,

kana cuna xageeda (cunno) shifo oo waasac ah meeshaad doontaan hana u dhawaanina geedkan oo markaas aad kamid noqotaan kuwa dulmi falayaasha ah}. (35) (Waxaana ka fogeeyey xagooda Jannada shaydaan wuxuuna ka bixiyey waxay ku sugnaayeen, waxaana ku nidhi ka hoobta Jannada, qaarkiinna kuwa kale cadaw ayay ku yihiin, dhulkana waxa idiinku sugnaaday meel aad ku nagaataan iyo raaxo tan iyo waqti). (36) {Wuu kala kulmay Adam Rabbigiis ereyo, wuuna ka toobad aqbalay. dhab ahaan (Alle) waa Toobad Aqbalaha, Naxariista Badan} 37. {Waxaanu nidhi: Ka dega xaggeeda (Jannada) dhammaantiin, markuu Xaggayga idiinka yimaado hanuun, cidii raaca Hanuunkayga, cabsi ma ahaaneyso korkooda, mana murugonayaan} 38. Suuradda Albaqrah, aayadaha:35, 38. markii uu katawbad keenay danbigii Nabi Adam -Calayhi salaam- wax dambi ah ma xambaarin, tafiirtiisuna wax denbi ah kama dhaxlin Adam, Waxaana Asal ah inaan ruuxna xambaarin dambi cid kale leedahay, ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad Dhahdaa ma wax ilaah ka soo hadhay yaan Eebe ka dooni (Dhigan) Isagoo Ilaahay wax walba Eebe u ah, naf kastana waxay kasbato waa uun Korkkeda, Nafna Dambi naf kale ma Qaaddo, Xagga Eebihiiin umbaana laydiin Celin, wuxuuna idiinka warrami waxaad isku Diidanaydeen). suurada al-ancam 164 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Ruuxii Hanuuna wuxuu uun u Hanuunay Naftiisa kii Dhumana wuxuu uun u Dhumay Naftiisa, mana xambaarto Nafi Dambi Naf kale, mana Cadaabno intaan uga soo Dirro Rasuul). Suurada al-israa, aayadda:15 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Nafna naf kale dambigeed ma qaado, haddii loogu yeedho Naf culusoo dambaabday inay xambaarto (danbi naf kale) lagama xambaaro waxba haba noqoto qaraabane, waxaad uun digi kuwa ka yaabi Eebe iyagoo maqan, oo ooga salaadda, ruuxii isdaahiriyaana wuxuu uun isudaahiriyaana naftiisa, xaga Eebe unbaana loo ahaan (geeri dabadeed). suurada faadir 18

ujeedka dadka loo abuuray waa caabuditaanka ilaah keliya:

ujeedka dadka loo abuuray waa cibaadada ilaah keliya ilaahay wuxuu yiri: {Ummaanu abuurin Jinni iyo Insi waxaan ahayn inay Caabuddaan}. suuratu ad-daariyaat , aayada: 56

Islaamku wuu sharfay binii Adamka dhidig iyo labba, xaqooda oo dhamaystirana wuu siiyay, wuxuuna ka yeelay inuu mas' uul ka yahay, oo ay gacantiisa ku jirto waxa u falayo iyo waxa uu samaynayaba, ama ha ku dhibaateeyo naftiisa ama cid kalee.

Ilaahay-koreeyre- wuu sharfay Binii Adamka rag iyo dumar , oo wuxuu u abuuray aadamaha siyuu u noqdo mid dhulka u cammira oo ku nool. ilaahay wuxuu yiri: (xus markuu ku yidhi Eebahaa Malaa'igta waxaan yeeli Dhulka cid u hadha, waxa ay yidhaahdeen, ma waxaad yeelaysaa dhexdeeda cid fasahaadisa oo dhiiggana ku daadisa, annagoo xumaan kaa reebayna mahadnaqaaqana ku dheehan, -kaa-hufayna xumaan. Markaasaa(Alle) yidhi waxa aan ogahay wax aydaan ogayn). (30) suurada Albaqara aayada 30 sharaftaa waxay usugnaatay bashar kaste ilaahay wuxuu yiri: (dhabbaanu u sharrifnay Binii Adamka waxaana ku xambaarray Barriga iyo Baddaba waxaana ku arsaaqnay wanaag, waxaana ka fadiinay wax badan oo ka mida waxaan Abuurray fadilaad). suurada al-israa 70 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Ee waxaana ku abuuray Dadka Muuqal toosan). Suuradda At-tiin Ilaahay wuxuu ka reebay dadka inay raacaan oo ay isku dulleeyaan wax la caabudo ilaahay sokadii, wuxuu na yiri: (Dadka waxa ka mid ah kuwa samaysanaaya Alle sokadii Ilaahyo ay u jecel yihiin sida Alle loo jeclaado oo kale, kuwiise Alle rumeeyay ayaa daran jacaylka ilaahay u qabaan, hadday arki lahaayen kuwa dulmiga falay, goorta ay cadaabta arkayaan,(waxay ogaan lahaayen) in awood oo dhami Alle u sugnaatay, Allana ciqaabkiisu daran yahay). (165) suurada albaqara 165-166 ilaahay wuxuu yidhi: isagoo cadaynaya xaaladda ay noqon doono maalinka Qiyaame kuwii baadilka raacay, iyo kuwii ku raacayba: (Kuwii iskibriyey (Madaxdii) waxay ku dhaheen kuwii tabarta yaraa (Raaciyaddii) ma anagaa idinka celinay hanuunka markuu idiinyimid saas ma ah ee idinkaa danbiilayaal ahaa) (Kuwii tabarta yaraa (raaciyaddii) waxay ku dhaheen kuwii iskibriyay (Madaxdii) saas ma aha ee waxaa hanuunka naga celiyay dhagartii Habeen iyo Maalinba markaad nafarayseen inaan Eebe ka gaalowno una yeelo

shariigyo, Waxay qarsadeen qoomarno markay arkeen cadaabka, Waxaana yeelay kuwii gaaloobay luquntooda Biro Naar ah. Miyaa laga abaalmarinin gaaladu waxay camal faleen mooyee) suurada saba 32-33 Cadliga ilaahay waxaa kamida ee maalinta qiyaamaha: inuu dusha u saaro hogaamiyayaasha iyo wadaadadda ba dambigoodda iyo waliba dambiga intii ay lumeeyeen aqoon dari darteed, ilaahayna wuxuu yiri: (inay xambaaraan culayskooda «dambigooda» oo dhan Maalinta Qiyaame, iyo culayska «dambiga» kuway dhumiyeen cilmi la'aan waxaana xun waxay xambaaranayaan) suuraada al-naxli 25 islaamku wuxuu siiyay dadka xaqooda oo dhamaystiran aduun iyo aakhiro, xuquuda ugu wayn ee islaamku damaanad qaaday una caddeeyay dadka waa xaqa Ilaahay ku leeyahay dadka iyo xaqa ay dadku ku leeyihiin Ilaahooda wayn. mucaad alaha karaali noqdee wuxuu yiri waxaan ahaa mid nabiga lasaaran raaxilada wuxuuna igu yiri: mucaadow sadexmar magaranaysaa xaqa ilaahay uu kuleeyahay dadka waxaan iri: maya wuxuu yiri; waa inay caabudaan allaah aysana u gu shariig yeelin waxba ka dibna waxaa soconay saacad wuxuu igu yiri: mucaadow waxaan iri kumaqlay kuna ajiibay magaranaysaa xaqa ay dadka kuleeyihiin rabigooda waa inuusan cadaabin (hadaysan shariig yeelin) saxiixulbukhaari 6840 wuxuu u kafaalaqaaday islaamku dadka diintiisa iyo caruurtiisa iyo maalkiisa iyo sharaftiisa Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: ilaahay wuu idinka xarimay dhiigiina iyo maalkiina iyo sharaftiina sida ay xurmad uleedahay maalintiina iyo bishiinan iyo baladkiinan ee maka ah. saxiixulbukhaari 6501 balantaa wayn wuxuuna nabiga sheegay xajkii ay xaadireen saxaaba kabadan boqol kun wuuna kuceliyay maalinta tobanaad ee gooraca islaamku wuxuu kadhigay qofka inuu masuul kayahy wuxuu dooranayo iyo acmaashiisa ilaahay wuxuu yiri: (Ooy Cidhiidhyanto Laabtaydu Siina Daysmin Carrabkaygu ee Dir la Jirkayga Haaruun). suurada al-israa 13 wuxuu qofka shaqaysta qayr iyo sharba isaga ayay qusaysaa cidkale uma gudbayso mana loo xisaabinayo camalka uu sameeyay qof aan asaga ahayn ilaahay wuxuu yiri: (Dadow waxaad u dhibboon ood u camalfali xagga Eebe, waadna la kulmi). suurada al-inshiqaaq 6 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Ruuxii camalfiican fala wuxuu u falay Naftiisa, Ruuxii xumaan fala wuxuu dhibay Naftiisa, Eebaheena ma aha dulmiyaha Addoomada) suurada fusilat 46 islaamku wuxuu saaray dadka masuuliyada camalkasta uu ku dhibaayo naftiisa ama dadkale ilaahay wuxuu yiri: (Ruuxii kasbada danbi wuxuu uun u kasbaday Naftiisa (Dhibkeeda) Eebana waa oge Falsan). Suurada al-nisaa 111 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Saas Darteed yaan ugu Jidaynay Bani-Israa'iil Cidii Disha Naf aan (Dilin) Naf ama Fasaadin Dhulka waxay la mid tahay inuu Dilay Dadka Dhammaan, Ciddii Noolaysa Nafna (Korisa) Waxay la mid Tahay Isagoo Nooleeyey Dadkoo Dhan, Waxay ula Timid Rasuuladanadii Xujooyin Markaas in Badan oo ka mida Intaas ka dib Dhulkay ku Xadgudbeen). suurada al-maaidah 32 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: naftii ladilo waxaa ka soogaarayo qaabiil danbi waayo waa kii ugu horeeyay ee jideeyay dilka saxiixu muslim 5150

18- islaamku wuxuu kadhigay raga iyo dumarka kuwa usiman xaga camalka iyo masuuliyada iyo abaalmarinta acmaashooda

islaamku wuxuu kadhigay raga iyo dumarka kuwa usiman xaga camalka iyo masuuliyada iyo abaalmarinta acmaashooda, ilaahay wuxuu yiri: (ruuxii fala wanaag lab ah ama dhadig isagoo rumeysan (xaqa) kuwaasu waxay gali Janada lagamana dulmiyo duleel (laftimireed). Suuradda An-nisaa, aayadda 124. Allah koreeyae waxa uu yiri: (Ciddii camal fasha wanaag oo Raga ama haweenka isagoo mu'mina waxaan noolaynaynaa Nolol wanaagsan, waxaana ku abaal marinaynaa Ajirkooda waxa ugu Wanaagsan ee ay falayeen). [suurada al-naxli: aayda 97] Allah koreeyae waxa uu yiri: (Ruuxii camal xun sameeya laguma abaal mariyo wax lamid ah mooyee, Ruuxiise camal fiican fala Lab iyo Dhaddiigba isagoo rumaysan kuwaasi waxay gali Jannada, waana lagu arzuqi dhexdeeda xisaab la'aan). suurada gaafir 40 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Raga Muslimiinta ah iyo Haweenka Muslimaadka ah, Ragga Mu'miniinta ah iyo Haweenka Mu'minaadka ah, Ragga Eebe adeeca iyo Haweenka adeeca, Ragga Runlowga ah iyo Haweenka Runlowga ah, Ragga Samra iyo Haweenka Samra, Ragga u khushuuca Eebe iyo Haweenka u kushuuca, Ragga Sadaqaysta iyo Haweenka Sadaqaysta, Ragga Sooma iyo Haweenka Sooma, Ragga isdhawra iyo Haweenka isdhawra, iyo Ragga imbadan Eebe xusa iyo Haweenka inbadan xusa, wuxuu Eebe u darbay Dambi dhaaf iyo ajir weyn). suurada al-axzaab 35

19- islaamku wuu sharfay dumarka wuxuuna dumarka kadhigay inay yihiin kuwa ladhahay

ragga nafaqadoodana ragaa lugu waajibay sida aabaha waa inuu nafaqeeyaa gabadhiisa wiilkuna hooyadiisa haduu yahay qaangaar awoodna uleh ninkana waa inuu nafaqeeyaa xaaskiisa

wuxuuna kadhigay dumarkii kuwa ladhashay ragii oo laga abuuray feertii nabi aadam Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: dumarku waa qeeb raga lagasoojeexay. waxaa wariyay Tirmidi 113 waxaa kamida karaameenta uu karaameeyay islaamku dumarka wiilku waa inuu nafaqeeyaa hooyadiisa haduu yahay qaangaar awoodna uleeyahay Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: gacanta sare ee wax siisa hooyada iyo aabaha iyo walaasha iyo walaalka ka dibna siday ukala sokeeyaan. waxa wariyay Imam Axmed Maqaamka labadda waalid ay leeyihiin waxay inoogu iman qeybta 29 islaamku sharafta uusiiyay haweenka waxaa kamida inuu aabaha qoyska ku waajibiyay inuu nafaqeeyo xaaskiisa, haduu awoodo, ilaahay wuxuu yiri: (Haka nafaqeeyo (masruufo) midka awood xoola leh awooddiisa, kan wax yarna haka nafaqeeyo waxa Eebe siiyey (ee uu karo), Eebana kuma mashaqeeyo naf wuxuusan siinin, Eebana wuxuu yeeli cidhiidhi dabadiis fudayd (faraj). suurada al-dalaaq, aayada 7 aad. ninbaa waydiinayay nabiga calayhi sallaatu wasalaam, (muxuu yahay xaqa haweenku ku leeyihiin ragoooda? wuxuuna ku yiri nabigu: (cuna sii markaa cunaysid, hu' sii markaad soo gadato, wajigana haka garaacin oo ha xumayn). waxa wariyay Imam Axmed Waxa uu yiri Rasuulku -sallallaahu calayhi wasalam- isagoo caddaynaya qayb kamida xuquuqda haweenku ay ku leeyihiin ragooda: waxay idinku leeyihiin rizqigooda iyo dharkooda si macruuf ah oo waafaqsan shareecada. Saxiix Muslim Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi; qofka waxaa danbi ugu filan inuu dayaco qofka uu quudiyo waxa wariyay Imam Axmed imaamu khadhaabi wuxuu yiri: wuxuu nabiga ulajeedaa cida ay laazim kugu tahay inaad quudiso waxaad mooda in lugu yiri kii wax sadaqeesanayay: sadaqadaada uun ha ahaato wixii adiga kaabadan ajarkaaga wuu dayacmi hadaad ahalkaaga dayacdid. islaamku sharafta uusiiyay dumarka waxaa kamida inuu aabbaha ku waajibiyay inuu nafaqeeyo gabadhiisa ilaahay wuxuu yiri: (waalidaadka (Hooyooyinku) waxay nuujin Caruurtooda Labo Sano oo dhamaystiran, Cidii doonta inay dhamaystirato nuugidda, kan wax loo dhalayna waxaa saaran Cunadooda iyo arrad baxooda sida ugu haboon, lagumo kalifo naf waxayna awoodin, laguma dhibo Hooyo Ilmaheeda dartiis (lamana dhibo) aabona ilmihiiisa dartiis, kan wax dhaxlaya waxaa saaran taasoo kale, haddayse doonaan ka gudhin(naaska) iyagoo raali iskaga ah(labadoodu) iyo wada tashi, dhib ma saarra korkooda, haddaad doontaan inaad ka nuujisaan Caruurtiina (Haweenay Kale) dhib korkiinna ma saarra haddaad u dhiibtaan waxaad bixinaysaan sida ugu haboon, ka dhawrsada Eebe, ogaadana in waxaad camal falaysaan Eebe arko). (233) suurada albaqara 233 ilaahay wuxuu cadeeyay in aabaha loodhalay ilmaha inay ku leeyihiin rizqigooda iyo dharkooda si macruuf ah. (dejiya Haweenkaas (cidada ku jira) meelahaad dagan tihiin eed heli kartaan, hana dhibina si aad u ciriridaan, hadday uur leeyihiinna nafaqeeya (masruufa) intay ka umuulaan (kadhalaan), hadday ilmaha nuujiyaanna siiya ujuuro, wanaagna is fara, haddii laysku qabto nuujintana mid kale ayaa nuujin). suurada al-dhalaaq 6 ilaahay wuxuu waajibiyay ujrada hooyada ilmaha nuujisa wiil iyo gabrba xadiiska labaad wuxuu tusin in aabaha lagarabo nafaqada xaaska iyo caruurteeda. caaisha waxaa laga wariyay inay hinda ku tiri nabiga scw ninka abuu sufyaan waa bakhiil waxaan ubaahanahay maalkiisa inaan wax kaqaato wuxuu ku yiri; kaqaado waxkugu filan adiga iyo ciyaalkaaga si macruuf ah. Waxaa Wariyay Bukhaari nabiga scw wuxuu cadeeyay fadliga lanafaqeynta gabdhaha uu dhalay iyo gabdhaha walaalihiiisa ah wuxuu yiri: ninkii masruufa laba gabdhood ama sadex ama sadex gabdhaha walaaladis ah intay kadheeraan agtiisa ama uu kadhiman waxaan ahaan aniga iyo isaga kuwa sidaan ookale isku ah wuxuuna tilmaamay farta murugsatada(sabaaba-ama musabixa) iyo tan dhexe silsila assaxiixah 296

**20- dhimashada ma ahan dhimasha waligeed ah,
laakiin waxaa weeye in laga tago daarta camalka
loona gudbo meesha abaalmarinta, dhimashadu**

waxay ahaan jirka iyo ruuxda, ruuxdana haday baxdo way soolaaban soosaarista ka dib mana aado qof kale marka uu dhinto jirkalena lama midooawdo.

dhimashada ma ahan mid waligeed ah. ilaahay wuxuu yiri: (Halkaasaa lagu imtixaamay Mu'miniinta Gilgilid daranna lagu gil gilay). suurada al-sajdah 11 dhimashadu waxay keenaysaa jirka iyo ruuxda, ruuxda haday dimato waxay kabaxdaa jirka waxayna usoolaabataa soosaarida ka dib. ilaahay wuxuu yiri: (Eebaa oofsada nafta markay dhiman iyo tii aan dhimanin ee hurudday, wuxuna hayn tuu geerida ku xukumay wuxuuna siideyn tii kale tan iyo muddo magacaaban, arrigtaasna aayaad (Calaamooyin) yaa ugu sugan ciddii fikireysa). suuradaSuuradda alzumarAs-zumar, aayada: Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: Ruuxda hadii la oofsado waxaa raaca araga. Waxaa wariyay Muslim 920 dhimashada ka dib wuxuu insaankau katagi daartaan aduunka wuxuuna u wareegi daarta abaalmarinta ilaahay wuxuu yiri: (Xaggiisaa laydiin Celin Dhammaan Yabooha Eebena waa Xaq, Eebaa Billaaba Abuurka Haddana soo Celin inuu ku Abaal mariyo kuwa Rumeeyey (Xaqa) oo falay Camal Fiican, si Caddaalada, kuwa Gaaloobayna waxaa u Sugnaaday Cabbid kulul iyo Cadaab Daran Gaalnimadoodai Darteed). suuradda yuunis, aayadda 4 ruuxdu uma gudubto qofkale sheegashdaasna wax kamajiraan caqliga iyo xisiga matsinayo anbiyada lagamahayo.

21-islamku wuxuu ugu yeeri dadka rumaynta usuusha iimaanka ee waa wayn waana umeeynta ilaahay, malaaigtiisa iyo rumayta kutubtiisa sida towreet, injiil, zabuur intaan labadalalin, rumeenta anbiyada oo dhan iyo nabi muxamed scw iyo rumaynta maalita danbe iyo inaan ogaano nolasha aduunyo haday ahaan laheyd mida dhamaadka ah waxuu arinka ahaan lahaa ciyaar, iyo rumeenta xukunka qadarta alle.

islamku wuxuu ugu yeeri dadka iimaanka usuusha iimaanka ee waa wayn oo anbiyada iyo rususha dadka ugu yeerayeen waana sidan:

mida koobaad:rumeenta ilaahay inuu yahay rabigeena iyo khaaliqeena iyo raaziqeena cibaadana isaga kaliya ayaa iskaleh kuwa kale cibaadadoodu waa baadiil, waana soo hormatay faqrada 8

ilaahay usuushaa waa wayn ee iimanaka ayuu kusheegay aayada badan meela kaladuwan soona aroortayqur,aanka waxaa kamida ilaahay hadalkiisa: (wuu rumeeyey Rasuulku wixii looga soo dajiyey Xaga Eebihiis, Mu'miniintuna (way rumeeyeen) dhamaana waxay rumeeyeen Eebe, Malaa'igtiisa iyo kulubtiisa iyo Rasuuladiisa, mana kala geynayno mid ka mid ah Rasuuladiisa dhexdooda, waxayna dhaheen waan maqalnay oon adeecnay, dhaafidaada. Eebahanow xaggaagaana loo ahaan). (285) suurada albaqara 285 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Samo falku ma aha inaad wajiga u jeedisaan Qorax ka soo bax iyo Qorax u dhaca laakin sama fale waa ruuxii rumeeya Eebe, Qiyaame, Malaa'igta, Kitaabka (kutubta Alle), Nabiyada, ee siiya Xoolaha isagoo jecel Qaraabada, Agoonta, Masaakiinta, Masaafirka, kuwa baryootama, Fakin qoor(xoraynta iyo furashada), oogana Salaadda, bixiyana Zakada, oofiyana ballankooda markay ballamaan, Samra (adkaystana) Waqtiga saboolnimada iyo dhibka iyo wakhtiga Dagaalka, kuwaasina waa kuwa ka run sheegay limaankooda waana kuwa dhawrsada). (177) suurada albaqara 177 ilaahay wuxuu ugu yeeray in la rummeeyo usuushaa waa wayn qofkii iskadiidana waa gaaloobay gaalnimu fog ilaahay wuxuu yiri: (kuwa (Xaqa) rumeeyow rumeeya Eebe (si dhabah) iyo

Rasuulkiisa iyo Kitaabka uu ku dejiyey Rasuulkiisa iyo Kitaabkuu u dejiyey horay, ruuxiise ka gaalooba Eebe, malaa'igtiisa, kutubtiisa, rasuuladiisa iyo maalinta dambe (Qiyaamada) wuu dhumay dhumid fog). suurada al-nisaa 136 xadiiskii cumar laga wariyay wuxuu yiri: (Maalin maalmaha ka mid ah annaga oo la fadhinna Nebiga (scw), ayuu nagu soo baxay nin aad u dhar cad aadna u timo madow oo aanay ka muuqan astaan safar nin aqoon u lihina nagu jirin, ilaa uu Nebiga ag-fariistay, markaasuu jilbaha jilbaha u saaray, baabacooyin kiisnaa kor saaray bowdada Nebiga (scw) markaasuu ku yiri: Muxammadow ii sheeg Islaamka. Markaasuu Rasuulkii Alla (scw) yiri: Islaamku waa inaad qirto inaan ilaah jirin xaq lagu caabudo Alla ma ahee, Nebi Muxammadna Rasuulkii Allah yahay, inaad oogtid salaadda, bixisid sakada, soontid bisha Ramadaan, u xajdid Baydka Allah haddii aad awooddid. Markaasuu yiri: Run baad sheegtay, markaasaan la yaabnay ninka wax warsanaya ee haddana leh run baad sheegtay. saxiixu muslim 8 jibriil wuxuu nabiga waydiiyay maraatibta islaamka, iimaanka, ixsaanka wuuna u jawaabay ka dibna ku yiri kaasi waa jibriil wuxuu uyimid suu idiin baro, diintiina islaamka waa risaalad uu soogudbiyay malaku jibriil waxaan ina soogaarsiiyay nabi muxamed scw asxaabtuna way xafideen dadkeyna gaarsiyeen. mida labaad: waa rumeenta malaagata waana caalam nagaqarsoon ilaahay baa abuuray hab gaar ah wuxuuna udhiibay acmaal waa wayn sida gaarsiinta waxyiga anbiyada waxaanu ugu wayn malaagata jibriil waxaana tusinaya in jibriil waxyiga kusoodejin jiray rusushiisa n.n, d ilaahay wuxuu yiri: (wuxuu ku soo dejiyaa Malaa'igta waxyi oo amarkiisa ka mida cidduu doono oo addoomadiisa ka mida oo ah ugu diga inaan Ilaahay mooyee Eebe kale jirin ee ani uun iga dhawrsada). suurada al-naxli 2 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Quraankuna waa soo Dejin Ebaha Caalamka). (Waxaa kula soo degan Ruux Aamin ah (Jibriil). (Qalbigaaga inaad ahaato kuwa ku Diga). (Af Carabi aho Cad). (Quraankuna wuxuu ku Sugnaa Kutubtii hore). suurada al-shucaraa 192-196 sadexaat: rumeenta kutubtii uu ilaahay soodajiyay sida towreet, injiil, zabuur intaan labedelin. quraanka. ilaahay wuxuu yiri: (kuwa (Xaq) rumeeyow rumeeya Eebe (si dhabah) iyo Rasuulkiisa iyo Kitaabka uu ku dejiyey Rasuulkiisa iyo Kitaabkuu u dejiyey horay, ruuxiise ka gaalooba Eebe, malaa'igtiisa, kutubtiisa, rasuuladiisa iyo maalinta dambe (Qiyaamada) wuu dhumay dhumid fog). suurada al-nisaa 136 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Wuxuu kugu Dejiyey (Nabiyow) Kitaabka (Quraanka) si Xaq ah, isagoo u Rumayn wixii ka Horeeyey, wuxuuna soo Dejiyey Eebe Tawreed iyo Injiil (waqti). (3) (Hore iyagoo Hanuun u ah Dadka, wuxuuna soo Dejiyey (Eebe) Furqaan (Quraanka) kuwa ka Gaaloobay Aayaadka Eebe waxay Mudan Cadaab Daran, Eebana waa Adkaade Aarsada. (4) suurada Aali-cimraan 3-4 Allah koreeyae waxa uu yiri: (wuu rumeeyey Rasuulku wixii looga soo dajiyey Xaga Eebihis, Mu'miniintuna (way rumeeyeen) dhamaana waxay rumeeyeen Eebe, Malaa'igtiisa iyo kulubtiisa iyo Rasuuladiisa, mana kala geynayno mid ka mid ah Rasuuladiisa dhexdooda, waxayna dhaheen waan maqalnay oon adeecnay, dhaafidaada. Eebahanow xaggaagaana loo ahaan. (285) suurada albaqara 285 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Waxaad dhahdaa waxaan rumaynay Eebe iyo waxa nalagu soo dajiyey iyo waxa lagu soo dajiyey (Nabi) Ibraahim, Ismaaciil, Isxaaq, Yacquub, Faracyadii, wixii la siiyey Muuse, Ciise iyo Nabiyadii Xagga Eebahood kala bixin mayno dhexdooda Anaguna Eebaan u hogaansameynaa. (84) Suurada Al-cimraan aayada 84 mida afraad: iimaanka rususha oo dhan waa waajib iyo in la ictiqaadiyo inay kuligood yihiin rusul xaga ilaahlooga aqoonsanyahay umadahoodana gaarsiinaya diinata iyo sharciga ilaahay wuxuu yiri: (waxaad dhahdaa waxaan rumaynay Eebe iyo waxa naloo soo dajiyey iyo waxa lagu soo dajiyay Ibraahim, Ismaaciil, Isxaaq, Yacquub. iyo Caruurtoodii iyo wixii la siiyay (Nabi) Muuse iyo (Nabi) Ciise iyo wixii laga siiyey Nabiyadii (Kale) xagga Eebahood kala gaynamayno dhexdooda, waxaan u hogaansamaynaa Eebe. (136) suurada albaqara 136 Allah koreeyae waxa uu yiri: (wuu rumeeyey Rasuulku wixii looga soo dajiyey Xaga Eebihis, Mu'miniintuna (way rumeeyeen) dhamaana waxay rumeeyeen Eebe, Malaa'igtiisa iyo kulubtiisa iyo Rasuuladiisa, mana kala geynayno mid ka mid ah Rasuuladiisa dhexdooda, waxayna dhaheen waan maqalnay oon adeecnay, dhaafidaada. Eebahanow xaggaagaana loo ahaan. (285) suurada albaqara 285 Allah koreeyae waxa uu yiri: (Waxaad dhahdaa waxaan rumaynay Eebe iyo waxa nalagu soo dajiyey iyo waxa lagu soo dajiyey (Nabi) Ibraahim, Ismaaciil, Isxaaq, Yacquub, Faracyadii, wixii la siiyey Muuse, Ciise iyo Nabiyadii Xagga Eebahood kala bixin mayno dhexdooda Anaguna Eebaan u hogaansameynaa. (84) Suurada Al-cimraan aayada 84 waa inuu rumeeyo kii ugu danbeeyay anbiyada waa muxamed (s.c.w) ilaahay wuxuu yiri: (Xusuuso) markuu ka qaaday Eebe Ballan adag Nabiyada waxaan idinsiyo oo Kitaab iyo Xigmo ah markaas idiin yimaado Rasuul rumeyn waxaad haysatan waa inaad rumeysaan una gargaartaan, kuna yidhi (Eebe) Ma qirteen oo ma qaadeen Arrintaas Ballankeyga ah oo dheheen waan qirnay (ogolaanay) markaas ku yidhi Marag ka noqda Anna la jirkiina yaan ka mid noqon kuwa marag kici. (81) Suurada Al-cimraan aayada 81 islaamku wuxuu waajibiyay rumeenta anbiyada oo dhanguu ahaan, khaas ahaana wuxuu waa jibiyay rumaynta nabi muxamed(s.c.w) ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad Dhahdaa Ehelu Kitaabkow waxba ma Tihidiin intaad ka Oogtaan Tawreed, Injiil iyo waxa Laydiinka soo Dejiyey Xagga Eebihin (Quraanka) wuxuuna u Kordhin wax badan oo ka mid ah

waxa Xagga Eebahaa lagaaga soo Dejiyey Xad Gudub iyo Gaalnimo ee haw murugoon qoomka gaalada ah). suurada al-maaidah 68 Allah koreeyae waxa uu yiri: {Waxaad dhahdaa Nabiyow Ehelu Kitaabow(kuwa kitaabka la siiyaw) u kaalaya kalimo (odhaah) aan u simanahay aniga iyo adinkaba oo ah inaynaan caabudin ilaahay mooyee, (wax kale) oynaan lana wadaajin waxba kana yeelan qaarkeen qaar ilaahyaal, Hadday jeedsadaanna waxaad dhahdaa marag noqda inaan Muslimiin nahay}. Suurada Al-cimraan aayada 64 qofkii ku kufriya hal nabi wuxuu ku kufriyay anbiyada oo dhan ilahay baa yiri markii uu kasheekkeenayay xukunka uu ku xumay qomkii nabi nuux: (Waxay Beeniyeen Qoomkii (Nabi) Nuux Rasuulladii). suurada al-shucaraa, aayada 105 Sida lawada ogsoonyahay Nuux-calayhi salaam- kama horayn Rasuul, markii ay qoomkiisii beeniyeen, waxa ay taa macnaheedu yahay inay beeniyeen Nabiyadii iyo Rusushii ka dambaysay oo dhan, maxaa yeelay dacwada ay xambaarsanaayeen waa mid kaliya oo leh ujeedo kaliya. shanaad: in la rumeeyo maalinta qiyaame maalinta aduunka ugu danbeesa wuxuu ilaahay amrayaa malaga israafiil inuu afuufo buunka waxaa suuxaya ama dhimanay ciduu ilaahay doono ilaahay wuxuu yiri: (Waxaa la afuufi suurka (Buunka qiyaame) waxaana suuxi (Dhiman) waxa samooyinka iyo dhulka ku sugan, cidduu Eebe doona mooyee, markaasaa la afuufi mid kale waxaana soo bixi dadkii iyagoo taagan oo sugi (xukunka Eebe). suuradaal-zumar 68 marka ay wadadhintaan waxa kusugan samada iyo dhulka ayuu ilaahay duubaya samada iyo dhulka siduu ilaahay uyiri: (waana Maalintaan u Duubayno Samada Sida loo Duubo Warqadaha Kitaabka, Sidaan ku Billownay Abuuriddii hore Yaana ku soo Celinaynaa, waa Yabooh korkanaga ah, annagaana Falna saas). suurada al-anbiyaa 104 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Mayna waynaynin gaaladii Eebe waynaantiisa dhabta ah, isagoo dhulka dhamaantiis kujiro xukunkiisa Maalinta qiyaame Samooyinkuna ku duuban yihiin Yamiintiisa Eebaa ka nasahan kana sarreeya waxay la wadaajiyeen). suurada al-zumar 67 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: ilaahay ayaa duubaya samooyinka maalinta qiyaame ka dib midigta ayuu kuqaban wuxuuna oran anaa ah boqorka adag aaway kuwii kibirka badnaa ka dib dulka ayuu ku duubayaa bidixda wuxuuna oran anaa ah boqorka adag aaway kuwii kibirka badnaa Waxa wariyay Muslim ka dibna ilaahay ayaa amraya malaga wuu afuufi markale markaasay kacayaan iyagoo fiirinaya ilaahay wuxuu yiri: (Waxaa la afuufi suurka (Buunka qiyaame) waxaana suuxi (Dhiman) waxa samooyinka iyo dhulka ku sugan, cidduu Eebe doona mooyee, markaasaa la afuufi mid kale waxaana soo bixi dadkii iyagoo taagan oo sugi (xukunka Eebe). suuradaal-zumar 68 alle marka dadka soosaaro xisaabta ayaa ukaxeeyaa. ilaahay wuxuu yiri: (Maalinta Dhulka ka dillaaci iyagoo dagdagi, taasina waa soo kulmin noo fudud). Suuradda Qaaf, aayadda: 44 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Maalintay usoo muuqan (usoo bixi) Eebe waxba kama qarsoona korkiisa, wuxuuna dhihi Eebe yaa xukunka iska leh maanta, markaasuu dhihi Eebaha kalida ah ee awooda badan). suurada gaafir 16 maalintaa waa laxisaabin dadkoo dhan qofkastoo ladulmiyay kii dulmiyay waalooga qisaasaa camalkasta waa laga abaalmarin qofka ilaahay wuxuu yiri: (Maanta (Qiyaamada) waxaa laga abaalmarin nafkastaa waxay kasbatay, dulmina majiro Maanta, Eebana wey dag dag badantahay xisaabtiisu). suurada gaafir 17 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Eebe ma Dulmiyo wax la eg Darro (waxyar) hadday Wanaagtahayna wuu laab laabaa wuuna ka siin Agtiisa Ajir Weyn). suurada al-nisaa 40 (Ruuxiise wax yaroo khayra fala wuu arki). (Kiise wax yar oo shar fala wuu arki). suurad al-zumar, aayadaha 7-8 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Waxaannu u Dejinaynaa Miisaanka Cadilka ah Maalinta Qiyaame lagamana Dulmiyo Naf waxba, haba ahaado wax la eg Xabbaad Khardal ah (wax yar) ee waan siinaynaa, annagaana ugu Filan Xisaabiye). suurada al-anbiyaa 47 soo bixinta iyo xisaabinta ka dib waa abaalmarinti ruuxii khar samaya wuxuu leeyahay naciima joogta ah oon dhamaanayn, ruuxii sameeya shar iyo gaalnima wuxuu leeyahay cadaab ilaahay wuxuu yiri: (kuwa Gaaloobay oo beeniyey Aayaadkanagana kuwaas waxaa u Sugnaaday Cadaab wax Dulleeya). (kuwa ku Hijrooday Jidka Eebe Haddana la Dilo ama dhinta wuxuu ku Arzaaqi kuwaas Eebe Rizqi Wanaagsan, Eebana waa ku Khayrroon yahay Rizqigiisu). suurada al-xaj 56-57 waxaan ognahay in noloshaani aduunka aysan ahayn tii ugu danbeysay insaanka waayo haday sidaas tahay waxay iska ahaan laheen ciyaar khaalis ah ilaahay wuxuu yiri: (ma Waxaad u Malayseen inaan Idiin Abuuray Ciyaar oon idinka Xagganaga loo soo Celinayn). suurada al-muuminuun 115 kan lixaad: in larumeeyo qadaha iyo qadarka oo ah inay waajib tahay in ilaahay ogyahay wixii ahaa iyo waxa ahaandoona iyo waxa koonka kadhacaya wuuna qoray arinkaa intaan la abuurin samada iyo dhulka ilaahay wuxuu yiri: (Eebe Agtiisa waxaa ah Furaha waxa maqan wax og oon isaga ahayna ma jiro, wuxuuna Ogyahay waxa Barriga iyo Badda ku Sugan, wixii Caleena oo Dhacdana wuu Ogyahay, Xabbaad Masaga ah oo Mugdiga Dhulka ku Sugan iyo wixii Qoyan ama Ingagan waxay ku Suganyihiin Kitaab Cad). suurada al-ancaam 59 ilaahay wax walba wuxuu ku koobay ogaalilaahay wuxuu yiri: (Eebe waa kan abuuray Todobo Samo Dhulkana kala mid dhigay, amarka Eebena wuxuu ku soo degaa dhexdooda, si aad u ogaataan in Eebe wax walba karo wax walbana koobay). suurada al-dhalaq 12 wixii aduunkan kadhaca Allaah ayaa gooyay(qadaray), oo doonay, oo abuurayna, sahlana asbaabtiisa, ilaahay wuxuu

yiri: (Eebaha uu u Sugnaaday Xukunka Samooyinka iyo Dhulka, Yeelaninna Ilmo una Sugnaanin Shariig (la Wadaage) Xukunka, Abuurayna wax kasta, oo u ahaysiiyey si Qiyaasan). suurada al-furqaana ayada 2 xikmad wayn baa ugu jirta dadka aysan koobi karin. ilaahay wuxuu yiri: (Waana Xigmad xeel dheer, maxaysa tari u digiddi). suurada al-qamar aayada 5 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Eebe waa kan billaabay abuurka Khalqiga, hadana soo celin wayna u fududahay arrintaasu, Eebaana sifo sare ku muta Samooyinka iyo Dhulka, waana adkaade falsan). suurada al-ruum aayada 27 ilaahay naftiisa wuxuu tilmaamay inuu xakiim yahay ilaahay wuxuu yiri: (Eebe wuxuu Qirayaa inaan Eebe mooyee Ilaah kale jirin(oo xaq lagu caabudo), Malaa'igtuna (way qiri) iyo kuwa Cilmiga leh, U qumana Cadaalad, Eebe kale ma jiro(oo xaq lagu caabudo) isaga mooyee waana adkaade Falsan). suurada al-cimraan 18 ilaahay wuxuu kasheekeeyay nabi ciise inuu alle lahadlayo maalinta qiyaame asagoo ku oranaya: (Haddaad Cadaabto waa uun addoomaadii, Haddaad u Dhaaftana adi umbaa Adkaade falsan ah). suurada al-maaidah 118 ilaahay wuxuu ku yiri nabi muuse marka uu joogay buurta dhuur dhinaceeda: (Muusow Anigaa Allaa ah, Ilaaha Adkaada ee Falka San). suurada al-namli aayada 9 quraanka ilaahay wuxuu tilmaayay inuu yahay mid xikmad badan ilaahay wuxuu yiri: (Erayga hore wuxuu ku Tusin Mucjisada Quraanka, Kitaabka Quraanka alma waa mid la sugay Aayadihiisa, markaas lagana Caddeeyey Eebaha Falka san ee wax walba og Xaggiisa). suurada huud aayada 1 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Arrintaasu waa waxa Eebahaa kuu waxyooday oo xigmada, hana yeelin Eebe la jirkiisa Ilaah kale oo lagugu tuuro Jahannamo adoo lagu dagaalay oo lagu fogeeyey). suurada al-israa aayada 39

Nabiyaddana waa laga ilaaliyay xumaanta iyo wax kasta oo caqliga ka hor imanaya ama dabeecada wanaagsan, oo waxaa loo diray inay gaadhsiinayaan amarka ilaahay adoomaddiisa, mana laha tilmaamaha ilaahay ee abuur iyo ilaahnimo ah midna, waana Aadame, la mida aadamaha kale, kaliya ilaahay baa u waxyooda risaaladiisa.

Nabiyada waa laga ilaaliyay gafka, wixii fariinta ay kawadaan xaga rabigooda, waayo ilaahay baa kadoortay inta uu abuuray kuwooda ugu ikhyaarsan, si fariintiisa usoo gudbiyaan, ilaahayna isagoo taa ka waramaya wuxuu yiri: (Eebe wuxuu ka Doortaa Malaa'igta Rasuullo Dadkana (Rasuullo) Eebana waa Maqle Arka) suurada al-xaj aayada 75 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Eebe wuxuu ka doortay Aadan, Nuux, Ehelkii Ibraahim iyo Ehelkii Cimraan Calaamka. (33) Suurada Al-cimraan aayada 33 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Wiixuu Yidhi Eebe Muusow waxaan kaa doortay Dadka (Sabankan) Diriddayda iyo lahadalkayga Dartiis ee qaado waxaan ku siiyey ahowoa kuwa Mahdiya). suurada Al-acraaf aayada 144 Rusudhu waxay ogyihiin in uu yahay waxa lugu soodajiyay waxyi wayna arkayaan malaaigta marka ay lasoodagayso waxyiga ilaahay wuxuu yiri: (Eebaa og waxa Maqan, umana muujiyo waxaa maqan Ruuxna). (Marka laga Reebo ciduu ka raalli Noqday oo Rasuulah, Isagoo hor iyo gadaalba ka ilaalin). (Si Eebe u muujiyo inay Gaadhsiiyeen Farriimihii Eebhood, oo Eebana waa koobay waxa Agtooda ah wayna u tirakoobanyihiin wax walba). suurada Al-jin aayadaha 26-28 ilaahay wuxuu anbiyada amray inay risaalada gaarsiyaan dadka ilaahay wuxuu yiri: (Si Eebe u muujiyo inay Gaadhsiiyeen Farriimihii Eebhood, Eebana waa koobay waxa Agtooda ah wayna u tirakoobanyihiin wax walba). suurada al-maaidah aayadaha 67 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Waa Rasuullo Bishaarayn oo Digi si ayan Dadka Xujo ugu yeelan Eebe ka dib Rasuullada, Eebana waa Adkaade Falsan). suurada al-nisaa aayada 165 Rusushu waxay kacabsadaan ilaahooda waxyigana wax kuma daran mana kunuqsaaniyaan ilaahay wuxuu yiri: (Hadduu nagu been abuurto (Nabi Muxamed). (Waxaanu ku qaban gacan adag). (Waxaanu gooynaynaa Xididka Wadnaha). (Ruux idinka mid ah oo naga eelinnna ma jiro). suurada Al-xaaqah, aayadaha 44-47 wuxuu yiri ibnu kathiir: ((Xusuuso) Markuu Yidhi Eebe, Ciise Binu Maryamow Ma adaa ku Yidhi Dadka ka Yeesha ani iyo Hooyaday Ilaahyo Eebe ka sokow, uuna Yidhi waad Nasahantahay Iguma Haboona inaan Dhaho Waxaan Xaq u lahayn, Haddaan idhina waad ogtahay, waxaadna Ogtahay waxa Naftayda ku sugan Anuguse kuma Ogi Adiga unbaa ah kan waxa Maqan Og.

Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Xusuuso) Markuu Yidhi Eebe, Ciise Binu Maryamow Ma adaa ku Yidhi Dadka ka Yeesha ani iyo Hooyaday Ilaahyo Eebe ka sokow, uuna Yidhi waad Nasahantahay Iguma Haboona inaan Dhaho Waxaan Xaq u lahayn, Haddaan idhina waad ogtahay, waxaadna Ogtahay waxa Naftayda ku sugan Anuguse kuma Ogi Adiga unbaa ah kan waxa Maqan Og). suurada Al-maaidah, aayadaha 116-117 fadliga ilaahay anbiyada uusiiyay waxaa kamida inuu sugay markay gaarsiinayaan risaalada ilaahay ilaahay wuxuu yiri: wuxuu yidhi waxaan Eebe marag galin ee idinkuna marag nogda inaan bari ka ahay waxaad la wadaajinaysaan, (Cibaadada). (54) oo Eebe ka soo hadhay ee i dhagra dhammaan hana i sugina. (anugu waxaan tala saartay Ilaahay ee ah Eebahay iyo Eebihiiin wax socda oosan foodda qabanayn ma jiro (Awoodayn) Eebahayna wuxuu ku sugan yahay jid toosan). suurada huud aayadaha 54-56 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Waxay u dhawaadeen Gaaladii inay kaa Fidmeeyaan waxaan kuu waxyoonaay inaad Nagu been abuuratid wax kale, Markaas ay kaa Yeeshaan Saaxiib). (Hadaan ku sugin waxaad u dhawaan lahayd inaad u iilato xagooda wax yar) (Markaasaan ku dhadhansiin lahayn (Cadaab) Labanlaaban nolosha Adduun iyo Mid labanlaaban Geerida manahesheen gargaare). suurada Al-israa, aayadaha 73-75 aayaadka waxay kususayaan inuu quraanka yahay xaga rabi haduu ahaanlahaa xaga nabi muxamed hadalkaasi kumadhaceen. ilaahay wuu kaxafidaa anbiyadiisa dadka ilaahay wuxuu yiri: (Rasuulow Gaadhsii waxa lagaaga soo Dejiyey Eebahaa (Dadka) Haddaadan Falin Maadan Gaadhsiiin Risaaladiisa «Fariintiisa», Eebaana kaa Haalin Dadka, Eebana ma hanuuniyo qoom Gaala ah). suurada Al-maaidah, aayadaha 67 Allaha koreeya waxa uu yiri: (ku akhri korkooda warkii Nabi Nuux markuu ku yidhi qoomkiisii qoomkayow hadday idin la waynaatay Nagaadigayga iyo ku waantayada aayaadka Eebe waxaan tala saartay Eebe ee kulmiya amarkiinna iyo shurakadiinnaa yuuna ahaan amarkiinna wax qarsoon (oo dhiba) markaas i xukuma hana i sugina). suurada yuunis aayada 71 Nabi muuse wuxuu yiri: (waxay dheheen Eebow waxaannu ka Cabsan inuu nagu degdego ama nagu xadgudbo). suurada daahaa, aayadaha 45-46 ilaahay wuxuu cadeeyay inuu ka xafidayo rusushiisa cadawgooda wax xuna magaarsiinayaan sidoo klana waxyiigiisa ayuu xafidayaa lumana ziyaadinayo mana laga nuqsaminayo waxna ilaahay wuxuu yiri: (Annagaa soo dejinnay Quraanka annagaana Dhawri). suurada Al-xijir, aayada 9 anbiyada waxaa lagailaaliyay wax walba oo khilaafiya caqli ama akhlaaqda ilaahay wuxuu yiri asoo amaanaya nabi muxamed scw: (Waxaana kuu sugnaaday dabeeco (fiican) oo weyn). suurada Al-qalam, aayada 4 wuxuu yiri sidoo kale: (Saaxiibkiinna (Nabiguna) ma aha ku waalan). suurada al-takwiir, aayada 22 si ay gutaan dhab risaadadii loosoodhiibay waxaana dusheeda lasaaray inay gaarsiyaan adoomada amarka ilaahay wixii ilaahay rabinamadiisana wax kumalaha bal waa sida basharka oo kale ilaahay baa uwaxyooda risaaladiisa. (Rasuulladii waxay dheheen annagu ma nihin waxaan dad idin la mida ahayn, Eebaase ku mannaysta (khayr) cidduu doono oo addoomadiisa ka mida, xujana idiinma keeni karro idinka Eebe mooyee, Eebe uunna ha tala saarteen Mu'miniintu). suurada Ibraahim, aayada 11 ilaahay wuxuu amaray nabi muxamed scw inuu ku yiraahdo qoomkiisa: (waxaad dhadha waxaan uun ahay anigu bashar (dad) idinkoo kale ah, waxaa laywaxyooday in uun yahay ilaahiin ilaah kaliya, ruuxiise dooni la kulanka Eebihis ha falo camal fiican, yuuna la wadaajinna cibaadada Eebihis cidna). suurada Al-kahaf, aayada 110

23- islaamku wuxuu ugu yeeri cibaadada ilaahay kaliya usuusha waa wayn waana salaada oo leh istaagid, rukuuc, sujuud, dikri, amaan, duco, maalintii shan mar ayuu tukan umadana wax farqi umadhaxeeyo, saf kaliya ayay kuwajiraan qanigii, daqiirki, madaxdii, kuwii madaxda loo ahaa. zakadu waa miqdaar oo yar oomaalka kamida oo lagaqaado qaniga lana siiyo faqiirka hal mar sanadkii. soonkuna waa in laga istaago cunida maalinkii ilaa qorax dhaca oo baraya

qofka sabarka. xajkuna waa in maka looqasdo sanadkiiba halmar qofii awooda. xajku waa simayaa dadkoo dhan rabigoodana way ujeean wax farqi ah umadhaxeeyo.

islaamku wuxuu ugu yeeri dadka cibaadada ilaahay kuwa ugu waa wayn iyo kuwa kaleba anbiyadana wuu kuwaajibay waxaana ugu wayn:

koowaad:salaadu waa kufarad muslimiinta siduuba ugu faradyeelay anbiyada nabi ibraahiim waxaa lafaray inuu dahiro beetka ilaahay kuwa kudawaafaya,kutukkanhaya ee rukuucsan ee sujuudsan ilaahay wuxuu yiri: (xusuuso markaan ka yeeley baydka (Kacbada) meel Dadku ku kulmo, iyo Nabadgalyo kana yeesha Maqaamka Ibrahim meel lagu tukado, waxaan u waxyoonay Nabi Ibrahim iyo Ismaaciil inay u daahiriyaan baydkayaga kuwa dhawaafi, kuwa ku nagi, iyo kuwa Rukuuci ee sujuudi. (125) Albaqarah Aayada, aayada 125 salaadan waa wixii uguhoreeyay oo loowaxyooday nabi muuse markii loo dhawaaqay ilaahay wuxuu yiri: (anigu waxan ahay Eebahaa ee Siib Kabahaaga Adigu waxaad ku sugantahay Toggii Daahirnaa ee Dhuwa). (anaana ku doortay ee maqal waxa lagu waxyoon). (Anigu waxaan ahay Alle Ilaah (kalana) ma jiro Ani mooyee ina Caabuda, Oogna Salaadda Xuskayga). suurada dhaaha, aayadaha 12-14 ilaahay wuxuu faray salaada iyo zakada nabi ciise siduu ilaahaba u yiri: (wuxuuna iga yeelay mid la barakeeyey meel kastoon ahay, wuxuuna ii dardaarmay salaadda iyo zakada intaan noolahay). suurada Maryam, aayada 31 Salaada oo leh istaagid,rukuuc, sujuud, dikri, amaan, duc, maalintii shan mar ayaa lootukan ilaahay siduu u yiri: (xifdiya (ilaaliya) Salaadaha iyo Salaadda dhexe (sharafta badan) (Carsaka) una istaaga dar Eebe idinkoo adeeci, (khushuuci). (238) suurada albaqara aayada 238 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Oog salaadda markay Qorraxdu suusho Ilaa madawga Habeenka iyo Quraanka (Salaada) waabariga (subaxa) Quraanka waabariguna waa mid la Joogee (Malaa'igta). suurada al-israa 78 Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi; Rucuucda weeneeya ilaahay sujuudana kudadaala sujuuda oo badiya waxaa dhacda in laydinka aqbal. Saxiix Muslim LABAAD: Sakada wuxuu ilaahay waajib kaga dhigay muslimiinta sida loogu waajib yeelay nabiyadii iyo rusushii hore, waana qaddar yar oo maalka laga bixinaya, marka la hello shuruudaheedda, waxaa laga qaadayaa inta laddan oo la siinayaa inta baahan, sanadkii hal mar, ilaahay wuxuu yiri: (Ka qaad (Nabi Muxammadow) maalkooda Sadaqo(sako) aad ku nadiifinayso oo ku daahirineyso, una ducee. ducadaadu waa waxay ku xasilaan, Alle waa wax kasta Maqle, wax kasta Ogsoon) suurada al-tawbah 103 markuu Nabigu -sallallaa-u calayhi wasalam u diray Mucaad-Allaha ka raali noqdee- xaga Yamen wuxuu u yiri: waxaad u tagi qoom(shacab) Ehlu kitaab ah, ugu yeer inay qiraan inuusan ilaah jirin ilaaha kaliye ee xaq lagu caabuddo mooyee, hadday kaa qaataana taas, u sheeg shanta salaadood ee waajibka ku ah maalinkii iyo habeenki, haday kaa ogolaadan taas, usheeg zakada ku waajibatay maalkooda lagana qaadayo kuwooda laddan oo la la siynayo kuwooda baahan, haday qaataan arinkaa ka dhawrso maalkooda inta u fiican, oo iska jir habaarka midka la dulmiyo, wayo waxba uma dhaxeeyo ilaahay iyo ducadiisaa. waxaa wariyay Tirmidi 625 SADEXAAD: soonku waa farad muslimiinta ku ah sida anbiyada ookale ilaahay wuxuu yiri: (kuwa iimanka laga helayow waxaa Laydinku wajibiyay Soonka sidii loogu waajibiyey kuwii idinka horreeyey si aad u dhawrsataan.(183) suurada albaqara 183 soonkuna waa in laga istaago cunida maalintii, bisha ramadaan ilaa qorax dhaca, soonkuna wuxuuna ku tarbiyeeyaa nafta doonid iyo sabar. Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi; (Ogaysiina Dadka Xajka ha kuu Yimaaddeen iyagoo Lugayn iyo mid Bog Dheer Dhammaanteed oo ka iman Jaha kasta oo Dheer). saxiixulbukhaari 7492 kan afraad: xajka wuxuu farad kuyahay muslimiinta sida ugufarad yeelay anbiyada ilaahay wuxuu amray nabi ibraahiim inuu xajka ugu yeero dadka ilaahay wuxuu yiri: (Ogaysiina Dadka Xajka ha kuu Yimaaddeen iyagoo Lugayn iyo mid Bog Dheer Dhammaanteed oo ka iman Jaha kasta oo Dheer). suurada al-xaj 27 wuxuuna amray nabi Ibrahim inuu beytka(kacbada) u dahiro(wanaajiyo) dadka usoo xaji naya, ilaahay isagoo taa ka hadlaya wuxuu yiri: ((Xusuuso) markaan u Muujinay Nabi Ibrahim Meeja Baytja (Kacbada) Annagoo ku Dhihi Ha la Wadaajin Eebe (Cibaadada) waxba, u Daahirina Gurigayga kuwa Dhawaafi iyo kuwa Taagan iyo kuwa ku Rukuucsan ee Sujuudsan). suurada al-xaj, aayadda: 26 xajku waa uqasdida beytka ilaahay gudasho acmaal la ogyahay sanadkii halmar qofkii awooda ayuu kuwaajib yahay ilaahay wuxuu yiri: (Waxaa ku sugan Aayaad Cad Cad Maqaamu Ibraahiimna (waa ku yaal) Ruuxii galana wuxuu ahaan Aamin, Eebana wuxuu ku leeyahay Dadka Xajka Baydka Ruuxii kara Wadada, Ruuxii Gaaloobana Eebe waa ka kaaftoonyahay Caalamka. (97). Suurada Al-cimraan aayada 97 Dadka xujaajta ah wakhtiga Xajka waxay

ku kulmaan hal meel kaliya, iyaga oo u badhaxtiraya(ikhlaasa) cibaadadda illaahay-koreeye- kaligii, dhamaan xujaajtaasina waxay u gudanayaan waajibaadka xajka si isku mid ah, haba kala duwanaadaan dhaqamaddooda , meeqaamkooda iyo heer nololeedkoodubee.

24- Cibaadaadka Islaamku waxay gaar la tahay: in habka loo samaynayo iyo waqti yadeeda iyo shuruudeeda tahay mid ilaahay sharciyeeyay, rasuulkana uu soo gaarsiiyay, aadamuhuna kuma laha wax talo ah, oo uu wax ku kordhinayo ama kaga dhimayo, Nabiyaduna waxay ka sinaayeen ku baaqida cibaadaadka waawayn.

24- cibaadaadka waxaan khaas latahay habkeedaiyo waqtiyadeedaiyo shuruudeeda waa wax ilaahay sharciyeeyay rasuulkan uu soogaarsiiyay baharna uu shuqul kulaheen ilaahay wuxuu yiri: (Waxaa laydinka Xarrimay Bakhtiga iyo dhiigga iyo Hilibka Doofaarka iyo wixii lagu Xuso (Lagu Gawraco) waxaan magaca Eebe ahayn, iyo tii In Ceejiyo, iyo la Ganac gooyo, iyo lan meel ku dhacda, iyo Tii la Hardiyo, iyo Midduu Cunay bahal, wuxaud Gawracdaan mooyee (waxaa kaloo reeban) wixii lagu gawraco Sanam, iyo inaad ku Nasiib doontaan Faal, kaasi waa Fisqi, maantayna ka quusteen kuwii Gaaloobay Diintiinna, Ee ha ka Cabsanina ee iga Cabsada, Maantaan idiin kaamilay (Dhameeyey) Diintiinna waxaana idiin Taameeyelay Korkiinna Nicmadayda waxaana idiinka Raalli noqday Islaamka Diin ahaan, Ciddii loo Dhibaateeyo Baahi inay cunaan wixii laga xaaraameeyey oon Falayn Dambi Eebe waa dambi dhaafe Naxariista). (Suurada Al-maidah , aayada 3). Allaha koreeya waxa uu yiri: (Ee qabso waxa laguu waxyooday Nabiyow waxaad ku sugantahay Jid toosan). suurada al-zukhruf 43 ilaahay salaada wuxuu kayiri: (Markaad Gudataan Salaadda Xusa Eebe Taagni. Fadhi iyo Dhinieinaba (Jiif) markaad xasishaanna (Aamin noqotaan) Ooga Salaadda (Dhameeya) Salaaddu waxay ku tahay Mu'iniinta Xukun Waqtiyeysan (Mudaysan). suurada al-nisaa 103 ilaahay wuxuu kayiri dadka lasiinayo zakada: (sadaqada (Zakada) waxaa uun muta fuqarada, masaakiinta, kuwa ka shaqeeya, kuwa la soo dhawayn quluubtooda, kuwa la xorayn, kuwa (xaqa) ku daynoobay, jidka Eebe iyo soedaalka, waana wax Eebe Faral yeelay, ilaahayna waa oge falsan). suurada al-towbah 60 ilaahay wuxuu ku yiri soonka: (waa bisha Soon ee la soo dajiyey dhexdiisa Quraanka, isagoo hanuun Dadka u ah, iyo caddayn hanuun iyo kala bixin (xaqa iyo baadhilka) ee ruuxii jooga (nagi) ha Soomo, ruuxiise buka ama Safar ah waxaa saaran maalmo kale, wuxuu idinla dooni Eebe fudayd ee idin lama doonayo culaysm waana inaad dhamaystirtaan tirada wayneysaanna Eebe wuxuu idinku hanuuniyey, waxaadna u dhawdihin, mudantihiin, inaad mahadisaan Eebe. (185) suurada albaqara 185 ilaahay xajka wuxuu kayiri: (Xajka waa Bilo la yaqaan, ee ruuxii gudagala bilahaas Xajka, isutagid, fisqu iyo muran ma jiro Xajka dhexdiisa, waxaad fashaan oo khayr ah wuu ogaan Eebe, ee sahay qaara, sahay tan u khayrbadanna waa dhawrsashada, ee iga dhawrsada kuwa caqliga lahow. (197) suurada albaqara 197 cibaadaadkaas oo dhan anbiyada ayaa dadka ugu yeeray.

25- rasuulka islaamka waa muxamed bini cabdilaahi wuxuuna kasoojeeda nabi ismaaciil wuxuu kudhashay makah sanadka miilaadi 571 waana lagasoosaray ka dibna wuxuu uhijrooday madiinah sanamna wiligii macaabudin akhlaaqdiisana aad bay uwanaagsaneed amiin bay kumagacaabeen

**afartan markuu gaaray ayuu nabi noqday
mucjizaat waa wayna waa luguxoojiyay
quraankaana ugu wayn waana baaqi ilaa maanta
markuu gaarsiiyay diinta ayaa la oofsaday
cumrigiisana 63 buu ahaa madiina ayaa lugu
aasay waana nabigii lugu khatimay anbiyada iyo
rususha hanuun baa lalasoosdiray dadka siduu
uga saaro mugdiyada una saaro nuurka iyo
towxiidka ilaahayna wuu kamarqaati yahay inuu
soo diray.**

rasuulka islaamka waa muxamed bini cabdilaahi wuxuuna kasoojeeda nabi ismaaciil wuxuu kudhashay makah sanadka miilaadi 571 waana lagasooaaray ka dibna wuxuu uhijrooday madiinah sanamna wiligii macaabudin akhlaaqdiisana aad bay uwanaagsaneed ilaahay wuxuu yiri: (Waxaana kuu sugnaaday dabeeco (fiican) oo weyn). suurada al-qalam 4 ilaahay wuxuu soodiray isagoo afartan sano jir ah wuxuuna kuxoojiyay mucjizaat waa wayn uuna ugu horeeyo quraanka kariimka ah Nabiga Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: nabi kasta waxaa lasiiyay mucjiza ay dad ku rumeeyaan anigase waxaa laysiiyay waxyi laywaxyooday waxaana rajeynayaa inaan noqdo kan ugu dad badan qiyaamaha saxiixul bukhaari quraanku waa waxyi uu u waxyooday nabigiisa ilaahay wuxuu kayiri quraanka: (Kitaabkaas (Quraanka) shaki kuma jiro Hanuunbaana ugu sugan kuwa dhawrsada. (2) suurada albaqara 2 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Miyeyna Fiiriirayn Quraanka, hadduu ka yimid Eebe Agtiisa Meelaan ahayn waxay ka heli lahaayeen dhexdiisa is khilaaf badan). suurada al-nisaa 82 jini iyo insi waxaa lugu yiri carla imaada quraanka oo kale ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad dhahdaa hadday u kulmaan Insi iyo Jinni inay la yimaadaan Quraankan oo Kale lama imaan karaan wax lamida Qaarkood qaar haba caawiyee). suurada al-israa 88 waxaa alle kadalbay inay keenaan toban suurad oo qura oo isagoo kale ah ilaahay wuxuu yiri: (mise waxay odhan wuu been abuurtay, waxaad dhahdaa karaa Toban Suuradood oo la mida oo la been abuurtay una yeedha ciddaad kartaan oo Eebe ka soo hadhay haddaad run sheegaysaan). suurada huud 13 waxaa kale uu alle kadalbay inay keenaan hal suurad oo qura oo isagookale ah ilaahay wuxuu yiri: (haddaad ka shakisantihiiin waxaan ku kor dejinay addoonkanaga (Nabiga),la yimaada suurad la mid ah, una yeedha markhaatiyadin (kaalmeeyayaashiinna), ee Eebe kasoo hadhay haddaad runlow tihiin. (23) suurada albaqara 23

quraankaan wayn waa aayada kaliya ee kaharsan aayadihii nabiyada ilaa maantadaan markii alle ukaamilay rasuulka diinta uuna gaarsiiyay dadka rasuulka waa la oofsaday cumrigiisana 63 buu ahaa madiina ayaa lugu aasay

rasuulkuna waa khaatimkii lugu khatimay anbiyada ilaahay wuxuu yiri: (ma aha (Nabiga) Muxamad ah aabaha Ruux rahiina ka mid ah, laakiin waa Rasuulkii Eebe iyo Khatimidii Nabiyada, Eebana wax walba waa ogyahay). suurada al-axzaab 40 Waxaa laga weriyay abiihurayra (Allaha ka raalli noqde) inuu yiri Nebigu (scw): sifadayda iyo anbiyadii igahoreysay sifadoodii waxaa weeye nin oo kale dhisay guri oo aad u qurxiyay in yar mooye uu katagay dadkii waxay noqdeen ku wa dhax soconaya layaaban oo yiraahdeen meeshan maxaa loo saari waayay labinada kadhiman nabiga ayaa yiri meeshaa banaan waa aniga waana khatimay anbiyadii. Saxiix Albukhaari kitaabka injiil waxaa kuqornaa inuu ciise yiri asagoo ku bisaahrreynaya nabi muxamed: dhagaxii ay katageen kuwii dhisayay isaga ayaa noqday zaawiyadii midaxeeda miyaadan aqrin hor kutubta inuu ciise yiri sidaa ayuu ahaa waana arin cajiib ku ah indheheena, towreet ee jirta ood haysataan hada waxaa kusugan in uu ilaahay uu kuyiri nabi muuse: waxaan siinayaa nabi adoo kala ah hadalkeega afkiisa yaan kayeeli wuuna usheegi wax walba oo aan udardaarmayo. rasuulka s.c.w alle hanuun buu lasoodiray iyo diin xaq ah ilaahayna wuxuu uga marag kacay inuu xaq yahay ina soo saaray inuu dadka ugu yeero ilaahay idankiisa. ilaahay wuxuu yiri: (Laakiin Eebaa Marag Furi wuxuu kugu Dejiyey wuxuuna ku Dejiyey Cilmigiisa, Malaa'igtuna way Marag furi,

Eebana ku Filan Marag). suurada al-nisaa 166 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Eebe waa kan la diray Rasuulkiisa hanuun iyo diin xaq ah, si uu uga sare mariyo Diimaha oo dhan, Eebaana marag ku filan). suurada al-fatxi 28 Ilaahay baa hanuun lasoodiray Nabiga -sallallaahu calayhi wasalam- si uu uga saaro dadka, gaalnimada, mugdigeeda, iyo jahliga una saaro Nuurka towxiidka iyo iimaanka, ilaahay wuxuu yiri: (Uuna ku Hanuuniyo Eebe Ruuxii Raaca Raalli ahaanshihiisa Jidka Nahadgalyada kana bixin Mudiyaada Xagga Nuurka Idinkiisa kuna hanuunin jidka Toosan). suurada al-maaidah 16 Allaha koreeya waxa uu yiri: (xarfaha hore oo kale waa la soo sheegay macnahooda, kanna waa Kitaab aannu kugu soo dejinnay inaad kaga bixisid dadka mugdiyada xagga Nuur idamka Eebehood iyo jidka Eebaha adkaada ee la Mahadiyo). suurada ibraahiim 1

26-shariicada uu nabi muxamed layimid waa midii ugu danbeesay kutubta waana kaamil waxaana kusugan wanaajinta diinta dadka, aduunkooda, waxayna ilaalisaan sigaar ah dadka diimohoodam, dhiigooda, maalkooda, caqligooda, caruurtooda, wayna nasakhday dhamaan diimihii hore.

shariicada uu nabi muxamed layimid waa midii ugu danbeesay kutubta xaga alle lagasoodejiyay waxuuna alle ku kaamil yeelay risaaladaan diinta waana kaamil waxaana kusugan wanaajinta diinta islaamka nicmada dadka uu unicmeeyana wuxuu ku dhamaystiray soo saarida rasuulka s.c.w ilaahayna wuxuu yiri: (Waxaa laydinka Xarrimay Bakhtiga iyo dhiigga iyo Hilibka Doofaarka iyo wixii lagu Xuso (Lagu Gawraco) waxaan magaca Eebe ahayn, iyo tii In Ceejiyo, iyo la Ganac gooyo, iyo lan meel ku dhacda, iyo Tii la Hardiyo, iyo Midduu Cunay bahal, wuxaud Gawracdaan mooyee (waxaa kaloo reeban) wixii lagu gawraco Sanam, iyo inaad ku Nasiib doontaan Faal, kaasi waa Fisqi, maantayna ka quusteen kuwii Gaaloobay Diintiinna, Ee ha ka Cabsanina ee iga Cabsada, Maantaan idiin kaamilay (Dhameeyey) Diintiinna waxaana idiin Taamyeeelay Korkiinna Nicmadayda waxaana idiinka Raalli noqday Islaamka Diin ahaan, Ciddii loo Dhibaateeyo Baahi inay cunaan wixii laga xaaraameeyey oon Falayn Dambi Eebc waa dambi dhaafe Naxariista). (Suurada Al-maaidah aayada 3). shariicada waa kaamil waxaana kusugan hanaajinta diinta dadka iyo aduunkooda maxaa yeelaywaxay kulan satay wixii kusugnaa shareecooyinkii tegay wayna dhamastirtay ilaaahay wuxuu yiri: (Quraankanna wuxuu ku Hanuunin Dadka Arrinta u Toosan ugana Bishaarayn kuwa fala Wanaag inay Mudan Ajir wayn). suurada al-israa 9 waxayna kadajisay shareecada islaamka dadka culaysyadii kutubtii hore ee ku sugnaayeen ilaahay wuxuu yiri: (ee ah kuwa Raaca Rasuulka Nabiga ah ec Umiga ah ee ah kay ka heleyeen Isagoo ku qoran agtooda Tawreed iyo Injiil Farana wanaagga kana reeba Xumaanta una Baneeya Wanaagga (Xalaasha) kana Xarrima Xumaanta (Xaaraanta) kana dejiya Culayskii iyo Xadhkihii korkooda ahaa, kuwa Rumeeyey Nabigaas oo Qaddariyey oo u Gargaaray oo Raacay Nuurka lagu soo Dejiyey kuwaasu waa uun kuwa Liibaanay). suurada al-acraaf 157 shariicadani waxay nasakhday shariicadihii hore ilaahay wuxuu yiri: (Waxaana kugu Soo Dejiyey Kitaabka Xaq Isagoo Rumayn wixii ka Horeeyey oo Kitaab ah. Isagoo Marag iyo ILaaliye u ah, ee ku kala Xukun Dhexdooda wuxuu soo Dejiyey Eebe hana ka Raacin Hawadooda waxa kuu Yimid oo Xaq ah, Dhammaan waxaan u Yeellay Shareeco iyo Waddo hadduu Doono Eebana wuxuu idinka Yeeli Umad kaliya, Laakiin wuu idinku lmtixaami wuxuu idin Siiyey ee u Tartama Khayrka, Xagga Eebe yey Noqoshadiinu tahay Dhammaan wuxuuna idiinka Warrami waxaad isku Diidanaydeen). Suurada Al-maa'ida 48 Quraanka Kariimka ee xambaarsan shariicadii, wuxuu yimidday isagoo rummaynaya wixii ka horeeyay oo kutub ah, isla markaana nasakhaya, shareecadaahaas hore.

ilaahay ma aqbalahayo diin aan ahayn mida islaamka uu nabi muxamed layimid mooyee ruxii

doona Diin aan Islaamka ahayn laga aqbali maayo

ilaahay ma aqbalahayo markii lasoobixiyay nabi muxamed ka dib diin aan ahayn mida islaamka uu nabi muxamed layimid mooyee ruuxii doona Diin aan Islaamka ahayn laga aqbali maayo Allaha koreeya waxa uu yidhi: (Ruxii doona Diin aan Islaamka ahayn laga aqbali maayo, Aakhirana wuxuu noqon kuwa khasaaray. (85) Suurada Al-cimraan aayada 85 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Diintuna (Xaqa ah) Eebe agtiisa waa Islaamka, ismana khilaafin kuwii la siiyey Kitaabka intuu u yimid Cilmi mooyee, Xasad (Dulmi) dhexdooda ah dartiis, ruuxii ka Gaalooba Aayaadka Eebe Ilaahay waa deg deg badan tahay Xisaabitiisu (wuu Ciqaabi). (19) Suurada Al-cimraan aayada 19 islaamku waa diinta xanafiyada ah waana diintii nabi ibraahiim ilaahay wuxuu yiri: (Yaa naca diinta Nabi Ibraahim ruux xumeeyey naftiisa mooyee, waana doorannay Nabi Ibraahim adduunyada(inuu nabi iyo rasuul noqdo), aakhirana wuxuu ka mid noqon kuwa saalixiinta. (130) Suurada Albaqarah, aayada:130 aad. Allaha koreeya waxa uu yiri: {Yaa ka diin fiican mid isu wada dhiiba Alle isagoo sama fale ah oo raaca diintii Ibraahiim, toosnihii. Wuxuuna Alle ka yeeshay Ibraahiim Khaliil u gaar ah(mid uu jecel yahay)}. Suurada Al-nisaa 125 ilaahay wuxuu amaray nabi muxamed inuu yiraahdo: (Waxaad Dhahdaa wuxuu Igu Hanuuniyey Eebahay Jid Toosan Diin Sugaan oo Diinti (Nabi) Ibraahim isagoo toosan oon gaalada ka mid ahayn). Suuradda Al-ancaam, aayadda: 161.

Quraanku waa kitaabkii loo waxyooday Nabi Muxamed waana hadalkii Rabbi jini iyo insina makeeni karaan mid la mida waligood, waana xujo taagan, quraanku wuxuu kajawaabayaa suaalo badan oo muhiim ah ay ku wareereen dad fara badan wuxuuna ku qoran yahay afka carabiga, Ilaahay ayaa ilaaliyay inta maalinta qiyaame laga gaadhayo, oo lagama dhimmin waxba, waana kitaab mucjiz ah oo ay mudan tahay in la aqriyo, macnihiisa la barto. Sidaas oo kale Sunada Nabi Maxammed-sallallaahu calayi wasalm- ayaa loo xafiday looguna soo guuriyay silsilad(ruwaat) war-guuriyayaal lugu kal soon yahay, oo ku qoran afka Carabiga ee Rasuulka Maxammed -sallallaahu calayhi wasalam- ku hadlayay. sidoo kale waxaa lagu turjumay Quraanka iyo Sunadda ba afaf kale. Waxaan shaki ku jirin in Quraanka iyo Sunaddu yihiin Labada Ilood ee laga qaadanayo Axkaamta

shareecadda islaamka. Islaamku na sharci uma noqdo dhaqanka dadku ay sammaynayaan, ee waxaa sharci u ah wixii ku yimidday waxyiga, Quraan ama Sunada ah.

Qur'aanka kariimku waa kitaabkii ilaahay uu u waxyooday Rasuulka-sallallaahu calayhi wasalm-kadhashay Carab, kuna soo dagay afka carabiga, waana hadalka(qowlka) Rabbiga Uumanka, Ilaahayna wuxuu yiri: (Qur'aankuna waa waxyi kasoo daggay xagga Rabbiga uunka}. (oo lasoo dagay Ruux Aamin ah(malak Jibriil}) lagu buuxiyay {Qalbigaaga, si aad ugu mid noqoto digayaasha}. {isagoo ku soo dagay af Carabi Cad(fasiix ah) Suurada Ash-shucaraa, aayadda 192-195 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Adiguna Nabiyow waxaad kala Kulmi Quraanka alle Fal San oo Cilmi badan Agtiisa). suurada al-namli 6 quraanka waxaa soo dajiyay ilaahay wuxuuna rumaynayaa kutubtii alle ee kahoreesay ilaahay wuxuu yiri: (ma aha Quraankanu mid laga been abuuray Eebe ka sokow, waase u rumeeyaha wixii ka horreeyey iyo caddaynta Kitaabka (Xukunka) shakina kuma jiro wuxuuna ka ahaaday Eebaha Caalamka). suurada yuunis 37 quraanku wuxuu kala saaraa masaaish badankood oo ay isku khilaafeen yahuuda iyo nasaarada, ilaahay wuxu yiri: (Quraankanna wuxuu ka Qisoon (Warrami) Bani Israa'iil wixii Badnaa ay isku Khilaafeen). suurada al-namli 76 quraanku wuxuu kulmiyay daliilo iyo xujooyin xagooda wax dadka dhamaantood xujo ugu noqonaya garashada xaqiiqooyinka kutacaluqa ilaahay iyo diintiisa iyo abaalmarintiisa, ilaahay wuxuu yiri: (Dhabbaan ugu caddayney dadka Quraanka tusaale kasta inay waantoobaan). suurada al-zumar 27 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Xusuusi) Maalintaan ka soo bixinayno Umad kasta marag Naftooda ah oon ku Keenayno (Nabiyow) Adoo marag ku ah kuwan (Umadaada) Waxaana kugu dajinnay Kitaab oo ah Caddaynta wax kasta iyo hanuun iyo Naxariis iyo bishaarada dadka muslimiinta ah). (Suurada Al-naxli aayada 89) quraanku wuxuu kajawaabi suaalooyin badan oo ay kuwareereen dad fara badan wuxuuna cadeynayaa sida ilaah u abuuray samooyinka iyo dhulka, ilaahay wuxuu yiri: (PMiyeyna arkayn kuwii Gaaloobay in samooyinka iyo dhulku ahaayeen kuwo isku dhaggan oon kala Bixinay, kana abuuray Biyaha wax kasta oo Nool ee miyeyna Rumaynayn}. suuradda Al-anbiyaa, aayadda: 30 waxa kale oo uu quraanku caddeeyay heerarka uu maro abuurka Aamadahu, wuxuu yiri: {Dadow! Haddaad shaki ka qabtaan soo bixinta (iilka layska soo saari), Waxaanu idinka abuuray carro/ciid, haddana dhibic biyo ah, haddana xinjir, haddana waslam/rudmo, in ka mid ahi la abuuray inna aan la abuurin (qaadis xumo darteed), si aanu idiinku caddayno(awooda ilaahay). Waxaana ku sugnaa ilmo galeennada waxaan doonno ilaa muddo magacaaban. Markaasaan idin soo bixinnaa idinkoo ilmo yar ah, si aad u gaartaan xooggiina. Waxaa idin ka mid ah mid la oofsado (isagoo yar), waxaana idinka mid ah mid loo celiyo cimriga u liita(asaasaq), si uusan waxba u ogaan ogaalkii kaddib. Waxaadna aragtaa dhulkoo abaar ah, markase aan ku soo dejinno biyo korkeeda, la gilgilata oo korta, soona saarta nooc walba oo dhir quruxsan ah}. Suuradda Alxaj, aayadda 5. Taasi waxay ku tusinaysaa halka uu ku dambayn doono Aadamuhu iyo abaalmarinta qofka fiican iyo midka xun kala helayaan. Tanina waa mid hore aan ugaga soo hadalnay faqradda (20) aad. Su'aasha meesha taalaana waa: Joogista Aadamuhu ma waxay ku timidday si lama filaan ah oo kadis ah mise waxaa loo keenay dunidan ujeedo iyo xigmad wanaagsan oo qota dheer?. Allaha koreeya waxa uu yidhi: (Miyeyna Dayin Xukunka Samooyinka iyo Dhulka, iyo waxa Eebe abuuray oo wax ah, iyo inay Mudantahay inay Dhawdahay Ajashoodu, Hadalkayse Quraanka ka dib Rumayn) Suurada Al-acraaf, aayada: 185 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: {Ma waxaad u malaysaan inaan idiin abuuray ciyaar, oo aan Xaggayaga la idiin soo celineyn?. Suuradda Almu'minuun, aayadda: 115. quraanka waa laxafiday ilaa maanta luqadii uu gusoodagay, ilaahay wuxuu yiri: (Annagaa soo dejinnay Quraanka annagaana Dhawri). suurada al-xijir 9 lagama naaqisin xaraf kaliya mana dhicikarto inuu dhoco isburin ama badeled, ilaahay wuxuu yiri: (Miyeyna Fiirfiirinayn Quraanka, hadduu ka yimid Eebe Agtiisa Meelaan ahayn waxay ka heli lahaayeen dhexdiisa is khilaaf badan). suurada al-nisaa 82 qur'aanku waa mid qoran ahna kitaab wayn, mucjiz ah oo ay wacantahay in la aqriyo ama ladhegaysto, ama macnihiisa la aqriyo sida sunada nabiga iyo tacaalimteeda, siiradeeda loo xafiday loona sooguuriyay qaab wariyayaal isdabajooga ah oo lugu kalsoonyahay waxayna ku qorantahay lugada carabiga oo nabigu ku sheekeeyay loona tarjumay luqada faradan, quraanka iyo sunadu waa masdarka kaliya ee laga qaato iyo sharciyada islaamka lagamaqaato dadka hab dhaqankooda oo islaam unisba sheegta ee waxaa laga qaataa waxyiga alle ee ilaashan waana qur'aanka iyo sunada nabiga, ilaahay wuxuu ka yiri arinka quraanka: (Kuwa ka gaaloobay Quraanka markuu u yimid (waa la abaal marin) waana Kitaab qaali ah). suurada fusilat 41-42 ilaahay

arinka sunada nabiga inay waxyi ilaahay tahay wuxuu ka yiri: (Wixii Xoola aha ee Ilaahay ku soo celiyo ee uga yimaadda Degmooyinka Yuhuudda Rasuulkiisa; waxaa leh Ilaahay, Rasuulka, Qaraabada, Agoonta, Masaakiinta iyo Musaafiriinta «socdaalka» si ayan u noqon wax ku wareegaysta kuwa Hodanka ah dhexdooda wuxuu Rasuulku dadka siiyo ama faro waa inay qaataan, wuxuu ka reebana waa inay ka reebmaan, Eebana waa in laga dhawrsado, maxaa yeelay Ciqaabtiisu waa darantahay). (suurada al xashar aayada 7).

29- islaamku wuxuu amrayaa in labada waalid loo ixsaan sameeyo haba ahaadeen kuwaan muslim ahayn waxaana lafaray waalidiinta inay udardaarmaan caruurtooda.

islaamku wuxuu amrayaa in loo ixsaan sameeyo labada waalid ilaahayna wuxuu yiri: (Wuxuu Faray Eebahaa inaydaan Caabudin isaga mooyee iyo inaad u samo fashaan Labadii Waalid Samo falid, hadduu ku gaadho Agtaada wayni midkood ama Labaduba ha ku Dhihin uf, hana Canaanana una dheh hadal Fiican). suurada al-israa 23 Allaha koreeya waxa uu yiri: (waxaan u dardaaranay dadka labadiisii Waalid, way sidday Hooyadis iyadoo tabaryar tabar yari kalana ku sugan, Gudhidiisuna waa Labo sano ee ku mahadi ani iyo Labadaadii Waalid, xagaygaana loo ahaan). suurada luqmaan 14 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Dadka waxaan u dardaaranay labadiisii Waalid inuu u wanaag falo, Hooyadiis uurkay ku sidday iyadoo dhibban wayna dhashay iyadoo dhibban, uurkiisa iyo gudhintiisuna waa Soddon bilood, markuu ilmihii tabar yeesho oo Afartan gaadho yuu (kan fiican) dhahaa eebow igu toosi inaan kugu mahadiyo nicmadaada aad iigu nicmaysay Aniga iyo waaliddiintay, iguna toosi inaan camal fiican ood ka raalli tahay falo, iina wanaaji faracayga, waaba kuu toobadkeenaye, waxaana ka mid ahay muslimiinta). suurada al-axqaaf 15 abii hurayra waxaa laga wariyey inuu yiri: nin baa uyimid rasuulka scw kuna yiri: rasuulka alaw yaa ugu haboon inaan lasaaxiibo? wuxuu ku yiri hooyadaa, dibadeedna? hooyadaa dibadeedna? waa hooyadaa dibadeedna aabahaa ayaakuxiga waa markii afaraad. Saxiix Muslim Dardaaran waalidka la isku dardaaray waa mid ay u siman yihiin waalidku muslimiin ama gaalo ha ahaadaane. asmaa waxaa laga wariyey inay tiri:waxaa isoo booqday hooyaday oo gaala ahoow wadata wiilkeeda waqtigii ay balanta kala galeen nabiga scw iyo quraysh nabiga ayaan waydiiyay inay hooyadey ii timid ayadoo idoonaysa ee ma xiriiriyaa? wuxuu yiri nabigi haa xiriiri hooyadaa. Saxiix Albukhaari haday labada waalid isku dayaan oo ay kudadaalaan inay wiilka gaalaysiiyaan wuxuu islaamka farayaa wiilka inuu u ixsaan sameeyo mana kuadeecayo gaalnimadaa wuxuuna iska ahaan mu,min macruufkoodana wuu daaimi ilaahay wuxuu yiri: (hadday kugula dadaalaan (Labada waalid) inaad ii shariig yeesho (ila wadaajiso) waxaadana aqoon u lahayn ha ku adeecin kulana noolow adduunka si fiican, raacna Jidka kuwa ii noqda, xagayga yaa laydiin soo celin waxaana idiinka warami waxaad camalfali jirteen). suurada luqmaan 15 islaamku ma udiidayo qofka muslimka ah inuu u ixsaan sameeyo qaraabadiisa gaalada ah hadaysan ahayn kuwa la dagaalamaya ilaahay wuxuu yiri: (Eebe kama reebayo kuwa xaqa rumeeyey inay u samo iyo Caddaalad falaan kuwa aan Diinta kula dagaallamin Guryahoodana ka bixinin, maxaa yeelay Eebe waa jecel yahay kuwa Caadiliinta ah (Garsoor). suurada al-mumtaxanah 8 islaamku wuxuu amrayaa waalidka inay u dardaarmaan Ubadkooda, waxaana ugu wayn inuu barro xuquuqda ilaahay uu ku leeyahay korkooda, sida uu Nabiga -calayhi salaatu wasalaam- uu ku yiri ina adeerkiis cabdilaahi ibnu cabaas- Allaha ka raali noqdo isaga iyo aabihiibee: (Wiilow miyaanaan kubareen oraahyo uu ilaahay kugu anfaco?, waxaan ku idhi buu yidh: haa, wuxuu yiri: "waa inaad xafidaa ilaahay isna wuu ku xafidi hortaadana waad ka heli, oo garo oo xasuusnaw ilaahay waqtiga bawaaqada isna wuxuu kuu gargaari waqtiga dhibkaaga, oo hadii aad cid wax waydiisanayso ilaahay waydiiso kalligii, hadii aad kaalmo waydiisanayso ilaahay kaliya waydiiso". waxaa wariyay axmed 4/ 287 labada waalid waxaa lafaray inay caruurtooda baraan waxa u anfacaya xaga diintooda iyo aduunyadooda ba, ilaahayna wuxuu yiri- isagoo midaas ka waramaya: (Kuwa xaqa rumeeyow ka dhawra Naftiina iyo ehelkiinna naar lagu shido dad iyo dhagax ay kana (shaqeeyaan) malaa'ig adag oo daran oon Eebe ku caasiyeyn wuxuu faro, falana wixii la amru). suurada al-taxriim, aayada 6 waxaa laga wariyey Cali binu abii Daalib -Allaha ka raali noqdee: markuu sharxayay hadalka ilaahay: (ka badbaadiya Naftiina iyo ehelkiinna Naar) inuu yiri: edbiya waxna bara. INabigu -sallallaahu calayhi wasalam- wuu amray labadda waalid: inay ilmihooga baraan salaadda inta ay yaryihiin, si uu ulla qabsaddo oo uu ku barbaaro, wuxuuna yidhi: (Fara ubadkiina Salaada iyagoo Toddobo jir ah) waxa wariyay Abuu daa'uud Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi; (Dhamaantiin waxaad tihiin kuwa masuul ah imaamka waa masuul waana lawaydiin arinka

ninku wuxuu masuul kayahay ehelkiisa waana lawaydiin, hawaynayda masuul bay katahay guriga ninkeeda waana laga waydiin, khaadimku wuxuu masuul kayahay xoolaha sayidkiisa waana lawaydiin, dhamaan dadku waa ilaaliye waana laga su,aaliwaxa ay ilaaliye kayihiin. saxiixu ibnu xibbaan 4490 islaamku wuxuu amrayaa waalidka(aabaha) inuu nafaqeeyo(quudiyo) ubadkisa iyo ehelka gurigiisa Hore ayaan arimahaas ugu soo xusnay kitaabakan faqradiisa (18)aad, halkaas oo uu Nabigu -sallallaahu calayhi wasalam- oo caddaynaya fadliga ay leedahay quudinta ubadku wuxuuna yiri: Diinaarka ugu fadliga badan inuu ninku bixiyo: waa diinaar uu kubixiyo ciyaalkiisa iyo diinaar uu kubixiyo daabadiisa ee jihaadka kujirta iyo diinaar uu kubixiyo asxaabtiisa ee jihaadka. saxiixu muslim 994

islaamku wuxuu amrayaa in cadaalad loosameeyo hadalka iyo camalka xataa kuwa colka la, ah

ilaahay wuxuu kusifeesanyahay caadilnimo iyo garsoor afcaashiisa iyo maamulkiisa adoomadiisa dhaxdooda ilaahay wixii uu amray ama uu reebay iyo wuxuu abuuray ama uu qadaray wuxuu ku wadaa dariiq toosan ilaahay wuxuu yiri: (Eebe wuxuu Qirayaa inaan Eebe mooyee Ilaah kale jirin(oo xaq lagu caabudo), Malaa'igtuna (way qiri) iyo kuwa Cilmiga leh, U qumana Cadaalad, Eebe kale ma jiro(oo xaq lagu caabudo) isaga mooyee waana adkaade Falsan. (18) suurada al-cimraan 18 ilaahay wuxuu amray cadaalad in lasameeyo ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad Dhahdaa wuxuu faraa Eebe Cadaaladda iyo inaad u Jeedisaan Wajigiinna (Xagiisa) Masaajidkasta Agtiisa, baryana idinkoo u kaliyeeli Diinta siduu idinku Billaabay Yaad ku soo Noqonaysaan). suurada al-acraaf 29 rususha iyo anbiyada dhamaan waxay layimaadeen garsoor ilaahay wuxuu yiri: (Dhab ahaan baan ula dirray Rasuulladannadii xujooyin, waxaana u soo dajinnay Kutub iyo Caddaalad, si dadku ugu tooso Caddaalad, waxaana soo dajinnay birta iyadoo Shiddo ku dheehantahay iyo nacfi dadka iyo in Eebe muujiyo Cidda u gargaari isaga (Diinta) iyo Rasuulladiisa iyagoon arkaynin, Eebana waa Xoog badane Adkaade ah). suurada al-xadiid 25 miisaanku waa in cadaalad lugu sameeyo hadalada iyo afcfcilad. islaamku wuxuu amrayaa in cadaalad loosameeyo hadalka iyo camalka xataakuwa colka la, ah muslimiinta ilaah wuxuu yiri: (kuwa (Xaqa) rumeeyow noqda kuwo u istaaga Caddaalad oo ah marag Eebe, naftiinnaba ha ahaato ama Waalidkiin ama qaraabo, hadday hodan yihiin ama faqiir Eebaa u mudnaansho badan ee ha ka raacina hawada inaad Caddaalo fashaan, haddaadse iilataan ama jeedsataan Eebe waxaad camal falaysaan waa ogyahay). suurada al-nisaa 135 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Kuwa (xaqa) Rumeeyow ha Banaysanina Calaa mooyinka Eebe (waxa reeban) iyo Bisha Xurmaysan iyo Hadyada iyo Midda loo Luqun Xidhay (Hadyada Baydka) iyo kuwa u Qasdi Baydka Xurmaysan, iyagoo Dooni Fadliga Eebahood iyo Raali ahaanshihiisa, Markaad Xalaalowdaanna (Dhamaysaan Xajka iyo Cumrada) Ugaadhsada (hadaad Doontaan) yeyna Idin ku Xambaarin Cadhada Qoom idinka Celiyey Masaajidka Xurmaysan inaad Xad gudubtaan, Isugu kaalmeeya Samaha iyo Dhawrsiga hana Isugu Kaalmaynina Dambi iyo Colnimo, kana Dhawrsada Eebe, Ilaahay way darantahay Ciqaabtiisu). suurada al-maaidah 2 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Kuwa (xaqa) Rumeeyow Noqda kuwa Istaaga (u Darban) dar Eebe oo ku marag kaca Caddaalad yeyna idinku Xambaarin Cadhada qoom inaydaan Caddaalad falin, Caddaalad fala iyadaa u dhaw Dhawrsashada (Eebe) kana Dhawrsada Ilaahay, Eebe waa Ogyahay waxaad falaysaane). suurada al-maaidah 8 makahelaysaa qawaaniinta umadaha maanta ay dagsadeen arinkaan oo kale in lasheego marqaati xaq ah iyo run layiraahdo nafsadaada dusheeda iyo labadaada waalid iyo qaraabadaada iyo in cadaalad loo sameeyo xataa cadawgaaga iyo saaxiibkaada Nabiga scw wuxuu amray in cadaalad loo sameeyo caruurtadhaxdooda. caamir waxaa laga wariyayay inuu kamaqlay nucmaan bin bashiir isagoo minbarka saaran inuu yiri: aabahay baa isiiyay hadiyad waxay tiri camrah bintu rawaaxah: raali kama ihi ilaa aad ulatagto rasuulka ilaahay marqaatina uga dhigto, rasuulka ayuu u yimid wuxuuna ku yiri: wiilkayga ay dhashay camrah bintu rawaaxa ayaan siiyay hadiyad waxayna ifartay inaan kugu marqaatiyeeyo wuxuuna yiri: caruurtaada kale wax masiisay maya ayuu yiri markaasuu nabiga yiri: ilaahay kacabsada ee u cadaalad fala caruurtiina kadibna wuu noqday wuxuuna celiyay hadiyadiisii. saxiixulbukhaari 2587

kaasi wuxuu yahay arinka dadku inuusan hagaagayn dowladuhuna ay san hagaagayn ilaa cadaalad laheloo aamina manaqonayaan diintooda iyo dhiigooda iyo caruurtooda iyo sharaftooda iyo maalkooda iyo wadankooda ilaa calaad laga helo, sidaa waatuu nabiga scw markii ladhbay muslimiinta uu amray in ay u hijroodaan xabashida wuxuuna sababta kadhigay inuu joogo boqor caadil ah aan agtiisa cidna lagu dulmin.

31- islaamku wuxuu amrayaa in ixsaan loo sameeyo dadkoo dhan dhan wuuna uguyeerayaa akhlaaqda iyo acmaasha wanaagsan

islaamku wuxuu amrayaa in loo ixsaan sameeyo khalqiga oo dhan ilaahayna wuxuu yiri: (Eebe wuxuu Fari Caddaalad iyo Samafal iyo Wax siinta qaraabada Wuxuuna reebi Xumaan iyo Munkar iyo Gardarro, Wuuna idin Waanin inaad wax Xasuusataan). suurada al-naxli 90 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Ee ah kuwa wax bixiya Waqtiga Ladnaanta iyo Dhibkaba, ee Damiya Cadhada ee iska Cafiya Dadka, Eebana waa Jecel yahay Samafalayaasha. (134) suurada al-cimraan 134 Rasuulka Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yiri: Ilaahay wuxuu ku qoray samafalka wax walba, hadii aad wax dilaysaan si wanaagsan u dila, hadii aad wax gawracaysaana si wanaagsan u gawraca (yaan lagu silcin nafta), qofka wax gawracayana waa in uu middidiisa soofaysto una raaxeeyo xoolaha uu gawracaayo. saxiixu muslim 1955 islaamku wuxuu ugu yeerayaa dadka akhlaaqda iyo acmaasha wanaagsan, ilaahay wuxuu ku yiri sifada nabiga s.c.w. ee kutubihii hore: (ee ah kuwa Raaca Rasuulka Nabiga ah ee Umiga ah ee ah kay ka heleyeen Isagoo ku qoran agtooda Tawreed iyo Injiil Farana wanaagga kana reeba Xumaanta una Baneeya Wanaagga (Xalaasha) kana Xarrima Xumaanta (Xaaraanta) kana dejiya Culayskii iyo Xadhkihii korkooda ahaa, kuwa Rumeeyey Nabigaas oo Qaddariyey oo u Gargaaray oo Raacay Nuurka lagu soo Dejiyey kuwaasu waa uun kuwa Liibaanay). suurada al-acraaf 157 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: caaishay ilaahay waa dhimriye turis badan wuuna jecelyahay turista wuxuuna kusiiyaa turista wuxuusan kusiiin wixii kasoo haray, saxiixu muslim 2593 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yiri: ilaahay wuxuu ka xarimay dushiina ku caasinta hooyada, aasitaanka gabdhaha iyagoo nool, diidmo iyo isii, wuxuuna idiin nacay waxaasaa layiri, ama wuu yiri suaasha oo labadiyo, iyo maalka oo la dayaco. saxiixulbukhaari 2408 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: janada gali maysaan ilaa aad rumaysaan, mana rumaynaysaan ilaad aad isjeclaataan, ma idiin sheegaa wax hadaad samaysaan aad isjeclaanaysiin? ku faafiya salaanta dhexdiina. saxiixu muslim 54

32- islaamku wuxuu farayaa dabeecada la mahdiyo sida runta, amaanada oo laguto, dhowrsanaan, xishood, geesinimo, deeqsinimo. qofka ubaahan kaalmo oo lakaalmeeyo, qof gaajo hayso oo laquudiyo, daris wanaagnimo, qaraabada oo lixiiriyo, xawayaanka oo loo naxariisto.

islaamku wuxuu farayaa dabeecada la mahdiyo rasuulku scw wuxuu yiri: waxaa la iisoodiray saan u dhamaystiro dabeecadaha wanaagsan saxiix al adab almufraad 207 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: kaan ugu jeclahay dadka iina dhaw maalinta qiyaame waa kan idinku dabeecada wanaagsan, kan aan ugu necebahay dadka igana fog fadhi ahaan maalinta qiyaame waa kan hadalka badan, aftahan iska doon doon, iyo iskibriye. alsilsilah alsaxiixah 791 waxaa laga wariyay cabdilaahi bin camri inuu yiri: nabiga scw ma ahayn mid af xun oo akhlaaq daran, wuxuuna nabigu oran jiran: kiina ugu akhyaarsan waa kan idinku dabeecad wacan. saxiixulbukhaari 3559 iyo intaa waxaan ahayn oo ah aayaadkii iyo axaadiistii tusinaysay in islaamku ku boorinhaya akhlaaqda wanaagsan iyo acmaasha wanaagsan si guud. islaamku waxyaabaha uu farayo waxaa kamida runta rasuulkuna scw wuxuu yiri: runta laazima waayo waxay ku hanuunin samafal samafalkuna janada ninku kama suulayo inuu run sheegayo uu ku dadaalayo runta ilaa looga qoro ilaahay agtiisa runloow. saxiixu muslim 2607 islaamku waxyaabaha uu farayo waxaa kamida Amaana oo laguto ilaahayna wuxuu yiri: (Eebe wuxuu idin Fari inaad u Gudaan (siisaan) Amaanada Ehelkeeda, (Ciddeeda) haddaad kala Xukumaysaan Dadkana inaad ku kala Xukuntaan Caddaalad, Eebe waxaa Wanaagsan wuu idinku waanin Eebana waa Maqle Arka). Suuradda An-nisaa 58 islaamku waxyaabaha uu farayo waxaa kamida dhawrsanaan iyo

xaaraan kadhowsi rasuulku scw wuxuu yiri: sadex ruux ilaahay bay kuleeyihiin inuu ukaalmeeyo waxaa kamida mid doonaya guur si uu dhowrsado. sunan At-tirmidi 1655 ducooyinkii nabiga scw waxaa kamida inuu oranjiray: ilaahayow waxaan kuwaydiisanayaa hanuun, alle kacabsi, dhowrsanaan hodantimo. saxiix muslim 2721 islaamku waxyaabaha uu farayo waxaa kamida xishoodka rasuulku scw wuxuu yiri: xishoodku waxaan khayr ahayn makeeno. saxiix Albukhaari Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: diinkaste waxuu leeyahay akhlaaq, islaamka akhlaaqdiisuna waa xishood. waxaa soo saaray albayhaqi kitaabkiisi shucabul iimaan 6/ 2619 islaamku waxyaabaha uu farayo waxaa kamida geesnimada anas wuxuu rasuulk kawariyay scw inuu yiri: nabigu waxaa ahaa midka dadka ugu wanaagsan dadkana ugu geesisan uguna deeqsi badan, ehlu madiina ayaa argagaxay maalin waxaana ugu horeeyay oo faras fuulay nabiga. saxiix Albukhaari. rasuulku wuxuu ahaa mid magangala ilaahay fulanimada wuxuuna oranjiray: Ilaahow waxan kaa magan galay fulinimada. saxiix Albukhaari 6374. islaamku waxyaabaha uu farayo waxaa kamida wax bixinta iyo deeqsinimada ilaahay wuxuu yiri: {kiiwa ku bixiya Xoolahooda Jidka alleEebe waxay la midyihiin Xabbad (Masago ah) oo bixisay Todobo Sabuul, Sabuul kastanawalbana bixiyey Boqol xabbo, alleEebe waa u Laab laabaa (AjarkaAjirka) Cidduu doono allenaEebana waa Deeq badane og. (261)} Suuradda Albaqara, aayada: dabeecada nabiga scw wuxuu ahaa deeqsinimo, ibnu cabaas waxaa laga wariyay inuu yiri: nabigu wuxuu ahaa midka ugudeeqsiga badan qeyrka waxuuna ahaa marka uu ugu deeqsi badan yahay ramadaanka markuu lakulmi jiray jibriil waana habeen kaste ilaa uu dhamaado ramaan nabiguna wuxuu ubandhgi jiray quraanka jibriil markuu lakulmana wuxuu ahaa mid kadeeqsinama badan dabeesha lasoodiray saxiix Albukhaari Islaamku waxyaabaha uu farayo waxaa kamida ruuxa u baahan kaalmo oo la kaalmeeyo, midka gaajo hayso oo laquudiyo, dariska oo loo wanaag sameeyo, qaraabada oo laxariiryo, xawayaanka oo loo naxariisto. Cabdilahi bin camri- Allaha ka raali noqdo isaga iyo aabihiiba- waxaa laga wariyay: inuu nin waydiiyay Rasuulka -sallallaahu calayhi wasalam- Maxaa islaamka ugu khayr badan? wuxuu yiri: (Quudinta(midka baahan), in aad salaantid cida aad garanayso iyo cid aadan garanayninba). Saxii Albukhaari Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: waqti uu nin soconayay wadada waxaa qabsaday haraad wuxuu helay ceel wuuna kudagay waana uu soocebey biyihii wuuna soobaxay, waqtigaas wuxuu arkay ey carabka soosaaray isagoo cunaya carada oon dartii wuxuuna yiri ninkii aygaan waxaa gaaray haraadkii ihayay waxyar kahor, ceelkii buu galay wuuna soobuuxiyay khufkiisii afkuuna kusooqabtay wuxuuna waraabiyay aygii ilaahayna wuu kushukriyay wuuna udanbidhaafay, waxay saxaabadii yiraahdeen rasuulka allow ajer miyaan kuleenahay xawayaanka? wuxuuku yiri: haa waxwalba oo beer qoyan leh ajar bay leedahay. saxiix ibnu Xibbaan 544 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: qofkii usocda dumarka garoobaha ah (ragla,aanta ah) iyo masaakiinta wuxuu lamid yahay mujaahid wadada ilaahay, kuwa habeenka u istaaga salaatu layl soomana maalintii. saxiix Albukhaari 5353 islaamku wuxuu adkeen xuquuqda raximka wuuna waajibinayaa xariirinta raximka ilaahay wuxuu yiri: (Nabigaa uga Roon (Turid badan) Mu'miniinta Naftooda, haweenkiisuna waa Hooyooyinkood, Qaraabaduna iyagaa qarkood qaarka kale kaga Mudan Kitaabka Eebe, Mu'miniinta (kale) iyo Muhaajiriinta, inaad wanaag u fashaan gargaarayaashiina mooyee, Xukunkaasna wuxuu ku Qoran yahay Kitaabka). suurada al-axzaab 6 wuxuu kadigay in lagooyo qaraabada wuxuu la xiriiriyay fasaadka dhulka ilaahay wuxuu yiri: {Ma laga yaabaa haddaad jeedsataan, inaad fasahaadisaan arlada, oo goysaan qaraabadiinna}. {Kuwaasi weeye kuwa uu Ilaahay nacladay, oo dhago tiray oo indho tiray) Suuradda Muxammed, aayadaha 22, 23. Raasuulku wuxuu yiri-sallalallahu calayhi wasalam- Janadu ma gallo Qarraabo goysku) saxiix muslim 2556 Qaraabada ay tahay waajib in laxariiryo waa: labadda waalid, walaalaha(rag iyo haweenba), adeeradda, eddooyinka, abtiyaasha, habaryaraha. Islaamku wuxuu adkyenayaa xuquuqda dariska, haba ahaado mid aan muslim ahayne, Ilaahay wuxuu yiri: (Caabuda Eebe hana la Wadaajinina waxba, Labada Waalidna u Wanaag fala, iyo Qaraabada, Agoonta, Masaakiinta, Dariska dhaw, Dariska Durugsan, Saaxiibka Dhinaca, Socotada iyo waxay hanatay Gacmihiinnu, Eebana ma Jecla Cidda Kibirka badan ee Faanka badan). Suuradda An-nisaa, aayada:36 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yiri (Kama taggin Mallaku Jibriil inuu ii dardarmayo xaqa dariska, jeeroo aan u maleeyey inuu is dhaxalsiinayo). Saxiix Abii daawuud 5152.

33- Islaamku wuxuu xalaaleeyay waxyaabaha wanaagsan oo ah wax lacuno ama lacabo, wuxuna amray in ladaahiriyo qalbiga, jirka,

guriga sidaas darteedna wuxuu baneeyay guurka sida uu ufaray anbiyada arinkaas waxayna ayana dadka farayaan wax walba oo wanaagsan.

slaamku wuxuu xalaaleeyay waxyaabaha wanaagsan oo ah wax lacuno ama lacabo rasuulku scw wuxuu yiri: Ilaahay wuxuu yiri: dadaw sidaad udhantihiin ilaahay waa wanaagsan Yahay mana aqbal wax aan wanaagsaneyn, Ilaahayna wuxuu faray mu'miniinta, wixii uu faray Rususha allana wuxuuyiri: "Rusuleey cuna raashinka kiisa xalaasha ah ee fiican, camal fiicanna fala waxaad samaynaysaan waan ogsoonahay", ilaahay wuxuu yiri: "Mu'miniineey Cuna midka fiican ee aan idinku arsaaqnay kuna shukriya ilaahay hadii aad tihii kuwa caabuda asaga."Markaasuu xusay nin meel dheer u socdaalaya oo tima basaasan, boorleh, oo gacmaha kor u taagaya, isagoo Ilaahay baryaaya oo leh: Rabbigeeyow, Rabbigeeyow, isla markaana cuntadiisa, cabiddiisa, dharkiisa xaaraan yahay, xaaraan la soo quudiyay sidee looga aqbalayaa ducadiisa? saxiix Muslim 1015 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Waxaadna Dhahdaa yaa Reebay Quruxdii Eebe u soo Bixiyey Addoomadiisa, iyo Wanaagga Rizqiga ag, waxaad Dhahdaa waxaa iska leh kuwa Rumeeyey Nolosha Adduunyo Dhexdeeda, Gaarna u tahay Maalinta Qiyaame, saasaana ugu Caddaynay Aayaadkanaga Ciddii wax Og). suurada al-acraaf 32 wuxuna amray islaamku in ladaahiriyo qalbiga, jirka, guriga sidaasi daraadeed alle wuxuu baneeyay guurka sida oow ufaray anbiyada iyo rususha wuu amray waxayna dadka farayaan wax walba oo wanaagsan ilaahay wuxuu yiri: (Eebe wuxuu idinka yeelay naftiinna azwaaaj wuxuuna idinka yeelay Haweenkiinna caruur iyo farac idinkuna arsaaqay wanaag ma baadhilbay rumayn oy Nicmada Eebay ka Gaaloobi). suurada al-naxli 72 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Dharkaagana daahiri). (Xumuuntana ka hijroo (iyo Sanamyada). suurada al-mudathir 4-5 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: magalo janada qof qalbigiisa uu kujiro wax kibir ah oo lamid quraanjo oo kale nin baa yiri: ninku wuxuu jecelyahay ino khamiiskiisa iyo kabihisa ay ahaadaan kuwo wanaagsan oo qurux badan? wuxuu yiri nabigu scw: ilaahay wuu quruxsanyahay wuuna jecelyahay quruxda, kibirku waa in ladiido xaqa dadkana laxaqiro. saxiixu muslim 91

34- islaamku wuxuu xarimay muxaramaatka kuwa ugu waa wayn sida shirkiga, gaalnimada, caabudida asnaamta, iyo kubeen abuurka ilaahay cilmi la'aan, dilka caruurta, nafta dadka, fasaadka dhulka, sixirka, faaxishada, zinada, khaniisnimada, wuu xarimay ribada, cunida baqtiga, wixii asnaamta loo gooracay, hilibka doofaarka, wixii najaas iyo qurun ah, cunida maalka agoonka, miizaanka oo ladhimo, qaraabada oo lagooyo, anbiyaduna way kamidaysanyihiin waxyaabaha xaaraanimadooda.

slaamku wuxuu xarimay muxaramaatka kuwa ugu waa wayn sida shirkiga, gaalnimada, caabudida asnaamta, iyo kubeen abuurka ilaahay cilmi la'aan, dilka caruurta ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad Dhahdaa Kaalaya aan idiin Akhriyo waxa Eebe idinka reebaye, waa inaydaan wax la Wadaajin, Labada waalidna waa inaad u samo Fashaan (Oydaan Caasiyin) oydaan laynna Caruurtiinna Saboolnimo (Baahi) Anagaa idinka iyo Iyagaba Arzaaqi, hana u Dhawaanina Xumaanta teeda muuqata iyo Teeda Qarsoonba, hana

dilina Naftii Eebe Reebay in Xaq darro lagu Dilo, saasuuna Eebe idin fari inaad wax kastaan). (hana u Dhawaanina Xoolaha Agoonta si Fiican mooyee intay ka Gaadhaan Xoogooda, Dhammaystirana Miisidda iyo Miisaanka, si Caddaalada, laguma kalifo Nafi waxayna karin haddaad hadlaysaanna Caddaalad fala, Qaraababa ha ahaadee, oofiyana Ballanka Eebe, Sidaasaana Eebe idin faray inaad waantoowdaan). suurada al-ancaam 151-152 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Waxaad dhahdaa wuxuu uun Xarrimay Eebahay wax Xun kan Muuqda iyo ka Qarsoonba, iyo Dambiga, iyo Xad Gudub Xaq darro iyo inaad la wadaajisaan Eebe wuxuusan Xujo u soo Dejinin, iyo inaad ku Sheegtaan Eebe waxaydaan Ogayn «Xaqnimadiisa»). suurada al-acraaf 33 islaamku wuxuu xarimay in ladilo naf aan waxgalabsan ilaahayna wuxuu yiri: (Hana dilina Nafta Eebe xarrimay Xaq Mooyee, Ruuxii lagu dilo Gardarro waxaan u yeellay waligiisa Xujo ee yuusan ku xad gudbin Dilka waa loo Gargaaraye). suurada al-israa 33 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Ee ah kuwaan Caabudayn Eebe La Jirkiisa Ilaah kale, oona Dilayn Naftuu Eebe Xarrimay Dilkeeda Xaq Mooyee oon Zinaysanayn, Ciddii Saas fashana waxay la Kulmi Dambi). suurada al-furqaan 68 islaamku wuxuu xarimay in lafasahaadiyo dhulka ilaahayna wuxuu yiri: (Hana fasaadinina Dhulka inta la Wanaajiyey ka dib, Baryana Eebe Cabsi iyo Doonidba Naxariista Eebana waxay u Dhawdahay kuwa Samaha Fala). suurada al-acraaf 56 ilaahay ayaa inoo sheegay inuu nabi shucayb ku yiri qoomkiisa: (Madyanna waxaan u Diray Walaalkood Nabi Shucayb wuxuuna yidhi Qoomkayow Caabuda Eebe idiinma sugna Eebe ka soo hadhaye, waxaa idiinka Timid Xagga Eebe Xujee Dhammaystirana Miisidda iyo Miisaanka, hana ka Nusqaaminina Dadka waxooda, hana Fasaadinina Dhulka wanaajin kadib, saasaa idiin khayr roon haddaad Mu'miniin tihii). suurada al-acraaf 85 islaamku wuxuu xarimay sixirka ilaahayna wuxuu yiri: (Tuur waxa midigtaada ku jira ha gurato waxay sameeyeene, waxay uun sameeyeen Dhagar sixir, mana Liibaano Sixirrow meejuu yimaaddo). suurada dhaaha 68 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: wuxuu yiri nabigu kafugaada Todobada lagu halaagsamo sida: Shirkiiga (ilaahay oo cid kale lala wadaajiyo). Sixirka. Nafta Ilaahay xarimay dilkeeda. Cunida Ribada. Cunida xoolaha Agoonta. in la cararo oo la cabsado maalinta iska hor yimaadaan Muslimiinta iyo gaaladu. Haweenka Muminaadkaa ee dhawrsan oo la dhaleeceeyo. saxiixulbukhaari 6857 islaamku wuxuu xarimay faaxishnimada teeda muuqata, qarsoon, zinada, iyo liwaadka aayadahaas way noosoo hormareen, sidoo kale wuxuu xarimay islaamku ribada ilaahayna wuxuu yiri: (kuwa xaqa rumeeyow ka dhawrsada Eebe kana taga waxa hadhay oo Ribo ah haddaad Mu'mintihiiin. (278) (haddaydaan falin (sidaas) ogaada Dagaal Eebe iyo Rasuulkiisa, haddaad Toobad keentaanna waxaad leedihiin Raasamaalkii Xoolihiina, wax dulminmaysaan idiina laydin ma dulmayo. (279) suurada albaqara 278-279 cid uu ilaahay ugu goodiyay dagaal adag majiro aan ka ahayn kan ribada cuno, waayo ribadu waxay baabi'isaa diimaha, wadamada, maalka, nafaha. islaamku wuxuu xarimay cunida baqtiga, wixii asnaamta loo gooracay, hilibka doofaarka ilaahayna wuxuu yiri: (Waxaa laydinka Xarrimay Bakhtiga iyo dhiigga iyo Hilibka Doofaarka iyo wixii lagu Xuso (Lagu Gawraco) waxaan magaca Eebe ahayn, iyo tii In Ceejiyo, iyo la Ganac gooyo, iyo lan meel ku dhacda, iyo Tii la Hardiyo, iyo Midduu Cunay bahal, wuxaud Gawracdaan mooyee (waxaa kaloo reeban) wixii lagu gawraco Sanam, iyo inaad ku Nasiib doontaan Faal, kaasi waa Fisqi, maantayna ka quusteen kuwii Gaaloobay Diintiinna, Ee ha ka Cabsanina ee iga Cabsada, Maantaan idiin kaamilay (Dhameeyey) Diintiinna waxaana idiin Taameeyay Korkiinna Nicmadayda waxaana idiinka Raalli noqday Islaamka Diin ahaan, Ciddii loo Dhibaateeyo Baahi inay cunaan wixii laga xaaraameeyey oon Falayn Dambi Eebc waa dambi dhaafe Naxariista). (Suurada Al-maaidah , aayada 3). islaamku wuxuu xarimay cabitaanka khamriga, waxyaabaha najaasta ah iyo wixii xunxun ilaahayna wuxuu yiri: (Kuwa Xaqa Rumeeyow Khamrada, qamaarka, Sanamyada «Taagan», iyo Faalku waa uun Xuman (Wasakh) oo Camal Shaydaana ee ka Foogaada inaad Liibaantaan). (Wuxuu uun Dooni Shaydaanku inuu Idinku Dhextuuro Colnimo iyo isnac Khamrada iyo Qamaarka idinkana Celiyo Xusidda Eebe iyo salaadda ee ma ka Joogaysaan (ka Jooga). suurada al-maaa-idah 90-91 waxaa kusoo qaadnay faqrada 31 in ilaahay uu kusheegay sifaatka nabi muxamed scw ee kitaabka towreed uu sheegayay inuu xarimayo wixii xun oo dhan ilaahayna wuxuu yiri: (ee ah kuwa Raaca Rasuulka Nabiga ah ec Umiga ah ee ah kay ka heleyeen Isagoo ku qoran agtooda Tawreed iyo Injiil Farana wanaagga kana reeba Xumaanta una Baneeya Wanaagga (Xalaasha) kana Xarrima Xumaanta (Xaaraanta) kana dejiya Culayskii iyo Xadhkihii korkooda ahaa, kuwa Rumeeyey Nabigaas oo Qaddariyey oo u Gargaaray oo Raacay Nuurka lagu soo Dejiyey kuwaasu waa uun kuwa Liibaaney). suurada al-acraaf 157 islaamku wuxuu xarimay in lacuno maalka agoonta ilaahayna wuxuu yiri: (Siya Agoonta xoolahooda hana ku Badalina Xumaan Wanaag, hana Cunina xoolahooda La jirka Xoolihiinna Taasina waa Dambi weyn). suurada al-nisaa 2 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Kuwa u Cunaya Xoolaha Agoonla Dulmi (Xaq darro) waxay uun ku Cunayaan Calooshooda Naar waxayna Gali Saciir). suurada al-nisaa 10 islaamku wuxuu xarimay in lanuqsaaniyo wax beega iyo miizaanka ilaahayna wuxuu yiri: (Wuxuu Halaag u sugnaaday kuwa xaqa nusqaamiya). (Waa kuwa markay miisina oofsada

(dhammaystirta). (Markay u miisi ama u miisaamina ka nusqaamiya). (Miyayna u malaynaynin kuwaasi in loo soo bixin). suurada al-mudhafifiin 1-4

islaamku wuxuu xarimay qaraaba goonta, waxaana lagu soo sheegay faqrada 31 aayaatkii iyo axaadiistii tusinaysay arinkaas, anbiyad iyo rususha dhamaantood way is ku waafaqsanyihiin muxaramaadkaan xaaraanimadooda.

35- islaamku wuxuu mancinayaa akhlaaqda xun sida beenta, dhagarta, khiyaanada, xasadka, tuuganimada, xadgudubka, dulmiga, wuxuuna reebay dhamaan akhlaaqda xun.

wuxuuna reebay akhlaaqda xun guud ahaan ilaahayna wuxuu yiri: (hana ka jeedin Wajiga dadka hana ugu socon dhulka kibir, Eebana ma jeela mid kastoo isla weyn oo faanbadane). suurada luqmaan 18 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: kaan ugu jeclahay dadka iina dhaw maalinta qiyaame waa kan idinku akhlaaq wanaagsan, kan aan ugu necebahay dadka igana fog fadhi ahaan maalinta qiyaame waa kan hadalka badan, aftahanimada iska doon doon, iyo iskibriye. silsila assaxiixah 791 wuxuuna islaamka reebay beenta ilaahay wuxuu yiri: (Wuxuu yidhi nin Mu'min ah oo ka mid ah dadka Fircoon oo qarinaayay limaankiisa, ma waxaad udilaysaan in uu yidhi Eebahay waa Alle, isagoo idiinkala yimid xijooyin xagga Eebihiin hadduu beenaale yahayna isagay dhibi beentiisu, hadduu runle yahayna waxaa idin ku dhici wuxuu idiin ku yaboohay qaarkiis, Eebana ma hanuuniyo danbi badane been badan). suurada gaafir 28. Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yiri: beenta iska ilaaliya waayo waxay gaarsiisaa faajirnimo faajirnimaduna waxay gaarsiisaa naarta ninku kama suulayo beenta iyo ku dadaalideeda ilaalooga qoro ilaahay agtiisa biinbadane. saxiixu muslim 2607 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: calaamadaha lugu garto munaafiqa waa sadex: been buu kusheekeeyaa, balantana wuu kabaxaa, amaanadana wuu khiyaanaa. saxiixulbukhaari 6095 islaamku wuxuu reebay gishiga waana khiyaanada iibsiga kusaabsan xadiis waxaa ku yimid in nabigu uu soomaray raashin meel tuursan, gacantuu galiyay farihiisii qoqaan bay taabteen, wuxuuna yiri: waa maxaay waxaan ninraashinka iskalahaw wuxuu yiri: roob baa kuda'ay rasuulka allow wuxuu yiri: maad kayeeshid qeebta sare siday dadka u arkaan, ninkii umada khiyaana wadadayda mahaysto. saxiixu muslim 102 islaamku wuu reebay khiyaanada iyo dhagarta ilaahay wuxuu yiri: (Kuwa (Xaq) Rumeeyow ha Khayaamina Eebe iyo Rasuulka iyo Ammaanadiinna idinkoo Og). suurada al-anfaal 27 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (ee ah kuwa Oofiya ballanka Eebe oon burinna ballanka adag). suurada al-racad 20 rasuulku wuxuu ku oranjiray ciidankiisa markay baxayaan: jihaada waxna ha xadina, hana khiyamina, ha suurad xumaynina, ilma yarna hadilina. saxiixu muslim 1731 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: afar ninkii laga helo waa munaafiq buuxa qofkii laga helo mid kamida waxaa kusugan qeeb nifaaqa kamida ilaa uu iska daayo: hadii amaano loodhiibto wuu khiyaanaa, hadii balangalo wuu kabaxaa, haduu doodayana wuu faajirnimo falaa. saxiixulbukhaari 34 wuxuuna islaamka reebayaa xaasidnimada ilaahay wuxuu yiri: (Mise waxay ku Xasdi Dadka waxa Eebe Siyey oo Fadli ah, waxaan Siinay Ehelkii Ibraahim Kitaabka iyo Xigmad, waxaana siinay Xukun Wayn). suuradaal-nisaa 54 Allaha koreeya waxa uu yiri: (waxay jeelyihiin in badan oo ehelu Kitaab ah (Yuhuud iyo Nasaara) inay idiin celiyaan iimaankiina ka dib Gaalo, Xasad naftooda ka yimid dartiis, intuu xaqu u caddaaday ka dib, ee iska cafiya iskana saamaxa inta Eebe ka keeni amarkiisa (la dagallankooda ama islaamkooda) Eebana waxkastuu doono wuu karaa. (109) suurada albaqara 109 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: waxaa dhexdiina kufaafay cuduradii dadkii hore: xasad, xanaaq, waana mida wax xiirta, oranmaayo timaha bay xiiraysaa, laakiin waxay xiiri diinta, waxaan kudhaaran ilaahayga naftayda gacantiisa ay kujirto janada gali maysaan ilaad aad rumaysaan mana rumaynaysaan ilaa aad isjeclaataan, maidiin sheegaa arinka wuxuu kusugnaanayo? salaanta ku faafiya dhexdiina. sunan altirmidi 2510 wuxuu islaamka reebayaa dhagarta xun ilaahayna wuxuu yiri: (Saasaan ugu Yeellay Magaalo kasto Dambilayaal waawayn, inay wax ku Dhagraan Dhexdeeda, waxaan Naftooda ahayna ma Dhagrayaan masc oge). suurada al-ancaam 123 ilaahay wuxuu sheegay in yuhuudu ay iskudayeen dilka nabi ciise ayna dhagar layimaadeen laakiin ilaahay uu baabi'iyay dhagartoodi, wuuna alle sheegay in dhagarta xumi inaynan haleelayn cidkale mid kii sameeyay ahalkiisii mooyee ilaahayna wuu yiri: (Markuu ka kasay Ciise Xaggooda Gaalimo yuu yidhi yaa iigu gargaari Eebe, waxayna dhaheen Xawaariyiintii (gargaarayaashii) anagaa ah gargaaraha Eebe (Diintiisa) waxaan rumeynay Eebe ee marag ka noqo inaan Muslimiin nahay. (52) (Eebow waan

rumeynay waxaad soo dejisay waxaana raacnay Rasuulka ee nagu qor (nagadhig) la jirka markhaatiyada. (Umadda Nabi Muxamad). (53) (Way xeeladaysteen, Eebana xeelad ayuu dhigay, Eebana u wanaagsan kuwa xeelada dhiga. (54) (Xusuuso markuu ku yidhi Eebe Ciisow waan ku oofsan(aan dhimasho ahayn) waana ku koryeeli, waana kaa dahirin kuwii gaaloobay, waxaana yeeli kuwa ku raaca korka kuwa Gaaloobay tan iyo Qiyaamada, markaasna xaggaygaa laydiin soo celin waana idin kala Xukumi dhexdiina waxaad isku khilaaf sanaydeen. (55) suurada aali-cimraan 52-55 ilaahay wuxuu sheegay in qoomkii nabi saalax ay iskudayeen dilka nabi saalax ayna dhagar layimaadeen laakiin ilaahay uu baabi'iyay ayaga iyo dhagartoodi, ilaahayna wuxuu yiri: (Waxayna Dheheen isku Dhaarta Eebe inaan mirro isaga iyo Ehelkiisaba Markaas aan ku Dhahno Qaraabadiisa Maanaan Joogin Meeshu ku Halaagmay Ehelkiisu waxaana Sheegaynaa Run). (Way Dhagreen Dhagar Anana waan Abaal marinay Iyagoon Ogayn). (ee Day Siday Noqotay Cidhibtii Dhagartooda Anagaa Halaagnay Iyagii iyo Qoomkoodiiba Dhammaan). suurada al-namli 49-51 islaamku wuxuu reebayaa tuugnimada rasuulku scw wuxuu yiri: ma zinaysto zaaniga, tuugana masameeyom waxna maxado , khamrigana macabo iyagoo iimaan kaamil haysta, tawbaduna way ufududahay. saxiixulbukhaari 6810 wuxuuna islaamka reebayaa xadgudubka gardarada ilaahayna wuxuu yiri: (Eebe wuxuu Fari Caddaalad iyo Samafal iyo Wax siinta qaraabada Wuxuuna reebi Xumaan iyo Munkar iyo Gardarro, Wuuna idin Waanin inaad wax Xasuusataan). suurada al-naxli 90 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: ilaahay wuxuu ii waxyooday inaanaan iskibrin si yuusan ugu xadgudbin ugunaan faanin qofna qof kale. saxiixu abii daawuud 4895 wuxuuna islaamka reebay dulmiga ilaahayna wuxuu yiri: (kuwa (Xaq) rumeeyeyse oo camal fiican falay wuxuu u oofin (dhammayn Eebe) ajirkooda, Eebana majecla daalimiinta. (57) Suurada Al-cimraan aayada 57 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Wax ka Dulmi Badanna ma jirto cid ku Abuuray Eebe Been ama beeniyey Aayaadkiisa mana Liibaanto Daalimiintu). suurada al-ancaam 21 Ilaahay kor ahaaye wuxuu yiri: (Wuxuu galiyaa naxariistiisa ruuxuu doono, daalimiintana wuxuu u darbay cadaab daran). suurada al-insaan 31 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: sadex ducadooda lama celiyo: imaamka caadilka ah, qofka sooman inta uu ka afurayo, qofka ladulmiyay ducadiisa waxaa lagu qaadaa daruur waxaana loo furaa albaaha samada rabi baa ku oran waxaan kudhaartay sharaftayda ee waan kuu hiilin haba ahaato muda ka dib. waxaa wariyay muslim 2749 xadiiska oo gaaban, oraahyo kala duwan, oo yar timidina sidookale lam.2526, axmed 8043 lafdigaasna asagaa ayaa wariyay. markuu nabi muxamed uu udaray mucaad yaman wuxuu ku yiri waxaa kamid ahaa: iska ilaali qofka ladulmiyay ashtakadiisa, waayo wax xibaab ah uma dhexayso isaga iyo ilaahay. saxiixulbukhaari 1496 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: qofkii dulmiya gaal balan amaan ah lasiiyay ama xaqira ama ku kalifa wuxuu awoodin ama kaqaata shay uusan raali ka ahayn aniga nabi muxamed ah ayaa maalinta qiyaame u doodaya. Sunan Abii Dauud 3052 islaamku sidaad aragtay wuxuu reebay akhlaaq xun oo kasta ama mucaamalda dulmi wadata, ama jawrfalka ah

36- islaamku wuxuu xarimay in la adeegsado maalka ribada ah ama uu dhib kujiro ama dulmi, ama khiyaano ama keenaysa khasaaro ama dhib guud oo gaara mujtamacaadka iyo shucuubta iyo qof qofba.

36- islaamku wuxuu xarimay in la adeegsado maalka ribada ah ama uu dhib kujiro ama dulmi, ama khiyaano ama keenaysa khasaaro ama dhib guud oo gaara mujtamacaadka iyo shucuubta iyo qof qofba. waxaa noogu soo hormartay faqradaan awalkeedii aayadaha iyo axaadiista xarimaysa ribada , dulmiga, khiyaanada, fasaadka dhulka, ilaahayna wuxuu yiri: (Kuwa ku dhiba Mu'miniita Rag iyo Haweenba waxayan kasbanin waxay xambaarteen Been abuurasho iyo Dambi cad). suurada al-axaab 58 Allaha koreeya waxa uu yiri: Ruuxi camalfiican fala wuxuu u falay Naftiisa, Ruuxii xumaan falana wuxuu dhibay Naftiisa, allena ma aha dulmiyaha Addoomada. suurada fusilat 46 xadiis waxaa kuyimid: inuu rasuulka uu xukumay in aan dhib lasameen naftaada iyo midkaleba. Sunan Abii Dauud Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: qofkii ilaahay rumeeyay iyo aakhro yuusan dhibin dariskiisa, qofkii ilaahay rumeeyay iyo aakhro hakaraameeyo martidiisa, qofkii ilaahay rumeeyay iyo aakhro khayr haku hadlo ama haiska aamuso, riwayad kale waxay eheyd: ha uwanaag falo dariskiisa. saxiixu muslim 47 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: qof dumar ah ayaa cadibtay

bisad way xabistay ilaa ay dhimatay ka dibna naar bay gashay qoftii mana quudin mana waraabin mana siidaynin siyay u cunto waxa dhulka kasoobaxa. saxiixulbukhaari 3482 kani waa qofkii dhiba bisad ee saw noqonayaa arinkaa qofkii banii aadam dhiba ibnu cumar waxaa laga wariyay inuu yiri: rasuulka scw fuulay minbarka cod dheer buu kuyiri: dadka afka karumeeyow uusan iimankuna udhaadhicin qalbigiisa, hadhibina muslimiinta, hanaceebeenina, ceebtoodana haraacraacina waayo qofkii saa sameeya ilaahay baa raacraaca ceebtiisa, ka dibna wuu fadeexeeyaa, haba kudhexjiree gurigiisa. ibnu cumar ayaa fiiriyay maalin kacbada oona yiri: maxaa kaasharaf badan oo kaa xurmad badan laakiin mu'minkaasa kaasii sharaf wayn. waxaa wariyay tirmidi 2032, ibnu xibaan 5763 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: qofkii ilaahay rumeeyay iyo aakhro yuusan dhibin dariskiisa, qofkii ilaahay rumeeyay iyo aakhro hakaraameeyo martidiisa, qofkii ilaahay rumeeyay iyo aakhro khayr haku hadlo ama haiska aamuso. saxiixulbukhaari 6018 abu hurayra waxaa laga wariyay inuu nabiga kawariyay inuu yiri: magaranaysaan qofka mufliiska ah? waxay yiraahdeen waa qofka aan lacag iyo alaab haysan. wuxuu yiri: waa mid kamid ah umadayda wuxuuna la iman aakhiro soon, salaad, zako, wuuna iman isagoo qof caayay, duray midkale, maal qof kale cunay waa lafariisin xanaadkiisa baa looga jarayaa kan kana sidookale xasanaadkiisibaa looga jarayaa markay dhamaato xasanaadkiisi intaan ladhamayn waxa denbiga ah ee dushiisa ah waxaa lasooqaadi denbiyadoodii waxaana lasaari dushooda ka dibna lugu tuuri naarta. waxaa wariyay muslim 2582, tirmidi 2418, axmed 8029 oraaahdaana axmed baa wariyay. Rasuulku Ilaahay wuxuu yiri: waxaa kusugnaa wado laan geed dadka dhibi jirtay ninbaa kaqaaday markaasuu janada ku galay. waxaa wariyay muslim bukhaari 652 macnihiisa, muslim 1914 mid lamid ah, ibnu maajah 3682, axmed 10432 oraaahdaana axmed iyo ibnu maajah baa wariyay. hadii janada luggu galayo dhib laga qaaday wadada, kawarama qofka dhibaya dadka noloshoodana fasaadinaya?

37- islaamku waxuu layimid in laxafido caqliga iyo inuu xarimay waxkasta oo fasaadinaya sida cabitaanka khamriga wuxuu caqliga kadhigay meesha wax laga wado cibaadada wuxuuna ka badbaadiyay khuraafaatka iyo asnaam caabudida, islaamku wuxuu kugaaryeelay koox kaliya majiro sharaaicdiisa oo dhan waa mid waafaqsan caqliga saxiixa ah waana sida cadaalada iyo xikmada ay kujirto.

islaamku wuxuu xafiday caqliga arinkiisana korbuu oqaaday ilaahay wuxuu yiri: (hana dhihin (Raacraacin) Waxaadan u Cilmi lahayn, Ileen Maqalka, Araga iyo Qalbigaba waa lays warsane). suurada al-israa 36 waxaa waajib ku ah insaanka inuu ilaaliyo caqligiisa sidaa darteed islaamku wuxuu xarimay khamriga iyo mukhadaraatka waxaana kusoo sheegnay faqrada 34 aayada badana waxay ku khatintay oraaahda ilaahay (saasuuna Eebe idiinku caddayn aayaadkiisa inaad kastaan darteed. (242) suurada albaqara 242 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Noloshu Adduunyana ma aha waxaan Ciyaar iyo Madadaalo ahayn Guriga Aakharaana u Khayr roon kuwa Dhawrsan ee Miyeyyaan wax kasayn). suurada al-ancaam 32 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Annagaana soo dejinay isagoo Quraan Carabi ah inaad kastaan). suurada yuusuf 2 ilaahay wuxuu cadeeyay in hanuunka iyo xikmada aysan kafaaiidaysan cid kale dadka caqliga fiicanleh mooye oo caqliyada usaaxiibka ah ilaahay wuxuu yiri: (wuxuu siiyaa xigmo cidduu doono, ruuxii la siiyo xigmona waxaa la siiyey khayr Badan, wax waantoobo oon kuwa Caqliga leh ahayna majiro. (269) suurada albaqara 269 sidaasi daraadeed islaamku wuxuu kadhigay caqliga meesha kaliya takliifka qofka laga saaro rasuulku scw wuxuu yiri: sadex qof wax looma qabto: kan hurda ilaa uu tooso, kan yar ilaa uu kaqaangaaro, kan waalan ilaa uu kamiirsado. bukhaari mucalaq oo jazmi ah waxaana kahoreeyay xadiiska 5269, abuu daawuud ayaa xariiriyay xadiiskaas 4402 waana lafdigiisa, tirmidi 1423 nasaa'i kitaabka sunan alkubraa 7346, axmed 956 waxyar bay kula badaln yihiin, ibnu maajah 2042 isagoo gaaban. islaamka wuxuu ka xoreeyay muslimka khuraafatka, asnaam caabudida ilaahay wuxuu yiri isagoo kasheekeeyay xaaladihii umadihii hore say ugu dheganaayeen khuraafaatka, wuuna uceliyay xaqii

oo kayimid ilaahay agtiisa: (Waa saasoo kale umaanaandirin Magaalo hortaa u dige haddii kale waxa dhihi Jireen kuwa raaxaystay anagu waxaan hellay Aabayaowganoo jid ku sugan anaguna raadkooda yaan ku dayanaynaa). suurada al-zukhruf 23 ilaahay ayaa inoo sheegay inuu nabi Nuux yiri: (Markuu ku Yidhi Aabihiis iyo Qoomkiisii waa maxay Sawiradan aad ku kor Negidihiin (Caabudaysaan). (waxay Dheheen waxaan Hellay Aabayaalkanno oo Caabudi). suurada al-anbiyaa 52-53 islaamkii baa yimid dadkana wuxuu amray in laga tago caabudida asnaamta, iyo khuraafaatka ay kadhaxleen aabayaashood, awoowayaashood, waana inay raacaan wadooyinkii rususha alle n.n.c. islaamku malaha waxyaaba qarsoon ama axkaam ugaar ah koox gooni ah koox kale kasoko. cali bin abii dhaalib-Allaha ka raalli noqdee- ayaa lawaydiyay oo ahaa Nabi muxamed-sallallaahu calayhi waslam- inaadeerkii, gabadhiisana qabay: majiraan wax nabiga idinku gaar yeelay? wuxuu yiri: (maya waxba naguma gaar yeellin, waxaan ahayn warqada kujirta seeftyadan galkeeda, wuxuuna kasoo bixiyay warqad ay ku qoran tahay: Ilaahay wuu lacnadday ruuxa u gawraca ilaahay waxaan ahayn, ilaahay wuu lacnadday ruuxii ku xadgudba calaamada dhulka, ilaahay wuu lacnaday ruuxa naclada waalidkiis, ilaahay wuu lacnadday cida soo xaro galiyaruux bidcoole ah, saxiixu muslim 1978 Axkaamta islaamka oo dhan waa mid waafaqsan caqliyada saxiixa ah waana sida cadaalada iyo xikmada ay keeneyso.

38- diimaha baadilka ah haday dadkeeda aysan fahmin waxyaabaha isburinaya iyo arimaha caqliyadu ay diidayso, islaamku wuxuu aaminsanyahay in ay diintu tahay nuur u ifinaya caqliga wadada saxda ah, amaa diimaha kale ee baadilka kuwa usaaxiibka ah waxay karabaan qofka inuu caqligiisa tuuro oo iyaga raaca, islaamkana wuxuu dooni inuu caqligiisa hurdada katoosiyo siyuu u garto xaqiiqada arimaha wax walba dhabnimadiisa.

38- diimaha baadilka ah haday dadkeeda aysan fahmin waxyaabaha isburinaya iyo arimaha caqliyadu ay diidayso, islaamku wuxuu aaminsanyahay in ay diintu tahay nuur u ifinaya caqliga wadada saxda ah, amaa diimaha kale ee baadilka kuwa usaaxiibka ah waxay karabaan qofka inuu caqligiisa tuuro oo iyaga raaca, islaamkana wuxuu dooni inuu caqligiisa hurdada katoosiyo siyuu u garto xaqiiqada arimaha wax walba dhabnimadiisa. ilaahay wuxuu yiri: (Saasaannu kuugu waxyoonaay nolol amarkanaga ah (Quraanka) maadan aqoonin Kitaab wuxuu yahay iyo limaan midna, laakiin waxaan ka yeellay Nuur aannu ku hanuunino cidaan doono oo addoomadanada ka mid ah, adiguna Nabiyow waxaad ku hanuunin jidka toosan). suurada al-shuuraa 52 waxyiga ilaahay wuxuu xambaarsanyahay xujooyin ku hanuuninaya caqliyada fayaaw xaqiiqooyin gaarsiinaya waxgarashadeeda iyo rumeentiida ilaahay wuxuu yiri: (Dadow waxaa idiin yimid Xujo Xagga Eebe ah waxaan idiin soo Dejinay Nuur Cad). suurada al-nisaa 174 ilaahay wuxuu karabaa insaanka inuu kunoolaado nuurka hanuunk, cilmiga, xaqiiqda, shayaadiintuna waxay aldoonayaan insaanka inuu ahaado mugdiyada kufrigamjahliga,baadinimada, ilaahay wuxuu yiri: (Eeba waa u gargaaraha kuwa rumeeyay, wuxuuna ka bixiyaa mugdiga (Gaalnimada) una bixiyaa Nuurka (iimaanka), kuwa Gaaloobayna gargaarhoodu waa Dhaaqaat (Xumaan fare) wuxuuna ka bixiyaa Nuurka una bixiyaa Mugdiga (Gaalnimada) kuwaasina waa ehelka Naarta wayna ku waari dhexdeeda. (257) suurada albaqara 257

39- islaamku wuxuu waynaynayaa cilmiga saxda ah wuxuuna kuboora baaris cilmiyeed oon hawa lahayn, wuxuuna uguyeerayaa dadka feero, iyo

fakiraad nafsadeena iyo koonka, baaris cilmiyeed kaas oon kahor imaanayn islaamka saxda ah.

wuxuuna islaamku wanaynayaa cilmiga saxda ah ilaahay wuxuu yiri: (Kuwa xaqa rumeeyayow haddii la idin dhaho isu waasiciya fadhiga; isuwaasiciya Ilaahay wanaagga ha idiin waasiciyee, marka la idin yiraahdo Jihaadka iyo Khayrka u degdegana; u degdega Ilaahay wuu koryeelayaa kuwa xaqa rumeeya kuwa cilmiga lehna darajooyin yuu koryeelayaa Eebana waxa la camal fali waa ogyahay). (Al mujaadalah aayada 11) ilaahay wuxuu laxiriiriyay marqaatida culimada tiisa iyo tan malaa'igta waana mida ugu wayn marqaatida ilaahay wuxuu yiri: (Eebe wuxuu Qirayaa inaan Eebe mooyee Ilaah kale jirin(oo xaq lagu caabudo), Malaa'igtuna (way qiri) iyo kuwa Cilmiga leh, U qumana Cadaalad, Eebe kale ma jiro(oo xaq lagu caabudo) isaga mooyee waana adkaade Falsan. (18) suurada aali-cimraan 18 kani waxuu cadaynayaa makaanada ehlu cilmiga ee kuleeyihiin islaamka ilaahayna nabiga muusan amrin in wax looziyaadiyo aan ka ahayn cilmiga ilaahay wuxuu yiri; (waxaa sarreeya Eebaha xaakimka xaqa ah, hana ku degdein quraanka ka hor dhamayn waxyiigiisa xaggaaga, waxaadna dhahdaa Eebow ii kordhi Cilmi). suurada dhaaha 114 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: qofkii qaada wada uu ku dalbayo cilmi ilaahay baa usahla wadada janada, malaa'igtu waxay u dhigataa kan raadinaya cilmiga garbaheeda iyadoo raali ka ah, daalibu cilmiga waxaa danbi dhaaf u waydiiyo cidkasta oo kusugan samada iyo dhulka xataa kaluun bada, fadliga kan cilmiga leh uu kabadan yahay kan cibaadaysta waa uun sida aw ugu fadliga badan yahay dayaxu xidagaha, culimadu waxay dhaxleen aanbiyada, kamana dahxlin wax lacag ah laakiin waa cilmi qofkii qaata cilmigaasna wuxuu qaatay nasiib dhamaystiran. abuu daawuud 3641, tirmidi 2682, ibnu maajah 223 lafdigana isaagaa wariyay, axmed 21715. 39- islaamku wuxuuna kuboora baaris cilmiyeed oon hawa lahayn, wuxuuna ugu yeerayaa fiiro iyo fakiraad nafeed iyo koonka, baaris cilmiyeed oon kahor imaanayn islaamka ilaahay wuxuu yiri: Waxaanu ku tusin aayaadkanaga jahooyinka iyo Naftooda intey uga caddaato inuu Quraanku xaq yahay, miyuuna ku fillneyn rabigaa inuu waxkaste mid xaadir u ah. suurada fusilat 53 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Miyeyna Dayin Xukunka Samooyinka iyo Dhulka, iyo waxa Eebe abuuray oo wax ah, iyo inay Mudantahay inay Dhawdahay Ajashoodu, Hadalkayse Quraanka ka dib Rumayn). suurada al-acraaf 185 Allaha koreeya waxa uu yiri: (meyeyna ku soconin Dhulka oy eegan siday ahaatay cidhibtii kuwii ka horreeyey (Gaaladii Makaad) waxay ahaayeen kuwo ka daran iyaga kana xoog badan, Dhulkana waybeerteen wayna Dhiseen Dhulka intay dhiseen wax ka badan. waxayna ula timid Rasuulladoodii Xujooyin, Eebana ma aha mid wax dulmiya, laakiin iyagaa naftooda dulmiyey). suurada al-ruum 9 natiijooyinkii cilmiga saxda ah kama horimanayo islaamka, hadaan hal tusaale kabixino quraanka wuxuu sheegay 1400 sano kahor arimo daqiiq ah uu kusaabsan ilmaha yar ee kujira uurka ooyadiis, hadayna cilmi cusub ku ogaadeen arinkaa waana iswaafaqeen quraanka, ilaahay wuxuu yiri: (Wuxuuna Dhihi Eebe imisa Sanaad ku Nagaateen Dhulka). (Waxayna Odhan waxaan ku Nagaanay Maalin ama Maalin Qaarkeed, warsada kuwa wax tiriya «Malaa'gta»). (Wuxuu Yidhi Maydaan Nagaanin wax Yar Mooyee Haddaad wax Ogtihiin). suurada al-mu'minuun 12-14

40- ilaahay ma aqbalo camal ajarna aakhiro ma helo qof ruumeeyay ilaahay iyo rasuulkiisa iyo anbiyada mooye, cibaadana alle kama aqbalo wuxu jideeyay mooyee, sidee udhacdaa inuu qof gaaloobo kadibna ajar helo, qofna iimaankiisa alle ma aqbalo inuu rumeeyo anbiyada oo dhan iyo risaalada nabi muxamed mooyee s.c.w.

ilaahay ma aqbalo camal ajarna aakhiro ma helo qof ruumeeyay ilaahay iyo rasuulkiisa iyo anbiyada mooye ilaahay wuxuu yiri: (Ruuxi dooni Adduunyo waan ugu soo dedejinaa dhexdeeda waxaan Doonno Ciddaan doonno, markaasaan kayeellaa Jahannamo mid gala isagoo Caayan oo Dullaysan). (Ciddiise

Doonta Aakhiro oo u fala camalkeedii isagoo Mu'mina kuwaas Camalkoodu wuxuu Noqon mid la Mahdiyo). suurada al-israa 18-19 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Ruuxii Fala Wanaag isagoo Mu'min ah lagama Qariyo Camalkiisa Anguna waan u Qoraynaa). suurada al-anbiyaa 94 cibaadooyinka alle kama aqbalo cidna inay waafaqsantahay sharciga mooye ilaahay wuxuu yiri: (waxaad dhadha waxaan uun ahay anigu bashar (dad) idinkoo kale ah, waxaa laywaxyooday in uun yahay ilaahin ilaah kaliya, ruuxiise dooni la kulanka Eebihiis ha falo camal fiican, yuuna la wadaajinna cibaadada Eebihiis cidna). suurada al-kahaf 110 wuxuu cadeeyay camalka inuusan ahaanaynin mid wanaagsan inuu yahay mid alle jideeyay mooyee unakhaalisyeelaya allah camalkiisa asagoo ilaahay rumeeyay iyo anbiyadiisa, rusushiisa midka aanan camalkiisa ahayn sidaas ilaahay wuxuu kayiri: (Waannu u soo Hormarinay waxay Faleen oo Camal ah Waxaana ka yeelay Dhalanteed la Firdhiyey). suurada al-furqaan aayada 23 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Wajiyaal Maalintaas way dullaysnaan). (Waxayna qaban Shaqo dhib ah). Waxana lagu soli(gali) Naar kulul. suurada al-Qaashiyah, aayadda 2-4 wejiyaddaas waa kuwo khushuucsan oo kudaalay camal/fal, laakiin hanuun aan ku taagnayn, oo naar baa u abaal ah, mar hadday tahay cibraado iyo camal baadil ah oo aan waafaqsanayn sharciga ilaahay. Cammalka/falka la aqbalo ilaahay agtiisa waa midka waafaqsan wixii uu la yimmiday Rasuulku-sallallaahu calayhi wasalam- , waase yaabe sidee ayuu qofku ugu kufrin rabbigii una rajeyn in wanaag lagu abaalmariyo? qofna camal lagama aqbalo jeeroo uu ilaahay ka rumeeyo iyo nabiyadiisa dhamaan ooo kow ka yahay Nabi muxamed-sallallaahu calayhi wasalam-. Waxaana inoo soo hormaray daliiladda/caddaymahooda qaarkood faqraddu 20aad, ilaahayna wuxuu yiri: (wuu rumeeyey Rasuulku wixii looga soo dajiyey Xaga Eebihiis, Mu'miniintuna (way rumeeyeen) dhamaana waxay rumeeyeen Eebe, Malaa'igtiisa iyo kulubtiisa iyo Rasuuladiisa, mana kala geynayno mid ka mid ah Rasuuladiisa dhexdooda, waxayna dhaheen waan maqalnay oon adeecnay, dhaafidaada. Eebahanow xaggaagaana loo ahaan. (285) suurada albaqara, aayada 285 Allaha koreeya waxa uu yiri: (kuwa (Xaq) rumeeyow rumeeya Eebe (si dhabah) iyo Rasuulkiisa iyo Kitaabka uu ku dejiyey Rasuulkiisa iyo Kitaabkuu u dejiyey horay, ruuxiise ka gaalooba Eebe, malaa'igtiisa, kutubtiisa, rasuuladiisa iyo maalinta dambe (Qiyaamada) wuu dhumay dhumid fog). suurada al-nisaa aayada 136 Allaha koreeya waxa uu yiri: ((Xusuuso) markuu ka qaaday Eebe Ballan adag Nabiyada waxaan indinsiiyo oo Kitaab iyo Xigmo ah markaas idiin yimaado Rasuul rumeyn waxaad haysatan waa inaad rumeysaan una gargaartaan, kuna yidhi (Eebe) Ma qirteen oo ma qaadeen Arrintaas Ballankeyga ah oo dheheen waan qirnay (ogolaanay) markaas ku yidhi Marag ka noqda Anna la jirkiina yaan ka mid noqon kuwa marag kici. (81) Suurada Al-cimraan aayada 81

41- Ujeedadda ama hadafka

Fariimaha/risaaladaha oo dhan waa in aadamuhu qabsado diinta xaq ah, adoon dhab ahna u noqdo Ilaahay, kana xoroobo adoonimada ruux kale ama khuraafaat kaleba. Sida muuqatana Islaamku kama wayneeyo aadamaha maqaamka uu leeyahay meel ka wayn, oo gaadhsiisan Ilaahnimo.

41- Ujeedada fariimaha/risaalooyinka xaga ilaahay ka yimmiday oo dhan xanbaarsan yihiin waa: in aadamuhu ku kala fadli badan yahay inta uu qabsado diinta, noqdana adoon ilaahay kaligii ah, Islaamkuna wuxuu ka xoraynayaa aadamahaas inuu adoon u noqdo cid kale, ama aamino khuraafaad/kutiri-kuteen, Rasuulku isagoo arintaas caddaynaya wuxuu yiri: (waxaa hoogay adoonka shilinka caabuda, iyo dharka-xariirta, hadii wax lasiiyo raalli noqda hadii aan la siina aan raalli noqon), ujeedada xadiiska oo ah aduun jacaylka iyo dhibkiisa, saxiixulbukhaari 6435 Aadamaha toosani waa kan ilaahay isku dhiiba, oo uma noqdo adoon: Maal, Darajo, Sumcad-raadin, Qabiil, intaas xor buu ka yahay. Qisaddan soo socota ayaa waxay ina tusaysaa xaaladda ay ku sugnaayeen dadku intii ayana risaaladu/fariintu u iman iyo siday noqdeen dabadeed?, markay muslimiitii ugu horeeyay markay u hijroodeen dhanka xabasha wuxuu waydiiyay boqorkii wakhtigaas ee Al-najaashi: Waa maxay diintan aad kaga tagteen qoomkiini, oo aydaan usoo galin diintayadanna, ama diimaha kale ee umadaha kale? Jacfar

bin abii Daalib oo hogaaminayay saxaabadaas hijrootay ayaa ku yiri: boqorow waxaan ahayn qoom ku sugnaa Jaahilnimo, oo asnaamta ayaan caabuddaynay bakhtiga ayaan cunaynay faaxishadana waan sameynaynay riximkana waan gooynay, dariskana waan xumeeynay midkagaya xooga badan wuxuu cuni jiray kan tamarta daran. Waxaase noo yimidday rasuul anaga ah aan garanayno cidiisa, runtiisa, amaanadiisa, dhowrsanaantiisa, oo noogu baaqay xaga ilaahay, kaligiina aan caabudno kana tagno waxay caabudaan aabayaasheen ee dhagax iyo sanamyo ah, wuxuu na faray inaan la nimaadno runta, amaano gudashada, xidhiidhinta raximkana, wanaajinta dariska, wuxuu naga reebbay xumaanta iyo odhaahda beenta ah, cunida xoolaha agoonta, qadfiida (ceebaynta) gabdhaha dhowrsoon. Waxa kale oo uu noogu baaqay in ilaahay kaligii caabudno, cidna la wadaajin cibaaddadiisa, waliba aan gudano Salaada, sakadda, soonka, iwm. markaasaan rumeenay oon raacnay wuxii uu layimidday, oo ilaahay kaliya ayaan caabudnay, xaaraantii uu naga reebayna waan ka dhawrsanay, wixii uu noo xalaaleeyayna waan xalaalaysanay. Xadiisan waxaa soo saaray Axmed 1740, iyo Abuu nucaym kitaabka xilyatul awliyyaa 1/ 115 isoo intan ka gaaban. islaamka ruuxna kama saro marinayo meeqaamka ay mudan yihiin, mana gaadhsiiyo meel lagu sheegto ilaahnimo. Allaha koreeya waxa uu yidhi: (Waxaad dhahdaa Nabiyow Ehelu Kitaabow u kaalaya kalimo (odhaah) aan u simanahay aniga iyo adinkaba oo ah inaynaan caabudin Eebe mooyee, (wax kale) oynaana lana wadaajin waxba kana yeelan qaarkaan qaar Eebayaal, Hadday jeedsadaanna waxaad dhahdaa marag noqda inaan Muslimiin nahay. (64) Suurada Aal-cimraan aayada 64 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Idinmana farayo Eebe inaad ka yeelataan Malaa'igta iyo Nabiyada Eebayaal, ma wuxuu idin fari Gaalnimo intaad Muslim noqoteen ka dib. (80) Suurada Aal-cimraan, aayada 80 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: (ha igu xadgudbina sidii ay ugu xadgudub tay nasaaradu Ciise ibnu Maryam, anigu waxaan ahay uun adoon ilaahay iyo rasuulkiisiiye). saxiix Albukhaari 3445.

42- ilaahay wuxuu inoo jideeyay oo sharciyeeyay Towbadda o ah: in aadamuhu ilaahay u laabto danbigana ka go'o, Islaamku wuu baabi iyaa gaalnimadii ka horeeysay, towbaduna sidoo kale waxay tirtirtaa wixii ka horeeyay ee denbiyo ah, Sidoo kale waxaa muhiim ah in lagu baraarugsanaado inayna toobadda ka mid ahayn in aadamuhu ka hor qiran dabiyadiisa aadame kale, ee ay tahay mid u dhexaysa isaga iyo Rabbigii.

ilaahay wuxuu inoo sharciyeeyay Towbadda islaamka dhaxdiisa waana: in aadamuhu ilaahay ulaabto danbigana ka tago, isagoo midaas boorinaya ilaahay wuxuu yiri: (U Towbad keena Ilaahay dhamaantiinba, Mu'miniineey, waad liibaanaysaane) (Suurada Al-nuur aayada 31) Allaha koreeya waxa uu yiri: (Miyayna Ogayn in Eebe ka aqbal Toobadda Addoomadiisa Kana qaado Sadaqada (Aqbal) iyo in Eebe yahay kan toobad aqbalka Badan ee Naxariista) suurada al-towbah, aayada 104 Allaha koreeya waxa uu yiri: (Eebana waa kan aqbala toobada addoomadiisa, kana dhaafa xumaanta ogna Waxaad falaysaan). suurada al-shuuraa, aayada 25 Rasuulku Naxariis iyo nabad galyo korkiisa ha ahaatee waxa uu yidhi: ilaahay ayaa ku farxid badan adoonkiisa towbadkeenkiisa si kadaran faraxa nin kusugnaa dhul bahgooya watana gaadiid waxaana unasaaranyahay cunadiisii iyo cabitaankiisii oo seexday ka dibna soo toosay iyadoo raaxiladii aysan joogin oo raadiyay ilaa uu ka hanraaday markaas uu yiri: waxaan ku laaban halkaygi waana seexan ilaa aan kadhinto, wuxuu barkaday cududiisa ama gacantiisa wuu sookacay ayadoo aktiisa ayjoogo faraskii oo u soolaabtay cunadii iyo cabitaankii sidii ay u saaranyihiin, ilaahay ayaa kagafarxad badan tawbada adoonkiisa kan siduu ugu farxay faraskiisii iyo sahaydiisii. saxiix muslim 2744 islaamku wuu dumiyaa danbiyadii ka horeeyay, towbaduna waa sidoo kale oo wixii denbi ah ee kahoreeyay way baabi, isaa ilaahay wuxuu yiri: (Ku Dheh kuwii Gaaloobay hadday ka

Reebtoomaan (Gaalnimada) waxaa loo Dhaafi wixii hor maray, haddayse Daa'imaan (Gaalnimada) waxaa tagtay «horraysay» jidkii kuwii hore). suurada al-anfaal 38 ilaahay ayaa nasaarada ugu yeeray inay towbadkeenaan wuxuuna yiri: (Miyeyna u Toobad keenayn Eebe oyna Dambi Dhaaf warsanayn, Eebaana Dambi Dhaafe Naxariista ah). suurada al-maa'idah 74 ilaahay baa jecelsiiyay dhamaan dadka macaasida kudhacay towbata ilaahay wuxuu yiri: (Waxaad dhahdaa Nabiyow addoomadayda ku xad gudbay Naftoodow ha ka qusanina naxariista Eebe, Eeba dhaafa danbiyada dhamaantoodo, waana dambi dhaafbadane naxariis badane). suurada al-zumur 53 markuu go,aansaday camar ibnulcaas inuu islaamo wuxuu kacabsaday inaan laga cafinaayn dunuubtii hore wuxuuna yiri isagoo mooqifkaa cabirayo: markii ilaahay uu kutuuray qalbigeyga islaamka ayaan u imid rasuulka si uu iila mubaayacoodo gacantuuna ii soofidiyay, waxaana ku iri: makula mubaayacoonmaayo ilaa danbigii hore layaga dhaaf rasuulka ayaa igu yiri: camarow miyaadan ogeen hijrada iyo islaamku inay masaxaan danbiyadii hore. muslim 121 isoo intaa kadheer, axmed 17827 lafdigaa axmed baa leh.

43- islaamku wuxuu kadhigay calaaqada udhaxaysa insaanka iyo ilaahay si toos ah uma baahna qofkale inuu waasida unoqdo, islaamku wuxuu diiday inaan kadhigano basharka ilaahyo ama lawadaaga ilaahay rubuubiyadiisa iyo ilaahnimada.

islaamku uma baahna inuu kaqiro insaanku bini aadam hortii qefafkiisa ama danbiyadiisa, islaamku wuxuu kadhigay calaaqada udhaxaysa insaanka iyo ilaahay si toos ah uma baahna qofkale inuu waasida unoqdo sidaasaan kusheegnay faqrada 36 in uu ilaahay amray dadka towbadkeen iyo unoqosho sidaas oo kale wuxuu kareebay inay kadhigtaan anbiyada iyo malaa'igta kuwa udhaxeeya isaga iyo adoomadiisa ilaahay wuxuu yiri: (Idinmana farayo Eebe inaad ka yeelataan Malaa'igta iyo Nabiyada Eebayaal, ma wuxuu idin fari Gaalnimo intaad Muslim noqoteen ka dib. (80) suurada aali-cimraan 80 islaamku saad arkayso wuxuu diiday inaan kadhigano basharka ilaahayo ama kuwa lawadaaga rubuubiyada iyo uluuhiyada ilaahay wuxuu kasheegay nasaarada: (waxay ka yeesheen culimadoodii iyo suufiyadoodii Eebayaal ilaahay ka sokow iyo ciise ibnu maryama waxaan cibaadada ilaahay kali ah ahayna lama farin. Eebe mooyee ilaah kalana ma jiro waana ka nasanyahay waxay la wadaajin). suurada al-towbah 31 ilaahay baa ku inkiray kuwii gaalada ahaa inay kayeesheen kuwo ushafaacaqaada iyaga iyo ilaahay dhexdooda ilaahay wuxuu yiri: (Diinta khaaliska ahna waxay u sugnaatey Eebe, kuwa ka yeesha Eebe ka sokow awliyo waxay odhan uma caabudno inay Eebe noo dhaweeyaan mooyee dhawaansho, Eebaana kala xukumi dadka dhexdooda waxay isku diidaan, Eebana ma hanuuniyo Been badane gaalnimobadan). suurada al-zumur 3 ilaahay wuxuu cadeeyay inay mushrikiintii ehlu jaahiliga ahaa inay ahaayeen kuwa kayeesha dhax dhaxaadiyaal ilaahay iyaga dhexdooda waxayna yiraahdeen: waxay inoo dhaweenayaan ilaahay. ilaahay mar haduu kareebay in dhaxdhaxaadiyaal lagadhigto nabiyada iyo malaa'igta iskadaa wixii kasooharaye, bal anbiyadu iyo rusushu waxay ahaayeen kuwa udagdaga inay ilaahay udhawaadaan, ilaahay baa yiri isagoo kawaramaya xaalkooda: (Waana Ajiibnay waxaana Siinay Yaxye waxaana u Hagaajinay Haweennaydiisii, waxayna ahaayeen kuwo u Deg dega Khayaadka oo Na barya iyagoo Rajayn oo Cabsan waxayna ahaayeen kuwa Noo Khusuuca). suurada al-anbiyaa 90 Allaha koreeya waxa uu yiri: (kuwaas ay caabudina iyagaaba ka dooni xagga Eebe u dhawaansho iyo kusii dhawaansho waxayna Rajayn Naxariistiisa, wayna ka cabsan cadaabkiisa, cadaabka Eebana waa wax laga digtoonaado). suurada al-israa 57 kuwa aad caabudaysaan ilaahay sokadii sida nabiyada iyo kuwii suubanaa iyagaaba ka dooni xagga alle u dhawaansho waxayna Rajayn Naxariistiisa, wayna ka baqaan cadaabkiisa, sidaybay u baryayaan ilaahay waxaan ahayn?

44- dhamaadkii kitaabkan waxaan is xasuusin in ay dadku ay kusuganyihiin kaladuwanaan xaga zamanka, qoom ahaan, baladka dadka way

iskhilaafsanyihiin xaga fikirka iyo maqsadkooda waxayna ubaahanyihiin qof kuhanuuniyo ama nidaam aruuriyo iyo xaakim ilaaliya, rususha ayaa arintaa maamulayay waxyiga ilaahayna ay kumaamulayeen waxayna ku hanuuniyeen dadka khayrka shariicadana way ku kulmeen xaqna way ku xakumeen umuurtoodana way toostay markay ajiibeen rushushooda iyo dhawaanshaha casriga risaalada, ilaahayna waxuu ku khatimay risaalooyinka risaalada nabi muxamed wayna baaqi noqotay wuxuuna kadhigay mid hanuun u ah dadka iyo naxariis, nuur iyo hanuun geeya wadada ilaahay.

44- dhamaadkii kitaabkan waxaan is xasuusin in ay dadku ay kusuganyihiin kaladuwanaan xaga zamanka, qoom ahaan, baladka dadka way iskhilaafsanyihiin xaga fikirka iyo maqsadkooda waxayna ubaahanyihiin qof kuhanuuniyo ama nidaam aruuriyo iyo xaakim ilaaliya, rusushu ayaa arintaa maamulayay waxyiga ilaahayna ay kumaamulaan waxayna ku hanuuniyaan dadka khayrka shariicadana way kulmayn xaqna way ku xumaan xaq umuurtoodana way toostay markay ajiibeen rushushooda iyo dhawaanshaha casriga risaalada, ilaahayna waxuu ku khatimay risaalooyinka risaalada nabi muxamed wuxuuna lasoodiray hanuun iyo diin xaq ah si uu dadka uga saaro mugdiga gaalnimada iyo jahliga ilaa iimaanka iyo hanuunka.

45- sidaa darteed waxaan ku yeerayaa insaankow inaad u istaagtid istaag run ah oo kafog caadaadka ogowna in marka aad dhimato aad u laabanaysid ilaahay waana inaad dib u eegtaa nafsadaada iyo koonka agtaada ah islaamka qaado waad liibanaysaa dunidaada iyo diintaada, hadaad doontid inaad islaamtid dushaada waxkale ma aha inaad qirtid ilaah xaq lugu caabudo inuusan jirin ilaaha xaq ah mooyee, nabi muxamedna uu yahay rasuul ilaahay waana inaad ka bari noqotid wax kasta

oo lacaabudo alle sokodii waana inaan rumeeno in ilaahay uu ka soo saarayo dadka qubuuraha kujira, xisaabta iyo abaalmarintu waa xaq, markii aad qirtid arimaha waxaad noqotay muslim markaa ka dib waa inaad ilaahay ku caabudid wuxuu sahrciyeeyay oo ah salaad, zaka, soon, xaj hadaad awoodid,

sidaa darteed waxaan kuugu yeerayaa insaankow inaad u istaagtid istaag run ah oo kafog caadaadka sida uu ilaahayba uu kuugu yeerayo hadalkiisa: (Waxaad dhahdaa Nabiyouw mid kaliya yaan idinku waanin inaad u jahaysataan Eebe laba labo iyo mid mid markaasna aad fikirtaan inaan saaxiibkiin «Nabiga Muxamed ah» uusan waallayn, uu digihiinna cadaab daran hortiiisna uu yahay). suurada saba 46 waana inaad ogaatid markaa dhimato in aad unoqonaysid rabigaa ilaahay wuxuu yiri: (Ruuxna wuxuusan camalfalin heleeynin). (Camalkiisana la arki doono). (Ka dibna looga abaalmarin doono si buuxda). (Eebaa xaggiisana loo ahaan). suurada al-najmi 39-42 waana inaad fiirisaa nafsadaada, koonga kuguxeeranah ilaahay wuxuu yiri: (Miyeyna Dayin Xukunka Samooyinka iyo Dhulka, iyo waxa Eebe abuuray oo wax ah, iyo inay Mudantahay inay Dhawdahay Ajashoodu, Hadalkayse Quraanka ka dib Rumayn). suurada al-acraaf 185 slaamka qaado waad liibaanaysaa dunidaada iyo aakhiradaada, hadaad doontid inaad islaamtid dushaada wax kale ma aha inaad qirtid ilaah xaq lugu caabudo inuusan jirin ilaaha xaq ah mooyee, nabi muxamedna uu yahay rasuul ilaahay markuu nabi muxamed u udiray mucaad yaman si uu ugu yeero islaamka wuxuu ku yiri: waxaad u taggi qoom ehlu kitaab ahe ugu baaq: inay qiraan inuusan jirin ilaahay kaliye mooyee mid kale, anniguna aan ahay Rasuulkii ilaahay, hadday midaas kaa ogolaadaan, usheeg in ilaahay ku waajibiyay shan salaadood, maalintii iyo habeenkii, hadday midaas kaa ogolaadaan, u sheeg in ilaahay ku waajibbiyay Sako laga qaadayo intooda laddan, dibna loo siinayo intooda baahan, hadday midaas kaa ogolaadaan, iska jir iyagga iyo maalkooda inta ugu wanaagsanba). (oo ha ku xad gudbin) saxiixu muslim 19 waana inaad ka bari noqotid(fogaatid) wax walba oo la caabaabuddo Alle ka sokow, waana sidaas macnaha odhaahda Xanafiyah, waana Milladii(diintii) nabi Ibraahiim, ilaahay isaga oo midaas qeexaya wuxuu yiri: (Waxaa iddiinku sugan kuddayasho iyo tusaale -kuwa xaq rumeeyow- Nabi Ibraahim iyo kuwii la jirayba, oo qoomkoodu ku dhahay: annagu bari ayaan iddinka nahay idinka iyo waxaad caabuddaysaan ba ilaahay kasoo hadhay, oo waan iddin diidnay, waxaana soo if baxday dhexdeena caddaawad, iyo is nacayb waligeedba, jeer ood ka rumaysaan Ilaahay kaligii). suurada al-mumtaxanah 4 waana inaan rumeeyso in ilaahay uu ka soo saarayo dadka qubuuraha kujira ilaahay wuxuu yiri: (Tassna waxaa ugu Wacan in Eebe uun Xaq yahay uuna Nooleeyo waxa Dhintay iyo inuu wax walba Karo). (Iyo in Saacadda Qiyaame iman Shaki la'aan, Eebana wuxuu soo Bixin waxa Qubuuraha ku Sugan). suurada al-xaj 6-7 xisaabta iyo abaalmarintu waa xaq ilaahay wuxuu yiri: (Eebaa u abuuray samooyinka iyo Dhulka, xaq iyo in laga abaalmarintu Naf walba waxay kasbatay, lamana dulmiyo) suurada al-jaasiyah, aayadda 22

markii aad qirtid arimaha waxaad noqotay muslim markaa ka dib waa inaad ilaahay ku caabudid wuxuu sharciiyeeyay ee Salaad ah, Sakadda, Soon, Xaj hadaad awoodid iyo wixii kale ee sharciga ku yimiday ba.

waxaa laqoray 19/11/1441 hijradda.

Waxaa qoray Dr Muxamed bini Cabdillaahi Al-Suxeeym.

Waa bare hore cilmiga caqiidadda ka ahaa qaybta diraasaatka islaamig.

kuliyada tarbiyada ee jaamacada malik sucuud

Riyaad Boqortooyada Sucuudi Carabiya

ISLAAMKA

ODHAAH KOOBAN OO UGA HADLAYSAY ISLAAMKA, SIDA QUR'AANKA KARIIMKA IYO SUNADDA NABIGU-SALLALLAAHU CALAYHI WASALAM- UGA WARAMAAN.

1- ISLAAMKU WAA RISAALADA(FARIIN) ILAAHAY, EE KU SOCOTAY AADAMAHA DHAMAANTOOD, WAA FARIIN ILAAHI AH EE WAARAYSA, LAGUNA SOO GABOBABEEYAY RISAALADII KA HOREEYAY:

Islaamka ma ahan diin u gaar ah koox ama cid kaliya, hase yeeshee waa diintii Ilaahay, Aadamaha dhamaantiina loogu baaqayo.

3- ISLAAMKU WAA RISAALADDII(FARIINTII) ILAAHAY EE DHAMAYSTIRKA U AHAYD RISAALOYINKII AMA FARIINTII, RUSUSHII IYO NABIYADII HORE -CALAYHI SALAATU WASALAAM. 4-NABIYADA -CALAYHIMU SALAAM- DIINTOODU WAA HAL MID, SHAREECADOODUSE WAA KALA GADISAN TAHAY.

5-U BAAQA DIINTA ISLAAMKA: WAA BAAQA AY NABIYADA DHAMAANTOOD SIDA: NUUX, IBRAAHIM, MUUSE, SULEYMAAN, DAA'UUD, CIISE, UGU BAAQAYEEN: IN LA RUMEEYO IN RABBI YAHAY ALLAAH ,ABUURE, QUUDIYE, NOOLEEYE, OOFASDDE, LEH MULKIGA/MAAMULKA, MAAREEYA UMMUURAHA, WAA ALLE TURE AH, OO NAXARIIS LEH:

Ilaahay keliya ayaa ah abuurre, mutaystana in la caabuddo, oon cid keke lala caabuddin.

7- ilaahay waa kan abuuray waxa uunka ku sugan een inoo muuqda iyo kan aanan muuqanba, wixii isaga kasoo harayna waa wax la abuuray, oo ilaahay lix maalin ayuu ku abuuray samooyinka iyo dhulka.

6- ALLAAH AYAA -XUMAAN OO DHAN KA NASAHAN- MANA JIRTO CID LA WADAAGTA MAAMULKIISA, ABUURISTIISA, IYO HAGIDDA UMMUURAHA:

ilaahay wax ma dhalin, isna lama dhalin.Wax u dhigma ama la mid ahna ma jiro.

ilaahay -nasahnaaye- meelna ma dhex dago jasad(jir) kale oo inta uu abuuray ka mid ah, cidna iskuma eekaysiiyo.

ilaahay waa mid uturid badan unaxariista adoomadiisa wuxuuna usoodiray adoomadiisa Rusul kutubna waa usoo dejiyay

Ilaahay isaga ayaa ah Rabbiga Naxariista leh, kellidii ayaa ah xisaabiyaha uunkiisa(inta uu abuuray) maalinta qiyaame, aminta laga soo saaro qabuurahooda, ruux walba waxaa laga abaalmarin wuxuu fallay khayr ama shar, ruuxa camal wanaagsan fallay isagoo Mu'min ah, wuxuu leeyahay nimcooyin joogta ah, ruuxiise gaalooba, oo camal xun sameeya, wuxuu leeyahay cadaab daran aakhiro.

13- ilaahay wuxuu aadam ka abuuray ciid caruurtiisana wuxuu kayeelay inay bataan kadaashii dadku dhamaan asal ahaan waysimanyihiin cidna cid kama fadlibadna ilaah kacabsi mooyaane.

Ruux walba wuxuu kudhashaa fitradda wanaagsan.

Mana jiro ruux aadamiga kamid ah oo gef lagu dhalo (isagoo danbiila ah) ama kadhaxlay danbiga cid kalle.

ujeedka dadka loo abuuray waa caabuditaanka ilaah keliya:

Islaamku wuu sharfay bini Aadamka dhidig iyo labba, xaqooda oo dhamaystirana wuu siiyay, wuxuuna ka yeelay inuu mas' uul ka yahay, oo ay gacantiisa ku jirto waxa u falayo iyo waxa uu samaynayaba, ama ha ku dhibaateeyo naftiisa ama cid kalee.

18- islaamku wuxuu kadhigay raga iyo dumarka kuwa usiman xaga camalka iyo masuuliyada iyo abaalmarinta acmaashooda

19- islaamku wuu sharfay dumarka wuxuuna dumarka kadhigay inay yihiin kuwa ladhashay ragga nafaqadoodana ragaa lugu waajibay sida aabaha waa inuu nafaqeeqaa gabadhiisa wiilkuna hooyadiisa haduu yahay qaangaar awoodna uleh ninkana waa inuu nafaqeeqaa xaaskiisa

20- dhimashada ma ahan dhimasha waligeed ah, laakiin waxaa weeye in laga tago daarta camalka loona gudbo meesha abaalmarinta, dhimashadu waxay ahaan jirka iyo ruuxda, ruuxdana haday baxdo way soolaaban soosaarista ka dib mana aado qof kale marka uu dhinto jirkalena lama midoowdo.

21- islaamku wuxuu ugu yeeri dadka rumaynta usuusha iimaanka ee waa wayn waana umeeynta ilaahay, malaaiigiisa iyo rumayta kutubtiisa sida towreet, injiil, zabuur intaan labadal, rumeenta anbiyada oo dhan iyo nabi muxamed scw iyo rumaynta maalita danbe iyo inaan ogaano nolasha aduunyo haday ahaan laheyd mida dhamaadka ah waxuu arinka ahaan lahaa ciyaar, iyo rumeenta xukunka qadarta alle. Nabiyaddana waa laga ilaaliyay xumaanta iyo wax kasta oo caqliga ka hor imanaya ama dabecada wanaagsan, oo waxaa loo diray inay gaadhsiiayaan amarka ilaahay adoomaddiisa, mana laha tilmaamaha ilaahay ee abuur iyo ilaahnimo ah midna, waana Aadame, la mida aadamaha kale, kaliya ilaahay baa u waxyooda risaaladiisa.

23- islaamku wuxuu ugu yeeri cibaadada ilaahay kaliya usuusha waa wayn waana salaada oo leh istaagid,rukuuc, sujuud, dikri, amaan, duco, maalintii shan mar ayuu tukan umadana wax farqi

umadhaxeeyo, saf kaliya ayay kuwajiraan qanigii, daqiirki, madaxdii, kuwii madaxda loo ahaa. zakadu waa miqdaar oo yar oomaalka kamida oo lagaqaado qaniga lana siiyo faqiirka hal mar sanadkii. soonkuna waa in laga istaago cunida maalinkii ilaa qorax dhaca oo baraya qofka sabarka. xajkuna waa in maka looqasdo sanadkiiba halmar qofii awooda. xajku waa simayaa dadkoo dhan rabigoodana way ujeean wax farqi ah umadhaxeeyo.

24- Cibaadaadka Islaamku waxay gaar la tahay: in habka loo samaynayo iyo waqti yadeeda iyo shuruudeeda tahay mid ilaahay sharciyeeyay, rasuulkana uu soo gaarsiiyay, aadamuhuna kuma laha wax talo ah, oo uu wax ku kordhinayo ama kaga dhimayo, Nabiyaduna waxay ka sinaayeen ku baaqida cibaadaadka waawayn.

25- rasuulka islaamka waa muxamed bini cabdilaahi wuxuuna kasoojeeda nabi ismaaciil wuxuu kudhashay makah sanadka miilaadi 571 waana lagasoosaaray ka dibna wuxuu uhijrooday madiinah sanamna wiligii macaabudin akhlaaqdiisana aad bay uwanaagsaneed amiin bay kumagacaabeen afartan markuu gaaray ayuu nabi noqday mucjizaat waa wayna waa luguxoojiyay quraankaana ugu wayn waana baaqi ilaa maanta markuu gaarsiiyay diinta ayaa la oofsaday cumrigiisana 63 buu ahaa madiina ayaa lugu aasay waana nabigii lugu khatimay anbiyada iyo rususha hanuun baa lalasoosiray dadka siduu uga saaro mugdiyada una saaro nuurka iyo towxiidka ilaahayna wuu kamarqaati yahay inuu soo diray.

26-shariicada uu nabi muxamed layimid waa midii ugu danbeesay kutubta waana kaamil waxaana kusugan wanaajinta diinta dadka, aduunkooda, waxayna ilaalisaan sigaar ah dadka diimohoodam, dhiigooda, maalkooda, caqligooda, caruurtooda, wayna nasakhday dhamaan diimihii hore. ilaahay ma aqbalahayo diin aan ahayn mida islaamka uu nabi muxamed layimid mooyee ruxii doona Diin aan Islaamka ahayn laga aqbali maayo

Quraanku waa kitaabkii loo waxyooday Nabi Muxamed waana hadalkii Rabbi jini iyo insina makeeni karaan mid la mida waligood, waana xujo taagan, quraanku wuxuu kajawaabayaa suaalo badan oo muhiim ah ay ku wareereen dad fara badan wuxuuna ku qoran yahay afka carabiga, Ilaahay ayaa ilaaliyay inta maalinta qiyaame laga gaadhayo, oo lagama dhimmin waxba, waana kitaab mucjiz ah oo ay mudan tahay in la aqriyo, macnihiisa la barto. Sidaas oo kale Sunada Nabi Maxammed-sallallaahu calayhi wasalam- ayaa loo xafiday looguna soo guuriyay silsilad(ruwaat) war-guuriyayaal lugu kal soon yahay, oo ku qoran afka Carabiga ee Rasuulka Maxammed -sallallaahu calayhi wasalam- ku hadlayay. sidoo kale waxaa lagu turjumay Quraanka iyo Sunadda ba afaf kale. Waxaan shaki ku jirin in Quraanka iyo Sunaddu yihiin Labada Ilood ee laga qaadanayo Axkaamta shareecadda islaamka. Islaamku na sharci uma noqdo dhaqanka dadku ay sammaynayaan, ee waxaa sharci u ah wixii ku yimidday waxyiga, Quraan ama Sunada ah.

29- islaamku wuxuu amrayaa in labada waalid loo ixsaan sameeyo haba ahaadeen kuwaan muslim ahayn waxaana lafaray waalidiinta inay udardaarmaan caruurtooda.

islaamku wuxuu amrayaa in cadaalad loosameeyo hadalka iyo camalka xataa kuwa colka la, ah
31- islaamku wuxuu amrayaa in ixsaan loo sameeyo dadkoo dhan dhan wuuna uguyeerayaa akhlaaqda iyo acmaasha wanaagsan

32- islaamku wuxuu farayaa dabeecada la mahdiyo sida runta, amaanada oo laguto, dhowrsanaan,xishood, geesinimo, deeqsinimo. qofka ubaahan kaalmo oo lakaalmeeyo, qof gaajo hayso oo laquudiyo, daris wanaagnimo, qaraabada oo lixiiriyo, xawayaanka oo loo naxariisto.

33- Islaamku wuxuu xalaaleeyay waxyaabaha wanaagsan oo ah wax lacuno ama lacabo, wuxuna amray in ladaahiriyo qalbiga, jirka, guriga sidaas darteedna wuxuu baneeyay guurka sida uu ufaray anbiyada arinkaas waxayna ayana dadka farayaan wax walba oo wanaagsan.

34- islaamku wuxuu xarimay muxaramaatka kuwa ugu waa wayn sida shirkiga, gaalnimada, caabudida asnaamta, iyo kubeen abuurka ilaahay cilmi la'aan, dilka caruurta, nafta dadka, fasaadka dhulka, sixirka, faaxishada,zinada, khaniisnimada, wuu xarimay ribada, cunida baqtiga, wixii asnaamta loo gooracay, hilibka doofaarka, wixii najaas iyo qurun ah, cunida maalka agoonka, miizaanka oo ladhimo,qaraabada oo lagooyo, anbiyaduna way kamidaysanyihiin waxyaabahaa xaaraanimadooda.

35- islaamku wuxuu mancinayaa akhlaaqda xun sida beenta, dhagarta, khiyaanada, xasadka, tuuganimada, xadgudubka, dulmiga, wuxuuna reebay dhamaan akhlaaqda xun.

36- islaamku wuxuu xarimay in la adeegsado maalka ribada ah ama uu dhib kujiro ama dulmi, ama khiyaano ama keenaysa khasaaro ama dhib guud oo gaara mujtamacaadka iyo shucuubta iyo qof qofba.

37- islaamku waxuu layimid in laxafido caqliga iyo inuu xarimay waxkasta oo fasaadinaya sida cabitaanka khamriga wuxuu caqliga kadhigay meesha wax laga wado cibaadada wuxuuna ka badbaadiyay khuraafaatka iyo asnaam caabudida, islaamku wuxuu kugaaryeelay koox kaliya majiro sharaaicdiisa oo dhan waa mid waafaqsan caqliga saxiixa ah waana sida cadaalada iyo xikmada ay kujirto.

38- diimaha baadilka ah haday dadkeeda aysan fahmin waxyaabaha isburinaya iyo arimaha caqliyadu ay diidayso, islaamku wuxuu aaminsanyahay in ay diintu tahay nuur u ifinaya caqliga wadada saxda ah, amaa diimaha kale ee baadilka kuwa usaaxiibka ah waxay karabaan qofka inuu caqligiisa tuuro oo iyaga raaca, islaamkana wuxuu dooni inuu caqligiisa hurdada katoosiyo siyuu u garto xaqiiqada arimaha wax walba dhabnimadiisa.

39- islaamku wuxuu waynaynayaa cilmiga saxda ah wuxuuna kubooraan baaris cilmiyeed oon hawa lahayn, wuxuuna ugu yeerayaa dadka feero, iyo fakiraad nafsadeena iyo koonka, baaris cilmiyeed kaas oon kahor imaanayn islaamka saxda ah.

40- ilaahay ma aqbalo camal ajarna aakhiro ma helo qof ruumeeyay ilaahay iyo rasuulkiisa iyo anbiyada mooye, cibaadana alle kama aqbalo wuxu jideeyay mooyee, sidee udhacdaa inuu qof gaaloobo kadibna ajar helo, qofna iimaankiisa alle ma aqbalo inuu rumeeyo anbiyada oo dhan iyo risaalada nabi muxamed mooyee s.c.w.

41- Ujeedadda ama hadafka Fariimaha/risaaladaha oo dhan waa in aadamuhu qabsado diinta xaqa ah, adoon dhab ahna u noqdo Ilaahay, kana xoroobo adoonimada ruux kale ama khuraafaat kaleba. Sida muuqatana Islaamku kama wayneeyo aadamaha maqaamka uu leeyahay meel ka wayn, oo gaadhsiisan Ilaahnimo.

42- ilaahay wuxuu inoo jideeyay oo sharciyeeyay Towbadda o ah: in aadamuhu ilaahay u laabto danbigana ka go'o, Islaamku wuu baabi iyaa gaalnimadii ka horeeysay, towbaduna sidoo kale waxay tirtirtaa wixii ka horeeyay ee denbiyo ah, Sidoo kale waxaa muhiim ah in lagu baraarugsanaado inayna toobadda ka mid ahayn in aadamuhu ka hor qiran dabiyaadiisa aadame kale, ee ay tahay mid u dhexaysa isaga iyo Rabbigii.

43- islaamku wuxuu kadhigay calaaqada udhaxaysa insaanka iyo ilaahay si toos ah uma baahna qofkale inuu waasida unoqdo, islaamku wuxuu diiday inaan kadhigano basharka ilaahyo ama lawadaaga ilaahay rubuubiyadiisa iyo ilaahnimada.

44- dhamaadkii kitaabkan waxaan is xasuusin in ay dadku ay kusuganyihiin kaladuwanaan xaga zamanka, qoom ahaan, baladka dadka way iskhilaafsanyihiin xaga fikirka iyo maqsadkooda waxayna ubaahanyihiin qof kuhanuuniyo ama nidaam aruuriyo iyo xaakim ilaaliya, rususha ayaa arintaa maamulayay waxyiga ilaahayna ay kumaamulayeen waxayna ku hanuuniyeen dadka khayrka shariicadana way ku kulmeen xaqna way ku xakumeen umuurtoodana way toostay markay ajiibeen rushushooda iyo dhawaanshaha casriga risaalada, ilaahayna waxuu ku khatimay risaalooyinka risaalada nabi muxamed wayna baaqi noqotay wuxuuna kadhigay mid hanuun u ah dadka iyo naxariis, nuur iyo hanuun geeya wadada ilaahay.

45- sidaa darteed waxaan ku yeerayaa insaankow inaad u istaagtid istaag run ah oo kafog caadaadka ogowna in marka aad dhimato aad u laabanaysid ilaahay waana inaad dib u eegtaa nafsadaada iyo koonka agtaada ah islaamka qaado waad liibanaysaa dunidaada iyo diintaada, hadaad doontid inaad islaamtid dushaada waxkale ma aha inaad qirtid ilaah xaq lugu caabudo inuusan jirin ilaaha xaqa ah mooyee, nabi muxamedna uu yahay rasuul ilaahay waana inaad ka bari noqotid wax kasta oo lacaabudo alle sokodii waana inaan rumeeno in ilaahay uu ka soo saarayo dadka qubuuraha kujira, xisaabta iyo abaalmarintu waa xaq, markii aad qirtid arimaha waxaad noqotay muslim markaa ka dib waa inaad ilaahay ku caabudid wuxuu sahraciyeeyay oo ah salaad, zaka, soon, xaj hadaad awoodid,